

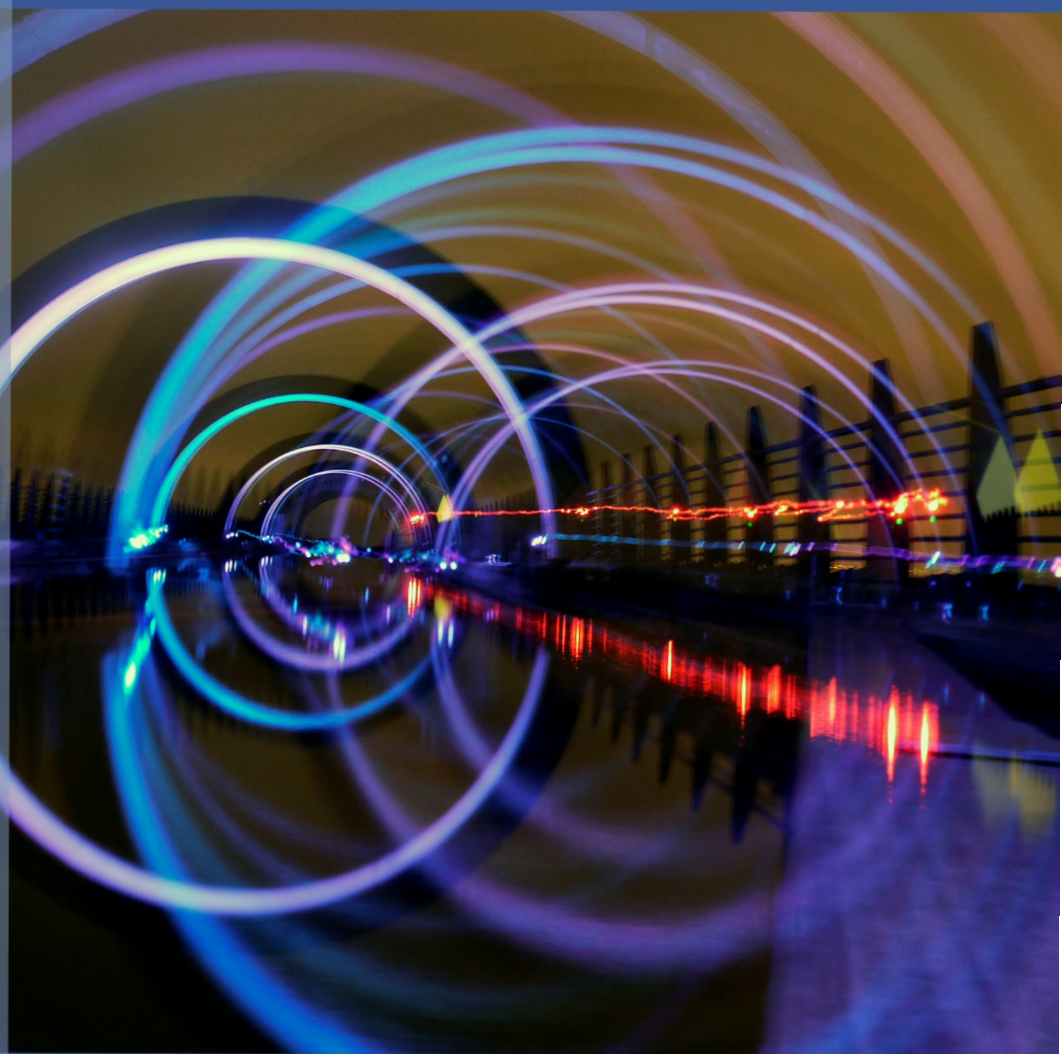
Учасники конференції:

Афукова Н.О.
 Байер О.О.
 Березенко К.С.
 Болотіна Є.В.
 Братченко Л.Є.
 Варнавська І.В.
 Веретельникова А.С.
 Виходцева О.А.
 Візниця Ю.В.
 Гладуш І.А.
 Довбиш Н.Є.
 Довбня Л.Е.
 Довбня П.І.
 Дучимінська Т.І.
 Казанська О.О.
 Кириченко В.В.
 Кирпичова І.В.
 Ключко Л.Ф.
 Ковтун Н.І.
 Козлова Л.В.
 Комарова О.О.
 Кондрашевська Ю.П.
 Краснюк М.Т.
 Краснюк С.О.
 Ласло О.О.
 Лесіна Є.В.
 Литвин А.Ф.
 Лобанова А.С.
 Малюк Т.В.
 Могутова В.Ф.
 Молочко Я.А.
 Мох Ю.А.
 Павлов О.Г.
 Петрухін С.В.
 Петрушова Н.В.
 Пунтус М.О.
 Рибенко І.О.
 Рідель Т.М.
 Сергіна С.В.
 Смольська Л.М.
 Сорока О.М.
 Сухорукова К.С.
 Тарасова О.А.
 Ткачова Н.М.
 Хлівна О.М.
 Чевельча Т.Р.
 Черних О.А.
 Шокуров О.В.

OpenSciLab.org

Наукова платформа
 Open Science Laboratory

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
 І АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
 НАУКИ, ОСВІТИ ТА ВИРОБНИЦТВА:
 МІЖГАЛУЗЕВІ ДИСПУТИ**

**Матеріали
 III Міжнародної науково-практичної
 інтернет-конференції
 (Київ, 15 квітня 2020 р.)**

КИЇВ 2020

Наукова платформа

Open Science Laboratory

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
НАУКИ, ОСВІТИ ТА ВИРОБНИЦТВА:
МІЖГАЛУЗЕВІ ДИСПУТИ**

Матеріали

**III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(Київ, 15 квітня 2020 р.)**

Самостійне електронне текстове наукове видання
комбінованого використання

Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути [зб. наук. пр.]: матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Київ, 15 квітня 2020 р.). Київ, 2020. 158 с.

Збірник містить матеріали (тези доповідей) III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути», у яких висвітлено актуальні питання сучасної науки, освіти та виробництва.

Видання призначене для науковців, викладачів, аспірантів, студентів та практикуючих спеціалістів різних напрямів.

III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва»

Адреса оргкомітету та редакційної колегії:

м. Київ, Україна

E-mail: conference@openscilab.org

www.openscilab.org

Наукові праці згруповані за напрямками роботи конференції та наведені в алфавітному порядку.

Для зручності, беручи до уваги, що видання є електронним, нумерація та загальна кількість сторінок наведені з врахуванням обкладинки.

Збірник доступний на постійній сторінці конференції: <https://openscilab.org/?p=470>

*Матеріали (тези доповідей) друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за якість та зміст публікацій несе автор.*

ЗМІСТ

* зміст інтерактивний

(натиснення на назву призводить до переходу на відповідну сторінку)

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Братченко Л.Є., Комарова О.О.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ ПЕНСІОНЕРІВ – ЯК ОСНОВНА МЕТА
ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ 8

Краснюк М.Т., Краснюк С.О.

FRAUD DETECTION IN THE BUSINESS DATA AS AN IMPORTANT
CORPORATE ANTI-CRISIS METHOD OF AUDIT 14

Пунтус М.О.

ПРОПОЗИЦІЯ НА РИНКУ ПРАЦІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ 17

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Кондрашевська Ю.П.

ЗАСОБИ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
СУЧАСНОМУ СВІТІ 22

Сухорукова К.С.

РОЛЬ СЦЕНІЧНОЇ МОВИ В ТЕАТРАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ АКТОРІВ
ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ 28

МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Смольська Л.М.

ЗДОРОВА СЕКСУАЛЬНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СПЕКТРІ
ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ 32

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Варнавська І.В.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ ПОЗИЦІЇ ПЕДАГОГА НА РОЗВИТОК
ОСОБИСТОСТІ 38

Довбня Л.Є., Довбня П.І.

СПЕЦИФІКА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ
COVID-19 43

Кириченко В.В., Лесіна Є.В. ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРИНЦИПІВ АЛГОРИТМІЗАЦІЇ.....	48
Ковтун Н.І. ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	53
Литвин А.Ф. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	59
Мох Ю.А., Сергіна С.В. THE ROLE OF COMPREHENSION AND EXPRESSION SKILLS IN LEANGUAGE LEARNING.....	63
Петрушова Н.В. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ЧИТАННЯ ІНШОМОВНИХ ПРОФЕСІЙНО- ОРІЄНТОВАНИХ ТЕКСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	67
Рибенко І.О. GOOGLE ФОРМИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	70
Рідель Т.М. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	72
Шокуров О.В. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ЗА ТА ПРОТИ.....	78
<i>ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ</i>	
Веретельникова А.С., Байєр О.О. ЗВУКОВЕ НАПОВНЕННЯ РЕКЛАМИ ЯК ФАКТОР ЇЇ СПРИЙНЯТТЯ	82
Виходцева О.А. ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПСИХОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ	85
Дучимінська Т.І., Хлівна О.М., Ключко Л.Ф. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЖИТТЄВОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ.....	89

Сорока О.М.

ФАКТОРИ ДЕВІАЦІЇ ПОВЕДІНКИ СУДНОВОДІЯ В УМОВАХ
ДОВГОТРИВАЛОГО РЕЙСУ 94

Чевельча Т.Р., Молочко Я.А.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ КЛІЄНТІВ З НАДМІРНИМ
НАРЦИСИЗМОМ..... 98

Черних О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ СТАНУ «ПОТОКУ» ТА
САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ..... 104

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Ткачова Н.М., Казанська О.О.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ДІЄВА ВІДПОВІДЬ СУЧАСНИМ
ГЛОБАЛЬНИМ ВИКЛИКАМ..... 109

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Ласло О.О.

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМАМИ БІОВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТУ
ЯК ОСНОВА ВИРОБНИЦТВА ЯКІСНОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА .. 114

Малюк Т.В., Козлова Л.В.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ
САДІВНИЦТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ..... 120

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Болотіна Є.В.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ОНТОЛОГІЯ ФЕНОМЕНУ 125

Візниця Ю.В.

ПРОТИДІЯ ВИКОРИСТАННЯ ФЕЙКІВ В МЕДІА -
КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ДОСВІДІ УКРАЇНСЬКОЇ
РЕДАКЦІЇ РАДІО "СВОБОДА") 131

Довбиш Н.Є.

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ
ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ 136

Лобанова А.С., Тарасова О.А., Петрухін С.В.

МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ В ПЕРІОДИ ПАНДЕМІЙ: ВИКЛИКИ І
ПРОБЛЕМИ 141

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Кирпичова І.В., Березенко К.С., Могутова В.Ф., Афукова Н.О. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ.....	147
Павлов О.Г. РЕМОНТ ГУСЕНИЦЬ ТРАКТОРІВ	153

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гладуш І.А. ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	155
--	-----

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ ПЕНСІОНЕРІВ – ЯК ОСНОВНА МЕТА ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Братченко Людмила Євгеніївна

старший викладач кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету

Комарова Олена Олексіївна

к.соц.н., старший викладач кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету

В сучасних ринкових умовах господарювання, в умовах нестабільного розвитку української економіки гострою проблемою постає необхідність створення гарантованого соціального захисту пенсіонерів. Саме пенсійне страхування є однією з найважливіших складових системи соціального захисту, оскільки гідне грошове забезпечення людей похилого віку, якість їх життя та впевненість працюючих громадян у майбутньому значною мірою залежить від створення умов їх гідного пенсійного забезпечення.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що сьогодні, в умовах демографічної кризи та масштабної міграції працездатного населення, Україна потребує термінового реформування пенсійної системи, що надасть можливість відповідати вимогам сучасності, гарантувати достойний рівень пенсій, підвищити рівень життя тим, хто сьогодні має статус пенсіонера, стабільність пенсійних виплат та захист їх від інфляції, а також стимулює українців відмовлятися від зарплат в конвертах, щоб своїми внесками забезпечити собі

пенсію за віком, що в подальшому молодому поколінню забезпечить безтурботну старість.

Проблематиці розвитку та функціонування пенсійної системи присвячені дослідження багатьох науковців, серед яких: Кириленко О., Кір'ян Т., Кукурудз О., Коцюба О., Лібанова Е., Малиняк Б., Насібова О., Нечай А., Савченко Н., Ткаченко Л., Чугунов І. та інші. Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень з цієї проблематики, вона залишається актуальною.

Метою дослідження є розгляд та аналіз стану сучасної пенсійної системи України, пропозицій щодо шляхів подальшого її реформування, а також зарубіжного досвіду щодо організації та функціонування найкращих пенсійних систем світу.

Діюча пенсійна система в Україні була започаткована в січні 2004 року і має три рівні: перший рівень - солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; другий рівень - накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; третій рівень - система недержавного пенсійного забезпечення.

На сьогоднішній день в Україні працюють перший і третій рівні системи пенсійного забезпечення. Треба зауважити, що третій рівень (добровільне недержавне пенсійне забезпечення) є малоефективним та не користується довірою у громадян України. Основними причинами, на думку науковців, є низький реальний дохід працюючих українців та відсутність довіри до недержавних пенсійних фондів.

Другий рівень системи пенсійного забезпечення (накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яка передбачала відрахування до 7% від заробітної плати працівника на його персональний рахунок) повен був бути запроваджений у 2012 року. Передбачалося, що кошти повинні були «працювати», тобто інвестуватися в українську економіку, а дохід від цього інвестування у майбутньому збільшував би розмір пенсійних виплат.

Однак, як бачимо, цей рівень взагалі не працює. І причини зрозумілі - високий рівень інфляції, що є наслідком низького рівня реальних доходів працюючих українців, несталий розвиток економіки, недовіра до самих недержавних пенсійних фондів.

На думку голови Нацкомісії з цінних паперів та фондового ринку Т. Хромаєва другий рівень пенсійної системи в Україні запрацює не раніше 2023 року.

Щоб запрацював третій рівень системи НПФ України, необхідний правовий захист з боку держави для пересічного українця, який є його клієнтом, контроль з боку держави щодо гарантії виплат НПФ коштів своїм членам та ефективна робота усіх сфер суспільного виробництва України.

Питання про гідне пенсійне забезпечення українських громадян є вкрай актуальним, при цьому слід звернути увагу на вивчення зарубіжного досвіду провідних країн світу та термінового реформування системи пенсійного забезпечення.

Треба зазначити, що більшість європейських країн пережили або переживають схожі проблеми в пенсійній системі. Основними причинами є демографічні та економічні зміни, які призводять до скорочення робочої сили та старіння населення. Забезпечення соціальної справедливості, економічної та фінансової стабільності вимагає запровадження багаторівневої пенсійної системи, яка вже успішно апробована протягом багатьох років у провідних країнах світу.

Дослідники австралійського центру фінансових досліджень, консалтингової компанії з людських ресурсів Mercer та уряду австралійського штату Вікторія наголошують на тому, що у світі не існує ідеальної пенсійної системи, яку можна було б застосувати універсально в будь-якій країні. Однак вони визнають те, що різні системи об'єднують спільні цілі та саме на них потрібно орієнтуватися для досягнення ефективних результатів.

У жовтні 2018 року дослідниками був визначений десятий щорічний Глобальний пенсійний індекс Мельбурн Мерсер, який оцінює пенсійні системи 34 країн, 22 з яких входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і оцінюються як країни з високим доходом громадян та високим ІРЛ. [1]

Глобальний пенсійний індекс Мельбурн Мерсер враховує понад сорока показників для з'ясування їхньої адекватності, стійкості та цілісності. Значення індексу являє собою суму балів від 0% до 100.[2]

Так, згідно досліджень та аналізу представлених даних Австралійський центр фінансових досліджень Monash Business School надає спільні цілі пенсійних систем, надаючи їм оцінку середнім зваженим із трьох субіндексів:

1) Адекватність – 40% (показує переваги, що надаються разом із важливими конструктивними особливостями системи):

- мінімальна пенсія гарантується бідним, становить прийнятний відсоток середньої зарплати в економіці;

- чистий коефіцієнт заміщення принаймні 65% зарплати (після оподаткування) для працівника з середнім доходом;

- принаймні 60% накопичених пенсійних коштів (прав) виплачуються як регулярні доходи (довічні анuitети).

2) Стійкість – 35% (показує напрям на майбутнє та вимірює різні показники, які впливатимуть на ймовірність того, що існуюча система матиме змогу продовжувати надавати ці переваги):

- принаймні 70% населення працездатного віку повинні бути учасниками недержавних пенсійних програм;

- активи пенсійних фондів повинні складати більше 100% ВВП для фінансування майбутніх пенсійних зобов'язань;

- щонайменше 70% осіб віком від 55 до 64 років повинні бути економічно активними (працювати).

3) Цілісність – 25% (розглядає елементи, які впливають на загальне управління й роботу системи, а також на рівень довіри громадян):

- сильний пруденційний регулятор, який контролює приватні пенсійні плани;
- регулярне інформування учасників щодо прогнозованого пенсійного доходу, витрат та надання регулярних звітів;
- чіткі вимоги щодо фінансування схем з визначеними внесками та визначеними виплатами. [3]

У Звіті наведені значення індексу країни і, чим він вищий, тим у країні пенсійна система є більш стійкою, цілісною, надійною, тією, яка працює ефективно.

Консультант проекту USAID "Трансформація фінансового сектору" В. Яценко наводить глобальний рейтинг пенсійних систем 34 країн у 2018 році (MMGPI), який характеризує їх надійність, фінансову стійкість, ризики. [4]

Так, згідно рейтингу найкраща пенсійна система наступна: рейтинг «А»: в Нідерландах (індекс 80,3) і Данії (індекс 80,2); рейтинг «В»: в Фінляндії (індекс 74,5) та Австралії (індекс 72,6); рейтинг «С+»: в Колумбії (62,6), Великобританії (62,5), Перу (62,4); рейтинг «С»: у Франції (60,7); «D»: в Японії (48,2), Кореї (47,3), Китаї (46,2), Мексиці (45,3), Індії (44,6), Аргентині (39,2). Характерними рисами пенсійних систем цих країн є надійність пенсійного забезпечення, гідні виплати, фінансова стійкість, високий рівень цілісності. Проте, водночас є певні елементи, що потребують свого вдосконалення.

Отже, зарубіжний досвід показує, що різні пенсійні системи об'єднують спільні цілі і саме на них потрібно орієнтуватися Україні для досягнення ефективних результатів в реформуванні пенсійної системи.

Список використаних джерел:

1. Індекс людського розвитку, англ. Human Development Index, HDI), і розглядаються як розвинені [Електронний ресурс] / - – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
2. Яценко В. -. - [Електронний ресурс] / Володимир Яценко – Режим доступу до ресурсу: . <https://www.google.com/url?>.
3. Melbourne Mercer Global Pension Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу :https://www.globalpensionindex.com/wp-content/uploads/2017_MMGPI_Report.pdf
4. [Електронний ресурс] / – Режим доступу до ресурсу: . <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/11/16/642712/>.

FRAUD DETECTION IN THE BUSINESS DATA AS AN IMPORTANT CORPORATE ANTI-CRISIS METHOD OF AUDIT

Краснюк Максим Тарасович

к.е.н., доцент, доцент кафедри Інформаційних систем в економіці

Київського національного університету імені Вадима Гетьмана

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8857-8821>

e-mail: kmt@ukr.net

тел.: +380 67 756 07 00

Краснюк Світлана Олександрівна

старший викладач кафедри Іноземних мов

Київського національного університету технологій та дизайну

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5987-8681>

e-mail: krasniuk.so@ukr.net

тел.: +380 63 240 55 85

Now, not only for corporate management, but also for the state (social insurance, tax, etc.), the use of intelligent technologies and systems to detect signs of fraud is relevant, and this area is called Anomaly Detection (or Fraud Detection). After the discovery of such patterns, appropriate adjustments are made to the business processes, with the aim of further reduce losses, and therefore increase competitiveness in the global economy, especially in anticipation of another global crisis.

The first generation of specialized Fraud Detection systems essentially worked like scanners of signs of fraud. These systems compared the characteristics of financial transactions with the well-known fraud patterns already entered into the database using simple search algorithms and image analysis technologies. These systems worked mainly in off-line mode, they were labor- and time-consuming.

The second generation of the systems used artificial neural network algorithms, business rule technology. For example, at the entrance to a neural network built and trained on a historical basis of cases, the characteristics of transactions were submitted in order to recognize suspicious actions. So for the effective functioning of these systems, large and correct databases for tracking cases of fraud (or potentially fraudulent cases) were necessary, in addition, fraud schemes should not be significantly changed. But the reality is objectively different. As a result, such autonomous tools for identifying fraud, which are based on single algorithms, have not become quite effective in the following cases: when the fraud looked very similar to normal, legitimate activity; when a cheater or corrupt person changed his behavior; when this person created new fraud schemes.

Therefore, at present, the development of Fraud Detection technologies of a new, third generation should undergo more development. They are based on integrated and technologically united (hybridized) data mining algorithms, in particular, except artificial neural networks, it is appropriate to use at certain stages of the Fraud Detection process:

- intelligent software agents for organizing a flexible and autonomous Fraud Detection process;

- fuzzy logics (allows you to find a solution in situations with incomplete, fuzzy or incorrect transaction information; moreover, it is effectively combined with business rules, that allows a business expert to use fuzzy rules or fuzzy restrictions);

- analyzers of speed and frequency of business events (Velocity Analyzer) allow to see the abnormal frequency of using cards / checks / accounts. So, for example, if a very large number of transactions suddenly takes place on a credit card, then the issuer can either send an informational message to its client or suspend transactions until clarified.

- Business Rules. The future improvement of the technique described in the second stage of the methodology is the formalization (with the help of subject matter

experts) significant regularities contained in a trained, "experienced" neural network into business rules, which greatly simplifies and speeds up on-line monitoring.

- it is also appropriate to use statistical analysis to check the significance of the found patterns of potential fraud and simulation modeling to test the effectiveness of the trained Fraud Detection systems.

Taking into account that, thanks to the development of global computer technologies, new methods of fraud are emerging and spreading faster, the development of identification systems for criminal and corrupt actions is an important and urgent task, especially in the pre-crisis conditions of the global economy.

ПРОПОЗИЦІЯ НА РИНКУ ПРАЦІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Пунтус Марія Олександрівна

студентка Криворізького державного педагогічного університету

Наукова керівниця: **Комарова Олена Олексіївна**

канд. соціолог. наук, ст. викладач

Криворізький державний педагогічний університет

Допоки українське суспільство намагається прийняти новий Український правопис 2019 року і осмислює необхідність вживання фемінітивів, жінки в Україні продовжують заробляти менше, ніж чоловіки, на 22% (станом на IV квартал 2019 року) [5]. Чи зміниться динаміка у 2020 році? Поки невідомо. Чи важливо підіймати гендерне питання щодо ринку праці? Країни ЄС вже давно працюють над цим питанням.

30 грудня 2005 р. Україна отримала від ЄС статус країни з ринковою економікою (в рамках антидемпінгового законодавства ЄС її вилучено з переліку «країн з перехідною економікою»). Сьогодні вже є очевидним, що створення умов для повністю функціонуючої ринкової економіки не означає автоматичного встановлення соціальної справедливості та гендерної рівності. Економічні та соціальні структурні реформи без урахування гендерних перспектив та інтересів жінок погіршують їхнє становище і можливості [4].

Сьогодні слово «фемінізм» дещо втратило своє найперше значення і у деяких жінок стало асоціюватися із впливом і домінуванням над чоловіками. Насправді ж, на сьогодні жінки набагато менше залучені до бізнесу, менше жінок займають керівні посади, більше жінок працює у сфері послуг, заробляють жінки менше, ніж чоловіки, їх залученість у політику і владні структури дуже невелика навіть у розвинутих країнах Європи [4]. Як відомо, середньоевропейські

показники представництва жінок у парламентах складають 23% порівняно із 14% загальносвітовими. Отже, для того, щоб довести насправді свою прихильність до європейських стандартів, Україні потрібно докласти чимало зусиль. Жінки складають 49% економічно активного населення в Україні. Малі і середні підприємства грають вирішальну роль в економічному житті української родини [3].

Найбільша частка українських жінок сконцентрована в харчовій промисловості (84%), освіті, охороні здоров'я (78,3%), фінансовому секторі (56,6%), оптовій та роздрібній торгівлі (57,7) [1]. Традиційно й історично вважається, що сфера освіти – це жіноча галузь, але від цього в процесі виховання спостерігаються гендерний дисбаланс, що потім проектується на майбутнє життя учня. Тому є доцільним докладання зусиль для встановлення гендерного балансу в системі освіти, а саме – залучення чоловіків-викладачів у загальноосвітні, спеціальні та вищі навчальні заклади [3].

Під час працевлаштування та побудови кар'єри жінки стикаються з розривом у заробітній платі та доходах між чоловіками та жінками. Це – одна з найбільш стійких форм дискримінації. Розриви у заробітній платі характерні не тільки для малокваліфікованих родів занять; вони також зустрічаються у висококваліфікованих професіях. Важливий вплив на нерівність в оплаті праці мають такі фактори, як професійна сегрегація, системи класифікації робіт, упередженість у структурі оплати праці та слабкість колективних переговорів [2].

Безробіття у однаковій мірі є проблемою як для жінок, так і для чоловіків, але досвід засвідчує, що жінкам важче знайти роботу ніж чоловікам. Рівень зареєстрованого безробіття жінок є вищим від рівня безробіття чоловіків на 2,5 % і на 1,3 % — від загального зареєстрованого безробіття в Україні. На рівень безробіття, безумовно, впливає також і гендерна сегрегація, основним проявом якої є те, що жінкам доводиться концентруватися у секторах, де оплата праці є нижчою. Рівень гендерної професійної сегрегації в Україні в останнє десятиріччя

становив приблизно 39 %. Це означає, що для того, щоби зрівноважити гендерне представництво у кожній професії, 39 % жінок або чоловіків повинні змінити свою професію [8].

Але гендерна сегрегація не є єдиною проблемою для жінок на ринку праці. Рівень залученості до освіти в українських жінок і чоловіків є приблизно однаковим. Серед тих, хто навчається у вищих закладах як III-IV, так і I-II рівнів акредитації жінки становлять навіть більшість, близько 54%. Якщо подивитися на статистику стосовно зайнятості жінок і чоловіків в українському суспільстві, то зайнятими є приблизно 63 % жінок і 68 % чоловіків. Таке явище називається розрив в оплаті праці жінок і чоловіків (англ. мовою *wage* або *pay gap*) – одна з найбільш поширених форм дискримінації на ринку праці, яка передбачає те, що, в середньому, чоловіки отримують на 10-40% більше, ніж жінки (залежно від країни). Найбільший розрив в оплаті праці спостерігається у таких сферах як промисловість (32%), фінансова діяльність (29%), діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг (34%), надання комунальних та індивідуальних послуг (30%) [6].

Гендерна рівність на ринку праці – це важливий елемент сучасної політики розвитку цього ринку, адже з рівною участю жінок і чоловіків ринки є ефективнішими. Україна, яка прагне у майбутньому і вже зараз досягти європейського рівня розвитку, має створити гнучкий і безпечний європейський ринок праці. Для цього Україні потрібно створити структуру для модернізації ринку праці, яка включатиме цільові показники та контрольні індикатори, що дасть змогу скоротити гендерну різницю в оплаті праці та забезпечити кращий баланс між сім'єю і роботою. Зокрема, Україні потрібно:

- усунути гендерну різницю в оплаті праці шляхом заохочення жінок до зайнятості у високооплачуваних секторах, наприклад, у технологічних секторах, і шляхом розгляду питань про гендерну рівність під час складання та підписання колективних угод і обговорення мінімального рівня заробітної плати;

- провести ретельне вивчення впливу великого сектору неофіційної зайнятості на гендерну рівність;
- зміцнити потенціал діючих служб зайнятості, щоб вони задовольняли різноманітні потреби жінок та чоловіків і долали гендерні стереотипи;
- зміцнити потенціал профспілок у контексті підвищення гендерної рівності;
- започаткувати національну кампанію підтримки відпусток по догляду за дитиною для чоловіків;
- переглянути наслідки і доцільність захисного регулювання роботи жінок;
- вдосконалити трудову статистику з точки зору гендерної диференціації [7].

Сьогодні європейська інтеграція є головним пріоритетом внутрішньої та зовнішньої політики України, а європейські принципи – основним орієнтиром у розвитку держави. Але зазвичай питання євроінтеграції зводяться в Україні до політичних, правових, галузевих та економічних складових, які прописані в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС [3].

Проблема нерівноправності та певної дискримінації на ринку праці – це проблема усіх без виключення країн. На шляху до повноцінного набуття статусу країни ЄС Україна має створити всі умови для повноцінного розвитку ринку праці та гендерного балансу на цьому ринку для того, щоб економіка України розвивалася швидше і якісніше.

Список використаних джерел:

1. Gender Issues in Ukraine: Challenges and Opportunities. – Kiev: UNDP, 2003. – P. 30.
2. Барабашина Г. В. Аналіз сучасних проблем у гендерному вимірі [Електронний ресурс] / Г. В. Барабашина, І. Б. Швець // Донецький національний технічний університет. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://masters.donntu.org/2014/iem/barabashina/library/article9.htm>.

3. ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА НАЙКРАЩІ ПРАКТИКИ [Електронний ресурс] // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/genderna_pol_tika_s.pdf.

4. Гендерна політика Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс] // Інститут ліберального суспільства на замовлення Фонду імені Гайнріха Бьоля – Режим доступу до ресурсу: file:///C:/Users/Legion/Downloads/033_Genderna_pol_tika_vropeys_kogo_Soyuzu_v_Ukra_n_.pdf.

5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Жінки і чоловіки в Україні. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. – К., 2013. – 120 с. 2 Там само. – С. 74. 2

7. Жінки та чоловіки на ринку праці. Порівняльне дослідження України та ЄС [Електронний ресурс] // © Програма розвитку ООН в Україні. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://genderindetail.org.ua/netcat_files/71/79/009_Zh_nki_ta_cholov_ki_na_rinku_prats_Ukra_ni_Por_vnyal_ne_dosl_dzhennya_Ukra_ni_ta_S_2011_.pdf.

8. Куліков Д. Ю. ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / Д. Ю. Куліков – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/5368/Kulikov%20DU.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

ЗАСОБИ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Кондрашевська Юлія Петрівна

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та документознавства

факультету лінгвістики та соціальних комунікацій

Національного авіаційного університету

ORCID ID: 0000-0003-1266-1167

e-mail: fridom@ukr.net

Сьогодні інформаційно-аналітична діяльність (далі – ІАД) стає все важливішою в сучасному світі, адже кожен новий день супроводжується неперервним розвитком в суспільному житті, політиці та економіці різноманітних явищ та процесів, які не завжди підлягають контролю. ІАД необхідно застосовувати, хоча б частково, в кожній сфері. Це дасть змогу захистити від можливих небезпек інформаційне середовище, уникнути певних ризиків і дозволить виявити та усунути негативні явища.

Інформаційно-аналітична діяльність впливає на прийняття управлінських рішень. У багатьох організаціях та установах діють спеціальні аналітичні підрозділи, які займаються попередженням виникнення проблем, аналізують конкурентне середовище, здійснюють прогнозування і обробку статистичної інформації. Однак, безупинне зростання обсягів інформаційних потоків у сучасному суспільстві призводить до того, що навіть найдосвідченіші аналітики та інформаційні менеджери не встигають обробляти ту кількість інформації, яка необхідна для якісного виконання поставлених перед ними завдань. У зв'язку з цим, в інформаційно-аналітичній сфері все більшої популярності сьогодні

набувають різноманітні засоби автоматизації і інтелектуалізації, які допомагають у роботі з тими обсягами інформації, які зростають майже щогодини.

Інтелектуалізація ІАД у період розвитку електронної техніки є процесом формування знань як форми нематеріальних активів, а використання інформаційних технологій, як засобу розподілу та примноження цих активів, розширює можливості отримання та використання корпоративних знань. Ця діяльність відображається у формі інтелектуальних та організаційних моделей, створення яких відбувається в віртуальному електронному просторі.

Інтелектуалізація процесів прийняття рішень (ППР) полягає у налагодженні зв'язків між інформаційними об'єктами, що аналізуються через інтерфейс взаємодії особи, що приймає рішення з автоматизованою системою. Інтелектуальне управління підприємством викликає необхідність створення і застосування методів, моделей та засобів інтелектуалізації інформаційного забезпечення ППР і програмно-апаратного середовища для реалізації інформаційної та інтелектуальної підтримки процесів прийняття рішень [3, с. 36].

Таким чином, інтелектуалізація ІАД створює умови для зростання ролі аналітики як основи формування і розвитку інтелектуальних ресурсів, створення нових знань в економіці. Автоматизовані інформаційні системи управління інтегрують зовнішню і внутрішню інформацію. Надходження всіх видів інформаційних повідомлень до єдиної системи надає можливість здійснювати інформаційний моніторинг внутрішньої і зовнішньої сфери, сприяє обґрунтованому прийняттю управлінських рішень.

Сучасні підприємства активно використовують інформаційні технології для вирішення повсякденних задач, автоматизованої підтримки облікових завдань – планування, забезпечення ресурсами підприємства, продажу, логістики, бухгалтерського обліку та ін. Підприємницька діяльність у складній

економічній та політичній ситуації визначає характерні шляхи розвитку установ та пов'язані з цим складні стратегічні завдання, вирішення яких для великої сучасної компанії неможливе без застосування інформаційно-аналітичних технологій на різних етапах її діяльності. Управління бізнесом стає більш гнучким, оперативним, в основі прийняття рішень полягає зміна об'єктивних показників [1, с. 14].

Важливою характеристикою такого «інтелектуального» бізнесу є розуміння керівництвом підприємства необхідності впровадження більш продуктивних аналітичних систем, здатних ефективно обробляти потік неструктурованих даних, що безперервно зростає. У сучасних умовах ведення бізнесу, провідну роль у забезпеченні конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємства відіграють процеси аналізу, моніторингу, виявлення помилок, автоматичного оповіщення в економічних та соціальних аспектах та інших чинниках перспективного планування та прогнозування ситуації.

Аналіз сучасних підходів, засобів побудови ІТ-технологій з бізнес-аналітики та систем підтримки прийняття рішень, зокрема структуризації даних та моделей даних, базових сфер застосування, етапів впровадження в економіці та управлінні дає змогу покращувати якість управління організації. Під час виконання рутинних операцій підприємства зберігають, обробляють, систематизують за допомогою корпоративних інформаційних систем (КІС) великі обсяги інформації [2, с. 12].

Інформаційна технологія (ІТ) – це комплекс методів і засобів збирання, зберігання, обробки та передачі інформації. Кожна інформаційна технологія орієнтована на оброблення інформації певних видів, наприклад, статистичної (електронні таблиці, СУБД), текстової (текстові редактори), графічної (графічні редактори). Набори пакетів прикладних програм для математичних розрахунків і моделювання, експертні системи і бази знань використовуються в інформаційних системах для розв'язання формалізованих і неформалізованих задач. Серед найвідоміших – технологія комплексного багатовимірного аналізу

даних (OLAP-On-Line Analytical Processing), головний компонент організації сховищ даних, який використовується для збору, очистки й попереднього оброблення інформації. Інша широко розповсюджена технологія – автоматизоване робоче місце, програмно-технічний комплекс, призначений для автоматизації конкретного виду діяльності [4, с. 34]. Основними її функціями можуть бути: введення, нагромадження та зберігання інформації; пошук за заданими ознаками; виконання прикладних програм обробки інформації; видача здобутих результатів у потрібному вигляді; контроль усіх етапів обробки інформації; автоматичне протоколювання робочих процесів; відображення інформації та результатів її роботи на дисплеях тощо.

Інтелектуальний бізнес – це добре керована структура з можливістю оцінки ефективності роботи за фактичними даними, які отримані на основі точних індикаторів продуктивності. Він характеризується здатністю менеджерів розуміти і керувати ключовими процесами, діловою стратегією і швидкістю, з якою бізнес здатний знаходити, реагувати і усувати проблеми, що виникли або назрівають [6, с. 30].

Бізнес-аналітика – набір інструментів і процесів, які використовуються, щоб збирати та перетворювати дані на важливу інформацію. Бізнес-аналітика враховує сукупність методів і технологій, що застосовуються для вивчення «сирих» даних, які добуто з різних бізнес-систем і джерел з метою виявлення важливих знань. Компанії також використовують її інструменти для виявлення тих сфер діяльності, які є найбільш прибутковими [6, с. 37].

До інструментів бізнес-аналітики відносять: стандартні і спеціальні звіти, статистичний аналіз та прогноз, моделювання, оптимізацію. Такі елементи, як стандартні та спеціальні звіти складаються мовою запиту, мають унікальні графічні можливості та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, але в цілому забезпечують невелику конкурентну перевагу. Більшою популярністю користується такий вид звітності як протоколювання, який враховує показники,

що повідомляють про те, коли ефективність бізнесу є задовільною чи коли потребує уваги [5, с. 45].

Отже, інформаційно – аналітичні системи це такі системи за яких здійснюється підтримка прийняття рішень в управлінні підприємством зі застосування інформаційно-аналітичної СППР дають змогу вчасно проаналізувати та проконтролювати фінансову, господарську діяльність підприємства; стежити за раціональним і економним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів з метою виявлення внутрішньогосподарських резервів, зниження ризиків. Результатом застосування аналітичних методів в управлінні підприємством є складені у встановлені строки аналітичні звіти по всіх сферах діяльності підприємства, ведення обліку і аналізу, технології оброблення оперативної інформації.

Список використаних джерел:

1. Алішов Н. І. Теорія, технології й засоби системної взаємодії ресурсів в інтелектуальних системах і мережах комп'ютерів [Текст] : / Н. І. Алішов // автореф. дис. д-ра техн. наук : 05.13.13 / Ін-т кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України. – К. – 2007. – 34 с.

2. Бандоріна Л. М. Методи багатокритеріальної оцінки ефективності інформаційно-інтелектуальних технологій [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.03.02 / Дніпропетровський національний університет. Дніпропетровськ. – 2005. – 20 с.

3. Запровадження інтелектуальних інформаційних технологій для систем підтримки прийняття рішень [Текст] / А. О. Морозов, В. Л. Косолапов, Л. В. Ромашкина, Р. П. Муренко // НТІ. – 2003. – № 3. – С. 36–41.

4. Інформаційні системи і технології на підприємствах [Текст] : навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / В. М. Гужва; Київ. нац. екон. Ун-т ім. В. Гетьмана. – К.: КНЕУ, 2008. – 368с.

5. Конотопов П. Ю. Аналитика: методология, технология и организация информационно-аналитической работы [Текст] : навч. посіб. / П. Ю. Конотопов, Ю. В. Курносов. – М. : РУСАКИ. – 2004. – 512 с.

6. Підласий А. І. Інтелектуальні системи обробки неструктурованої інформації [Текст] : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закладів. / А. І. Підласий. – Черкаси : ЧДТУ. – 2005. – 172 с.

РОЛЬ СЦЕНІЧНОЇ МОВИ В ТЕАТРАЛЬНІЙ ПРАКТИЦІ АКТОРІВ ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ

Сухорукова Карина Сергіївна

аспірантка кафедри сценічної мови

Київського національного університету театру,
кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5017-0126>

e-mail: sukhorukova.karyna@ukr.net

Володіння художнім словом – невід’ємна частина акторської професії. В театрі, кіно, на радіо актори стикаються з роботою над різними текстовими формами. Вміння майстерно вимовляти тексти різної стилістичної забарвленості – запорука успіху артиста. Освоєння азів на шляху до мистецького слова передбачає і щоденну акторську самостійну практику, і вміння художнього читання незнайомого тексту: якщо в театрі роль репетирують місяцями, то в кіно чи на радіо треба миттєво вмикатися в процес і вживатися в образ.

Основу репертуару сучасного українського театру становлять п’єси різних авторів – вітчизняних та зарубіжних; режисери та художні керівники зупиняються на класичних текстах чи шукають новітню драматургію, актори грають персонажів різних епох, соціальних груп і характерів. Від того, як виконавець втілює різнопланові образи, якими мовними характеристиками він наділяє своїх героїв, залежить рівень його професіоналізму.

Немає жодних сумнівів, що текст входить до так званого театрального трикутника, який складається з літературної основи, роботи режисера та творчості акторів. Артист має бути однодумцем режисера, прислухатися до побажань постановника, радитися з ним, пропонувати свої творчі знахідки і

цікаві мізансцени, аби дійти консенсусу під час створення вистави. І обов'язково враховувати всі моменти, пов'язані з художнім словом.

Коли актори грають у виставі «Дай серцеві волю, заведе в неволю» Марка Кропивницького, вони відтворюють мову, поширену в Україні XIX століття. Адже п'єса переважно етнографічна; місцевий колорит, звичаї, пісні, танці, народні приказки створюють атмосферу певної історичної доби. Мова персонажів Марка Кропивницького для сучасного глядача є дещо анахронічною, водночас це не заважає йому розуміти, про що йдеться у виставі. Інша справа – втілювати образи римлян у спектаклі «Юлій Цезар» Вільяма Шекспіра. Коли до роботи беруть іншомовну драматургію, актори не говорять оригінальною мовою, фактично вони вимовляють не завжди адекватний переклад з англійської, який постає вільним переказом автора-перекладача. Рівень мовної культури акторів, їхнє професійне володіння технікою виразного слова впливає на розвиток і культуру мови глядача. На сцені публіка бачить специфічні декорації та акторів, одягнених у тоги та пеплumi, але чують при цьому літературну українську мову – не латину, й навіть не англійську. В таких постановках відбувається певна трансформація закладеного драматургом сенсу, що нерідко призводить до осучаснення вистави: мова сьогодення переносить дію вистави в інший соціокультурний контекст.

Україна щодалі рухається у напрямку інтеграції з Європейським Союзом не тільки в економічних і політичних питаннях, але й в мистецьких. Створюються різноманітні арт-програми, започатковуються міжнародні фестивалі-конкурси, ко-продукції, театральні проекти. Українська мова як рухлива система відчуває на себе вплив культурного різноманіття світу, що позначається й на нормативності мовлення, адже «мовна норма – це сукупність найбільш стійких традиційних реалізацій мовних систем, відібраних і закріплених у процесі суспільної комунікації» [1, с. 77]. Останнім часом майже не вживається рафінована літературна мова, здебільшого переважає сленг,

скорочений варіант не унормованих українських, а іноземних слів, запозичених з інших мов.

На жаль, окремі відхилення від норм літературної вимови можна спостерігати і в багатьох вітчизняних театрах. Сучасна українська драматургія нерідко містить іншомовні слова чи фрази, сленгові запозичення, просторічну та знижену лексику. Однією з вагомих причиною цього явища є білінгвізм (двомовність), який за багатьма культурно-історичними причинами й досі є ознакою вітчизняного суспільства. І хоча державною мовою є українська, доволі часто на сцені і академічних театрів, і маленьких театрів-студій ставлять російськомовні вистави. Водночас позитивною тенденцією останніх років є збагачення україномовного репертуару. І коли актор впродовж свого творчого шляху виконував образи однією мовою і раптом доводиться грати іншою, надзвичайно важко перелаштувати свій мовний апарат і психофізичні стереотипи. Однією з причин орфоепічних помилок у мові російськомовного виконавця може стати відсутність практики говоріння українською. На жаль, це знижує культуру сценічного мистецтва, бо театр – це місце, яке поряд з іншими культурними об'єктами та засобами масової інформації є школою загальноприйнятої літературної вимови.

Сучасні письменники Ю. Винничук, С. Андрухович, М. Матіос, В. Лис, Ю. Андрухович нерідко використовують діалект, кодіалект, поддіалект, наріччя, говір, підговір при написанні творів. Відповідно й українські кіно- та театральні режисери беруть до роботи романи чи повісті, насичені такими синтаксичними одиницями. Якщо автор описує персонаж як людину, що говорить з діалектизмами, говіркою, ця мовна особливість має бути втіленою на сцені. Наприклад, у виставі «Сталкери» режисера С. Жиркова актриса І. Вітовська в ролі баби Прісі грає не тільки характерну роль літньої людини, а ще й говорить діалектичною мовою, з акцентом, притаманним місцевості, де розгортаються події. Талановита актриса зуміла подолати мовленнєвий діалектичний бар'єр на

шляху до ролі, проте це завдання під силу не всім, адже у стінах мистецьких вузів мало приділяється уваги до опрацювання наріччя, говірок і діалектизмів.

Досягнути свободи та легкості в мовленні можна лише за допомогою постійних тренувань і майстерності. Саме під час репетиційного періоду актор має щоразу шліфувати свою вимову. Молоді та досвідчені актори, якщо припинять вдосконалювати свою техніку, втратять легкість у вимовлянні тексту ролі. Щоденна робота, муштра сприятимуть покращенню якості культури мови виконавців. Завдяки таланту, праці, волі твориться мистецтво. Тож акторам не слід полишати роботу над сценічною мовою, а щоденно працювати над собою і тішити око та слух шанувальників кінотеатрального мистецтва.

Список літератури

1. Основи сценічного мовлення: навчальний посібник / О. В. Наконечна. – Одеса: Астропринт, 2010. – 136 с.
2. Романские языки и диалекты [Электронный ресурс]: учеб. – справ. пособие / В. И. Томашпольский. – 2-е изд., стер. – М.: ФЛИНТА, 2019. – 312 с.
3. Європейська інтеграція / М. І. Макаренко. – Центр учбової літератури, 2014. – 344 ст.

МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ЗДОРОВА СЕКСУАЛЬНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СПЕКТРІ ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Смольська Людмила Миколаївна

к. психол.н., доцент; доцент кафедри медико-психологічних дисциплін
навчально-наукового інституту охорони здоров'я НУВГП

L_Smolska@ukr.net

В.Г.Кремінь у своїй доповіді у 2017 році до 25-річного ювілею НАПН України серед ключових характеристик нової освіти назвав те, що вона повинна максимально сприяти підготовці людини до життя в ХХІ столітті. Крім того, глобалізація, інноваційність технологій вимагають неперервної якісної освіти впродовж життя; для навчання людей різного віку потрібно постійно дбати про мотивацію. [1,12]

Нові навчальні плани, електронні корпоративні мережі, вибір викладачів та дисциплін електронним голосуванням, академічний досвід по обміну, гібридні та дистанційні курси – все це сходинки до світової освітньої спільноти. Однак, ці тенденції поки не вирішують проблем молоді, про які заявляють науковці, які відчують у тій чи іншій мірі багато родин.

Результати досліджень оприлюднює академік П.Ю. Саух [2], підкреслюючи, що для підростаючого покоління етичні цінності честі, чуйності, любові, вірності все більше відходять на другий план та втрачають свою актуальність. 57,3 % молоді не вважає за необхідне дотримуватись норм моралі попередніх поколінь взагалі і в сексуальних стосунках зокрема. 97 % готові поступитись «чистою совістю» заради ситуативного задоволення. Сучасні юнаки

та дівчата толерантно ставляться до одностатевих сексуальних стосунків, раннього інтимного досвіду, до статевого життя без жодних зобов'язань, до свінгових обмінів сексуальними партнерами.

Молодіжне дозвілля часто становить загрозу фізичному, психічному та соціальному здоров'ю. Вживання, в тому числі неповнолітніми, алкоголю, тютюну, психотропних речовин, споживання відео з легкодоступних порносайтів з подальшим відтворенням його сюжетів стає банальною підлітково-юнацькою забавою. 28,4% учнівсько-студентської молоді проводить час в нічних клубах, де все вищеперераховане стає можливим [2, с.33]. В соціокультурній молодіжній реальності запанував принцип одноразовості: використав – викинув. Це і в стосунках та нормах, і в ідеях, і в речах. Всеохоплююче полегшення, в якому мінімум зусиль і максимум сенсорного задоволення та зручності пронизує молодіжні тренди. Те, що людям старшого віку нове і в силу психологічної ригідності здається складним, «кнопочному» поколінню – легко. Молодь більше не вчиться у старших людей, чий «архаїчні» технології одним патерном скасовуються разом з їхніми «незручними» цінностями.

Однак, втеча у змінені стани, у віртуал; пошук задоволень у ньому та за його допомогою в реаліях - знайомства в мережах, враження, призвичаювання до ерзац-поведінки та реалізація її наживо - це в певній мірі зумовлена віковою кризою поведінки. Це також і прагнення відволіктись та втішитись - одним від нудьги, іншим від страху й тотальної невпевненості. П.Ю.Саух наводить дані, що тільки 6,5 % молодих людей почуваються щасливими; дві третини мріють про життя за межами України [2, с.32]. Проблема не виникає одразу в період статевого дозрівання чи як тільки молоді люди покидають домівку, їдучи на навчання чи заробітки. Дослідження Interfax в Україні [3] показують, що руйнування закладається ще в шкільні роки, і воно має прогресуючу тенденцію.

Так, вживання пива, яке зумовлює порушення балансу статевих гормонів та негативно впливає на репродуктивні функції, серед українських школярів за

останні п'ять років зросло вдвічі. До речі зауважити, що перші статеві стосунки у переважної більшості підлітків відбуваються в стані алкогольного сп'яніння або під впливом психотропних речовин. Майже 40% українських підлітків 14-18 років регулярно вживають спиртні напої; 30% у віці 13-15 років курять, з них хлопців лише на 15% більше, ніж курящих дівчат. 8% - 26% дітей 13-16 років пробували наркотики хоча б один раз або вживають їх «за компанію» час від часу. 33% хлопців і 43% дівчат мали перший сексуальний досвід у віці 11-14 років.

Те, що така поведінка обходиться вітально дорого можна побачити з наступних даних. Дівчата, які переступили межу цнотливості, зчиняють самогубство в три рази частіше, ніж з інших причин. Найбільшу кількість самогубств чинять діти віком до 14 років. Україна – в десятці країн-лідерів із цієї проблеми. Можна припустити, що на це штовхають дітей розчарування в стосунках, психологічна незахищеність та страх перед відповідальністю. Україна - друга в Європі за темпами розповсюдження СНІДу серед людей у віці 14-20 років. Серед самогубців значна частина СНІД та ВІЛ інфікованих.

Рання вагітність – ще одна з поширених причин самогубства. Школярки в Україні роблять 2 тисячі абортів щороку. За неофіційними даними – ця цифра сильно занижена. За офіційною статистикою в Україні від психологічного чи фізичного насильства в сім'ї страждає майже 60% дітей у віці від 2 до 14 років. Дані із сексуального насильства не відображають реальної картини, оскільки більшість дітей та підлітків залякані та/або соромляться про це повідомити.

Таким чином, душевне благополуччя підростаючого покоління деформується в силу соціальних, економічних та культурних негараздів на рівні країни, а не окремих сімей. У кожної страждаючої психіки в підлітково-юнацькому віці спрацьовує захисний механізм – розмикаються нервові ланцюжки, блокуються сприймання, відчуття та системи складної переробки інформації. Це штовхає до залежностей, а вони ще більше пошкоджують психіку. Нервові шляхи руйнуються, функції відтінків переживань, рефлексії, емпатії

занепадають. Настає ювенільне психічне вигорання. Молоді люди стають нечутливими до відмінностей настроїв та нюансів у стосунках. Вони втрачають здатність мати глибокі стійкі почуття.

Відбувається відчуження людини від її природності одночасно на рівні біологічного спотворення, на рівні втрат ментальної сили, творчості та відповідальності за життя. Незадоволені з дитинства потреби в ніжності, увазі, підтримці, грі, русі, практичній діяльності викликають порушення психофізичних ресурсів несформованого організму. Наслідки невігластва, пасивності, неправильно інтерпретованих подій дорослими – усе це з часом обертається життєвою трагедією. Тому психологізація освіти взагалі та просвітництво з питань сексуального розвитку зокрема, сьогодні є вкрай необхідними.

Психологізація освіти – не просто науковий напрямок, головною рисою якого є осмислення усіх процесів та явищ крізь призму психології, - це шлях конструктиву стосовно цінностей, які ми поділяємо між собою як члени роду, громади, суспільства. Сьогодні маємо відмовитись від парадигми споживацтва на користь одухотвореної креативності в якій присутня ціла гама збагаченого світосприймання: чуйність, любов, прийняття, турбота, ніжність, краса, винахідливість, оптимізм.

Психологізація освіти у вищому навчальному закладі передбачає:

1) введення в навчальний план дисциплін психологічного профілю з метою набуття майбутніми фахівцями життєвих компетенцій та навичок;

2) розробку та застосування таких активних методів навчання, що сприяють розвитку критичного, креативного мислення, виробленню вмінь партнерської взаємодії;

3) створення освітніх умов через проєктний підхід, громадський рух, волонтерство, соціальну практику обставин, в яких молода особа укріплювала б гідність, честь, позитивну ідентичність та розвивала би потребу турбуватись про людей, розуміючи їх проблеми та недосконалості.

З метою виявлення готовності вивчати дисципліну «Психологія здорової сексуальності» студентам 1-3 курсів різних спеціальностей НУВГП в березні 2020 року було запропоновано електронне опитування.

На питання «Кому потрібно опанувати навчальний курс «Психологія здорової сексуальності»? 71% хлопців та 50% дівчат обрали відповідь «Всім здобувачам вищої освіти», решта хлопців обрала відповідь «Всім бажаючим», тоді, як майже решта дівчат віддала голоси за відповідь «Психологам, медикам, реабілітологам, педагогам».

Переважає більшість хлопців, 85,7% вважають, що розвинута сексуальність «допомагає фахівцю впливати на людей та підвищує його авторитет», тоді, як 57,9% дівчат вважають, що розвинута сексуальність «жодним чином не впливає на професійний успіх». В той же час більше половини дівчат та п'ята частина хлопців вважають, що ціль вивчення психології здорової сексуальності – «вийти за рамки обмежень та стати фахівцем з інтегральним підходом». 43% хлопців й 36,8% дівчат вважають, що мета вивчення психології здорової сексуальності - покращувати власну реальність, 21,5% хлопців та 15,7% дівчат – краще розуміти реальність людей.

Таким чином, об'єктивні дані складної суспільної проблематики, пов'язані з психосексуальним розвитком підростаючого покоління, та суб'єктивні прагнення студентів набути важливих на їх погляд життєвих та професійних компетентностей спонукають до розробки й пропозиції для вітчизняної вищої освіти навчального курсу «Психологія здорової сексуальності».

Список використаних джерел

1. Кремінь В.Г. 25 років Національної академії педагогічних наук України: здобутки і перспективи//Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України № 4 (97), 2017. - с. 5-13
2. Саух П.Ю. Соціокультурні тенденції в сучасному молодіжному середовищі: цивілізаційний вимір//Педагогіка і психологія. Вісник НАПН України № 4 (97), 2017. - с. 30-38
3. <https://ua.interfax.com.ua/news/press-release/588742.html>

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

ЧИННИКИ ВПЛИВУ ПОЗИЦІЇ ПЕДАГОГА НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Варнавська Інна В'ячеславівна

к.пед.н, доцент, доцент кафедри професійної освіти економічного факультету
Херсонського державного аграрно-економічного університету

ORCID: [0000-0002-3061-0665](https://orcid.org/0000-0002-3061-0665)

Розвиток особистості є важливою складовою у педагогічній теорії і практики. Він відбувається за допомогою навчання і виховання, завдяки передачі власного досвіду і досвіду попередніх поколінь. Завжди було актуальним питання: що ж таке особистість і як можна вплинути на розвиток особистості? Особистість – це людський індивід, який є суб'єктом відносин і свідомої діяльності. В особистості виявляється стійка система соціально значущих рис, що характеризують індивіда як члена суспільства. Нам імпонує загальноприйняте визначення терміна «особистість»: людський індивід як суб'єкт відносин і свідомої діяльності.

Кожна людина – індивід, але не кожен індивід – особистість. Становлення індивіда особистістю відбувається не раптом, на цей процес впливає безліч факторів. Розвиток – об'єктивний процес внутрішньої, послідовної, кількісної та якісної зміни фізичних і духовних сил людини.

Таким чином, крім фізичного розвитку (зріст, вага, сила, пропорції тіла) і фізіологічного розвитку (зміна функцій в організмі) необхідно виділити:

- психічний розвиток (ускладнення процесів відображення людиною дійсності: почуттів, відчуттів, сприйняття і більш складних психічних утворень: потреб, мотивів діяльності, здібностей);

- соціальний розвиток (поступове входження в суспільство, в громадські, ідеологічні, економічні, виробничі, правові та інші відносини);

- духовний розвиток особистості (осмислення свого високого призначення в житті, поява відповідальності перед майбутніми поколіннями). Духовний розвиток найбільше визнається осередком становлення особистості людини.

Розвиток особистості – це процес кількісних і якісних змін в організмі і психіці людини, це процес її духовного становлення. У зарубіжній педагогіці і психології виділяють три основні напрями в розвитку особистості – біологічний, соціологічний, біосоціальний.

Сучасна педагогіка розглядає особистість як єдине ціле, де біологічне невіддільне від соціального. Зміни в біології особистості позначаються не тільки на особливостях її діяльності, а й на спосіб життя. Образ людської життєдіяльності визначається мотивами, інтересами, цілями, тобто результатами соціального життя, які визначають весь вигляд особистості. Особистість є не тільки результатом суспільного життя, але і в той же час залишається живим організмом. Особистість, за визначенням Л.С. Виготського, – це цілісна психічна система, яка дозволяє творчо освоювати суспільний досвід людини в системі суспільних відносин і включає людини в систему суспільних відносин [2].

Сторони особистості виникають у людини тільки в діяльності і у відносинах з іншими людьми, тобто особистість існує, проявляється і формується в діяльності і спілкуванні. Вона має важливу характеристику – соціальний образ людини, який пов'язаний з життям оточуючих.

Суперечності між новим і старим, які виникають і долаються у процесі навчання і виховання, виступають рушійними силами розвитку особистості. До таких суперечностей належать:

- суперечності між новими потребами, породжуваними діяльністю;
- суперечності між збільшеними фізичними і духовними можливостями дитини і старими, раніше сформованими формами взаємин;

- суперечності між зростаючими вимогами з боку суспільства.

Розвиток зазначених суперечностей відбувається через формування більш високого рівня розвитку особистості в діяльності. Отже, процес розвитку особистості – це складний, тривалий і суперечливий процес, на який впливають:

- становлення особистості дитини в тому чи тому колективі;
- взаємини не тільки з однолітками, а й з педагогами;
- суперечності між новим і старим, які виникають під час навчання і

виступають рушійними силами розвитку особистості.

Необхідно зазначити, що у процесі розвитку особистості значний вплив має педагог. А особливо, його позиція, його погляди.

Позиція педагога – це система тих інтелектуальних, вольових і емоційно-оцінних відносин до світу, педагогічної діяльності зокрема, які є джерелом його активності. Вона визначається, з одного боку, тими вимогами, очікуваннями і можливостями, які висуває перед ним і надає йому суспільство. А з іншого боку, діють внутрішні, особисті джерела активності – потяг, переживання, мотиви і цілі педагога, його ціннісні орієнтації, світогляд, ідеали.

У позиції педагога виявляється його особистість, характер соціальної орієнтації, тип громадянської поведінки і діяльності. Авторитет педагога складається з двох складових: авторитет ролі і авторитет особистості. У наш час особистість педагога здійснює потужний виховний (педагогічний) вплив на студентів. У зв'язку з цим важливими особистісними якостями педагога є: орієнтування у взаєминах людей; гуманність, доброта, щирість і чуйність; почуття нового і вміння розвивати інноваційне мислення в студентів; здатність співпереживати, подумки ставити себе на місце іншої людини.

Соціальна позиція педагога формується із тієї системи поглядів, переконань і ціннісних орієнтацій, які були сформовані ще в загальноосвітній школі. Одним із провідних, стрижневих утворень особистості фахівця, що визначають її цілісність і готовність до діяльності, є професійно-ціннісна орієнтація. Вона може бути охарактеризована як вибіркове ставлення педагога

до професії, до особистості того, хто навчається, до самого себе, що формується на основі широкого спектра духовних відносин особистості, у всіх видах діяльності, професійно значущих для неї. Відомо, що виховання завжди спирається на особистісну взаємодію. Тому педагог, чітко усвідомлюючи, що він робить, не завжди може дати розгорнуту відповідь, про власні вчинки або бездіяльність. На вибір професійної позиції педагога впливає багато факторів. Проте вирішальними серед них є його професійні установки, індивідуально-типологічні особливості особистості, темперамент і характер.

Успішне педагогічне спілкування і взаємодія педагога з студентами, вимагає наявності у нього певних психологічних якостей і способностей: вміння керувати собою, своїм психічним станом, мімікою, голосом; вміння стримувати настрій; досконалі вербальні здібності: культура і розвиненість мови, багатий лексичний запас; інтерес до аудиторії і до роботи з нею, товариськість; застосування різноманітних засобів впливів (переконання, навіювання).

Педагогічна позиція – продукт педагогічного мислення, наслідок усвідомлення природи виховного процесу і одночасно показник рівня професійної готовності до роботи з дітьми. Це те положення, яке педагог попередньо займає щодо студента у взаємодії з ними і яке визначає подальшу професійну поведінку педагога. Та позиція, яку визначив для себе педагог, диктуватиме йому реакцію, яка виникає у взаємодії з студентами у різних обставинах.

Таким чином, професійна позиція педагога – один із найважливіших факторів розвитку особистості. Позиція – це єдність свідомості і діяльності людини, де діяльність виступає одним із способів реалізації його базових цінностей. У позиції педагога виявляється його особистість, характер соціальної орієнтації, тип громадянської поведінки і діяльності. Вибір рольових позицій педагога безпосередньо залежить від його професійних якостей.

У процесі розвитку особистості значиму роль відіграють уважні, доброзичливі і зацікавлені відносини педагога і студента. Вони раптово не

виникають. Їх треба будувати, тобто докладати усвідомлені зусилля до того, щоб ці відносини розвивалися у потрібному напрямку. І хоча будь-яке відношення двостороннє, але від педагога в цьому випадку залежить і, відповідно, потрібно набагато більше зусиль, ніж від того, хто навчається.

Педагогів і студентів повинна об'єднувати духовна спільність, при якій вони забувають, що педагог – керівник і наставник. Виховання, навчання без дружби з студентом, без духовної спільності з ним можна порівняти з шляхом «у нікуди».

Отже, вплив позиції педагога на розвиток особистості зумовлюється такими факторами:

- спілкування педагога і студента, засноване на шанобливе ставлення до думок і почуттів дитини;
- залучення педагогом студента до діяльності, під час якої останній стає суб'єктом власного розвитку;
- надання допомоги особистості в різноманітних видах його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Берегова Г.Д. Трансформаційні вектори формування світогляду особистості у вищій аграрній школі // АгроТерра: Освіта, наука, бізнес. Випуск 1 (1). Київ : Науково-методичний центр «Агроосвіта», 2016. С. 50-56.
2. Выготский Л.С. Психология развития человека. Москва : Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. 1136с.

СПЕЦИФІКА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Довбня Людмила Еммануїлівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української лінгвістики та методики навчання,

доцент кафедри педагогіки, теорії та методики початкової освіти

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-5353-3327

e-mail: ljudmila_d@ukr.net

Довбня Петро Іванович

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри математики, інформатики та методики навчання

Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6910-7488

e-mail: do_bre@ukr.net

Пандемія COVID-19, що охопила сучасний світ, поставила суспільство на порозі глобальних викликів у різних сферах людського буття. У цьому ракурсі сьогодні гостро, як ніколи раніше, постала проблема збереження навчального процесу в закладах різних рівнів в умовах карантину. Суспільство загалом і педагогічна спільнота зокрема виявилися неготовими до таких реалій, з огляду на що активізувався пошук ефективних методів і методик навчання учнів і студентів. За розумних підходів криза в кожній сфері людської діяльності надає поштовх до прогресу. Українська освіта зараз рухається цим шляхом, часто –

через спроби й помилки, викристалізовуючи ефективні форми, методи й засоби навчання.

На рівні держави започаткована телевізійна трансляція відеоуроків для учнів ЗОШ, однак з огляду на брак часу та з інших причин до ефіру потрапляє далеко не найкраща інтелектуальна продукція педагогів, і це викликає шквал критики в колах фахівців. Також такі заходи не знімають проблему контролю за якістю засвоєння навчального матеріалу як з боку навчального закладу так і вчителя чи викладача, гострою залишається і проблема залучення молоді до навчальної роботи, особливо дітей молодшого та середнього віку.

Розгубленість шкільних учителів і викладачів закладів вищої освіти, яка з'явилася в перші дні карантину, поступово змінилася застосуванням різних онлайн технологій, хоча це як технічно, так і методично спрацьовує не завжди належно. Ми всі перебуваємо в пошуку оптимальних засобів і власної методики навчання.

Переважна більшість педагогів у попередні роки створила певну інтелектуальну базу для викладання своїх предметів із залученням сучасних технічних засобів і технологій, оскільки, як зазначає автор посібника із старослов'янської мови для студентів-філологів І.Б. Царалунга [4], «...навчальний процес вимагає модернізації, адекватної вимогам сьогодення. А це можливо здійснити тільки шляхом широкого впровадження у практику роботи вищих навчальних закладів комп'ютерних засобів і методів одержання, обробки і передачі інформації, які гарантують якісні зміни в діяльності викладача і студентів. У зв'язку з цим з особливою гостротою постає питання про створення нового покоління інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу на основі комп'ютерних мультимедійних технологій, що дозволяють об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію. Ще відомий педагог Я.А. Коменський у своїй праці «Велика дидактика» писав: «...Все, що тільки можна, давати для сприймання чуттям, а

саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне дотикові – через дотик. Якщо будь-які предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай вони відразу сприймаються кількома чуттями... [2, с. 15]».

Дистанційне навчання можна побудувати за допомогою інтерактивних навчальних матеріалів, створення комунікації на базі будь-якої платформи (блог, сайт, закрита група у вайбер, фейсбук, телеграм, месенджер) або через електронну пошту чи електронний журнал.

Педагог перш за все має визначитися з використанням цифрових сервісів для онлайн навчання, оскільки їх дуже багато.

Для онлайн зустрічей з учнями в режимі реального часу є Zoom, Bigbluebutton, Google Hangouts Meet, Microsoft Teams, Facebook Live, Instagram Live, WiziQ, Periscope, Skype тощо.

Для передавання навчальних матеріалів можна використовувати відео з різних веб-сайтів (YouTube, Vimeo, National Geographic) чи записане власноруч на камеру смартфона або з екрана комп'ютера за допомогою різноманітних програм, зокрема, Screencast-O-Matic, Free Cam, Edpuzzle.

При створенні тестів стануть у нагоді LearningApps, Kubbu, Quizlet, H5P, Vaamboozle, Crosswordlabe, Edpuzzle.

Широкий спектр цифрових інструментів (Classtime, Formative, Wizer, Testmoz, Quizalize) може бути застосований для моніторингу навчальних досягнень учнів чи студентів. Забезпечувати ж зворотний зв'язок у системі «учень-учитель» чи «студент-викладач» доцільно за допомогою сервісів Google Form, Quizizz, Kahoot, Wordwall.

Онлайн навчання може здійснюватися на обраній учасниками педагогічного процесу платформі: Google Classroom, Google Sites, Edmodo, Moodle, Google Drive або будь-якій іншій, яка буде зручною для комунікантів. Звичайну шкільну дошку замінить віртуальна біла дошка, на якій можна

працювати всім класом і зберігати результати у вигляді презентації чи відео. Це можуть бути Idroo, PixiClip, Sketchlot, Stoodle, Twiddla, Classroomscreen.

Дійсно, нині без використання онлайн технологій неможливо здійснювати навчальний процес. Педагоги контактують з учнями та студентами за допомогою різноманітних цифрових інструментів: надсилають завдання та отримують виконані роботи, для великої за обсягом аудиторії організують синхронну діяльність: читають лекції, проводять семінарські і практичні заняття, наукові конференції. Синхронна інтерактивна робота є ефективною, оскільки передбачає повну взаємодію учасників навчального процесу, у т. ч. – можливість додаткових пояснень, виправлень, коментарів тощо. Окрім того, такі технології надають змогу зберігати записи проведених занять, до яких учень чи студент за потреби може звернутися для повторного перегляду і прослуховування матеріалу чи для ознайомлення з ним за умови, якщо з певних причин він не зміг бути присутнім на занятті. Ефективність інтерактивних занять вища, аніж ефективність готових заздалегідь записаних відеоматеріалів.

При організації онлайн навчання слід брати до уваги, що учні, які не працювали в класі, навряд чи запрацюють при зміні умов. З огляду на це варто застосовувати індивідуальний підхід, особливо з метою об'єктивного оцінювання знань, умінь та навичок, оскільки в користуванні учня /студента завжди є підручник чи Google, а також відповіді товаришів у спільному чаті.

Саме результативністю формування в учнів мотивації до навчальної діяльності визначатиметься педагогічний хист учителя за нових умов. Чи зуміє педагог добре і зрозуміло для кожного слухача пояснити новий матеріал, показати розв'язок задачі чи розбір речення, виправити помилки, скорегувати розуміння навчальної теми, досягти ефективного зворотного онлайн зв'язку, надати відчуття впевненості у власних силах, знайти той контент нового матеріалу, який зацікавить сучасного учня чи студента, знайти нові форми навчальної роботи або адаптувати наявні до новітніх технологій навчання, чи

зуміє, а правильніше – чи захоче і зможе залишитися для учня цілодобовим помічником і консультантом? Нові виклики ставлять безліч запитань [3].

Нинішній педагог має змінюватися, формувати в учнів чи студентів мотивацію до навчання, вибудовувати їхню освітню траєкторію, знати і вміти використовувати різні цифрові інструменти для досягнення триєдиної мети онлайн уроку: дидактичної, виховної, розвивальної.

Перед сучасним учителем постала низка проблем: методичні (відсутні методики проведення онлайн навчання), організаційні (існує потреба в опануванні різних технічних пристроїв і цифрових інструментів), технічні (не всі учні чи студенти забезпечені якісним Інтернетом, сучасними смартфонами, комп'ютерами та допоміжним обладнанням для запису звуку чи відео; санітарно-гігієнічні (відсутні рекомендації щодо тривалості уроків, впливу надмірного застосування гаджетів на здоров'я) тощо.

Список використаних джерел:

1. Довбня Л.Е., Довбня П.І. Комп'ютерний контроль знань студентів-філологів (на матеріалі старослов'янської мови). *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2018. Вип. 7(1). С. 98-117.
2. Коменський Я.А. Велика дидактика. Вибрані твори. Т. 1. К., 1940. 398 с.
3. Курвите М. Мотивація ученика. URL: http://marinakurvits.com/motivation_vrednie_soveti/ (дата звернення: 14.04.2020).
4. Царалунга І.Б. Наукові засади вивчення курсу «Старословянська мова». URL: http://eprints.zu.edu.ua/18287/1/Царалунга_18.pdf (дата звернення: 13.04.2020).

ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРИНЦИПІВ АЛГОРИТМІЗАЦІЇ

Кириченко Віктор Віктороїч

канд. фіз.-мат. наук, Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", Київ, Україна,

Лесіна Євгенія Вікторівна

канд. фіз.-мат. наук, доцент, Донецький національний технічний університет,
Покровськ, Україна.

Одним із важливіших понять інформатики та комп'ютерних технологій є поняття алгоритму. Тому навчання алгоритмізації і програмуванню, а також способам їх комп'ютерної реалізації є основним компонентом курсу інформатики. Однак в останній час на практиці викладання саме алгоритмізації і програмування існує безліч де-факто невирішених проблем. У тому числі історично спостерігається скорочення фундаментальної підготовки в цій області в зв'язку зі збільшенням технологічної частини курсу. Скорочення передбачено і в нормативних документах, але на практиці іноді спостерігається повне витіснення алгоритмізації і програмування з базового курсу інформатики та комп'ютерних технологій [1].

В роботі розглядаються підходи до навчання алгоритмізації і програмування, зокрема, зазначено, що найбільшу увагу слід приділити не тільки вивченню алгоритмів з математичної точки зору, але і практичним аспектам їх реалізації. Також важливо і термінологічне розділення понять «алгоритм» і «програма», і розвиток навичок переходу по необхідності від однієї мови програмування до іншої, що особливо важливо внаслідок розвитку ряду порівняно нових технологій програмування [2]. Алгоритмічна підготовка

повинна вестися в рамках базової і профільної підготовки. Якщо в базовій частині потрібно вирішити завдання початкового навчання основним алгоритмічним структурам, то в рамках профільних курсів доцільно закріплювати базові алгоритмічні навички та здібності до їх застосування при вирішенні різних завдань. Через це важливо не тільки навчання конкретним технологіям, а й продовження формування алгоритмічного мислення у студентів.

Здатність виконувати і складати алгоритми займає центральне місце в комп'ютерній грамотності та відіграє важливу роль при обробці інформації та розв'язанні відповідних завдань. Алгоритм являє собою необхідний інструмент при вирішенні завдань.

Знайти рішення задачі означає встановити зв'язок між заздалегідь диференційованими об'єктами або ідеями. Тобто об'єктами, які є, і об'єктами, які необхідно знайти, даними і невідомими. Задача передбачає необхідність свідомого пошуку відповідного засобу для досягнення мети, яку ми бачимо, але яка є безпосередньо недоступною. Процес рішення задачі це результат наших розумових зусиль, тобто послідовність в достатній мірі узгоджених логічних операцій або кроків, що починаються з умови і закінчуються значенням, до якого ми прагнули дійти. Кожен крок призводить до деякого нового положення.

Задача може бути теоретичною чи практичною. Щоб розв'язати цю проблему, необхідно скласти добре продуману, погоджену схему операцій (логічних, математичних або тих що матеріально забезпечують), що веде від даних до невідомого, від об'єктів, що знаходяться в нашому розпорядженні, до об'єктів, які необхідно досягти. Нематематичні завдання теж можна уявити в аналогічному аспекті.

Розрізняють конкретне і формальне мислення. Більшість студентів так і не опановують формальним мисленням. Алгоритмізація розумового процесу дозволяє абстрагувати або індивідуалізувати формальне мислення. Знання, яке було досягнуто тільки через розуміння формальних операцій, які мають відношення до алгоритмів і програм, може тепер конкретизуватися і

об'єднувати всі елементи, необхідні для володіння засобами формального мислення.

Можна отримати користь з можливості свідомо мислити так само, як «думає» комп'ютер, за аналогією з комп'ютерною програмою або алгоритмом, де все відбувається послідовно крок за кроком, буквально механічно. Є безліч ситуацій, коли такий стиль мислення може виявитися корисним. Наявність комп'ютера значно збагачує розумову діяльність не тільки технічно, а й концептуально, впливаючи на мислення людей. Можливість думати, як комп'ютер, відкриває новий спосіб підходу до мислення.

Розвиток навичок алгоритмізації необхідний незалежно від того, чи використовується комп'ютер або калькулятор, олівець і папір або інший «допоміжний» засіб для вирішення завдання. Алгоритмізація - це загальна сукупність послідовних дій, які необхідно виконати для побудови алгоритму розв'язання задачі [3]. Сутність алгоритмізації можна виразити наступними положеннями:

- виділення конкретних дій (кроків) алгоритмічного процесу;
- визначення виду формального запису для кожної дії;
- встановлення певного порядку виконання кожної дії;
- реалізація обраного методу обчислення;
- аналіз результату виконання отриманої послідовності на відповідність до вихідної задачі.

Результати алгоритмізації формалізуються у вигляді певної схеми, яка задає алгоритм вирішення поставленого завдання. Розробка алгоритму вимагає певної кваліфікації виконавця, розуміння змісту завдання і, звичайно, великих часових витрат. Процес підготовки рішення задачі і її безпосередня реалізація на комп'ютері відбувається за деяку кількість самостійних етапів:

Постановка задачі → Побудова моделі → Розробка алгоритму → Аналіз алгоритму → Складання програми → Експлуатація програми → Аналіз результату → Документування.

Рішення задачі відповідно до готового алгоритму вимагає від виконавця суворого дотримання заданим приписам. Виконавець алгоритму не вникає в зміст того, що він виконує, а діє формально. Тому при складанні алгоритму необхідно усвідомити в цілому весь процес вирішення завдання. Культура застосування комп'ютера передбачає наявність алгоритмічної культури мислення і необхідних навичок використання комп'ютера.

Ключовим нюансом при створенні бідь-якого алгоритму є правильність постановки задачі. Перш ніж зрозуміти задачу, слід уточнити її основні характеристики, сформулювати мету вирішення завдання, докладно описати її зміст, провести аналіз характеру та сутності всіх відомих і невідомих даних, визначити умови, при яких задача може бути вирішена. Може виявитися корисним поділити складну умову на кілька частин або пунктів. Слід точно встановити на самому початку розв'язання задачі кількість невідомих. У багатьох випадках буває нескладно усунути відмінність між задачею з багатьма невідомими і задачею з одним невідомим.

Зазвичай процес точного формулювання задачі зводиться до постановки правильних запитань. Перерахуємо деякі корисні питання.

Чи зрозуміла термінологія використовується предметної області? Що дано? Що потрібно знайти? Що являють собою невідомі і скільки їх? Які потрібні дані, щоб знайти невідомі? Як визначити рішення? Які дані необхідно вводити? Яких даних не вистачає і чи всі вони потрібні? Чи є серед наявних даних марні? Які слід зробити припущення? Які вимоги до точності розв'язку? Які обмеження на час розв'язання задачі?

Іноді завдання поставлене так, що допускає багато тлумачень і неточностей. У цьому випадку доцільно приділити увагу тому, щоб зробити умови більш чіткими. Спосіб завдання умови може істотно вплинути на

побудову алгоритму. Для деяких завдань основна складність полягає в тому, щоб зробити умову простою і точною. Умова необхідна для того, щоб показати, що повинен виконати алгоритм, а абстракція цього запису лише для спрощення.

Робота по уточненню різних закономірностей, існуючих в предметній області задачі, відноситься до системного аналізу, але цим доводиться займатися саме при розробці алгоритму. Задача, що призначена для вирішення за допомогою комп'ютера, спочатку повинна бути задана в математичній постановці – постановка задачі повинна бути формалізована, тобто виражена в термінах понять, що володіють точно визначеними властивостями і знаходяться між собою в суворо визначених відносинах. Попередньо складається точна послідовність елементарних операцій, виконуваних на кожному окремому етапі. Така послідовність повинна реалізувати обраний метод розв'язання.

Якщо сказано, що задача поставлена, то передбачається, що відомі не тільки характеристики існуючої ситуації, а й вимоги до розв'язання задачі. Формалізація постановки задачі дозволяє намітити шлях, який веде від постановки розв'язку задачі до її вирішення, тобто провести логічний аналіз формальної постановки задачі в результаті виявлення властивостей і відносин між поняттями. Конкретність постановки задачі є важливим моментом, так як від цього залежить успіх вирішення завдання.

Список використаних джерел:

1. Ильясов А. Н. К вопросу о роли и месте программирования в школьной информатике / Электронный ресурс: <http://www.rusedu.info/PrintArticle101.html>
2. Осадча К.П., Хромишев О.В. Аналіз методів розробки алгоритмів розв'язання математичних задач засобами мови Python // Системи обробки інформації. – Вип. 2 (139), 2016. – С. 114-117.
3. Steven S. Skiena. The Algorithm Design Manual. – Springer-Verlag London limited 2008, corrected printing 2012. – 720 p.

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ковтун Наталія Ігорівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, теорії і методики початкової освіти ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Існуюча в системі вищої освіти гостра потреба в підготовці інтелектуальних, ініціативних, творчих фахівців супроводжується зростаючою незадоволеністю освітнім процесом, що не приділяє належної уваги прояву та розвитку креативності як загальної здатності до творчості. Розвиток сучасної педагогіки характеризується підвищеною увагою до творчого потенціалу людини, створенням освітнього середовища, що сприяє її саморозвитку.

Потенціал (від латинського – сила) у філософії розглядається як джерело, можливість, засіб, запас, наявні в наявності, те, що може бути приведене в дію, використане для досягнення певної мети, вирішення якої-небудь задачі; як можливості: окремої особи, суспільства, держави в певній області. Потенціал визначається через готовність до здійснення різних видів діяльності і через можливість досягнення прогнозованих рівнів особистісного розвитку [5]. Потенціал особистості складає формуючу у людини внутрішню структуру, в якій інтерпретуються його загальні здібності як індивіда, і спеціальні як суб'єкта діяльності.

Питанням активізації творчого потенціалу особистості, формування у вищій школі професійних якостей як необхідної складової підготовки до творчої діяльності присвячено ряд педагогічних досліджень, зокрема Г.А. Атанової, Л.В. Кондрашової, В.М. Король, М.І. Сметанського. Аспекти організації та методики науково-дослідної роботи студентів вивчали Н.М. Кушнарєнко, А.А. Лудченко, Т.А. Примаєк, В.М. Шейко. Закономірності розвитку творчих

здібностей студентів у процесі науково-дослідної роботи аналізувались В. Зінченком.

Психологи та педагоги характеризують поняття «творчий потенціал» як: синтетичну (інтегруючу) якість, що характеризує міру можливостей особистості, здійснюваної діяльністю творчого характеру (І.А. Мартинюк, В.Ф. Овчінніков); сукупність реальних можливостей, умінь і навичок, що визначають рівень їхнього розвитку (Л.Н. Москвічова, Г.А. Піхтовніков); розвинене почуття нового, відкритість усього новому, високий ступінь розвитку мислення, його гнучкість, нестандартність і оригінальність, здатність швидко змінювати прийоми дії відповідно до нових умов діяльності (Т.Г. Браже, Ю.Н. Кулюткін); спеціальну якість, що характеризує міру відповідності діяльнісних якостей індивіда соціальній нормі (певної соціальної ролі), необхідної для самовизначення в якості суб'єкта творчості (С.Р. Евінзон); інтегральну особистісну властивість, що виражається у ставленні (позиції, установці, спрямованості) людини до творчості (А.М. Матюшкін); соціально-психологічну установку на нетрадиційне вирішення протиріч об'єктивної реальності (Є.В. Колеснікова); як одну зі сфер творчої особистості, її аксіологічний потенціал (М.С. Каган, А.В. Кірьякова).

Творчий потенціал учителя (за Т.Г. Браже) складається, перш за все, зі системи наявних у нього знань, умінь і переконань, на основі яких будується і регулюється його діяльність, розвиненого почуття нового, відкритості до всього нового; високого ступеня розвитку мислення, його гнучкості, нестандартності й оригінальності, здатності швидко змінювати прийоми дій у відповідно до нових умов [1].

Учені відзначають, що творчий потенціал особистості – це інтегральна цілісність природних і соціальних сил людини, які забезпечують його суб'єктивну потребу у творчій самореалізації та саморозвитку. При цьому слід уточнити, що структурно-змістовний план творчого потенціалу відображає комплекс здібностей інтелекту, комплекс властивостей креативності, комплекс особистісних проявів, але не зводиться до них. При цьому ймовірність в прояві

залежить від особистого прагнення людини повною мірою реалізувати свої можливості, від ступеня внутрішньої свободи, від сформованості соціальних почуттів (дієвості, конструктивності).

В.О. Моляко називає такі складові творчого потенціалу: прагнення до розвитку, духовного зростання; здатність дивуватися; здатність до швидкого засвоєння нових знань; здатність повністю орієнтуватися в проблемі, усвідомлювати її стан; спонтанність, безпосередність; спонтанна гнучкість; адаптивна гнучкість; оригінальність; дивергентне мислення; сприйнятливість («відкритість») по відношенню до нового досвіду [3].

Професор В.Г. Риндак розглядає творчий потенціал вчителя як систему особистісних здібностей (винахідливість, уяву, критичність розуму, відкритість до всього нового), що дозволяють оптимально змінювати прийоми дій відповідно до нових умов, та знань, умінь, переконань, що визначають результати діяльності (новизну, оригінальність, унікальність підходів суб'єкта до здійснення діяльності), і в підсумку спонукають особистість до творчої самореалізації та саморозвитку. При цьому саморозвиток розглядається як закономірна зміна індивіда [4].

Разом із тим, саморозвиток являє собою як кількісні, так і якісні зміни на основі творчої діяльності, спрямованої на пошук оригінальних творчих ідей і рішень щодо зміни самого себе. Крім того, для саморозвитку характерні такі суттєві відмінності, як: зміни в особистісній сфері детерміновані не ззовні, а під цілеспрямованим впливом особистості на самого себе; зміни відбуваються не тільки в мотивах інтелектуальної, емоційної сферах, але і в процесах «самості»: самовизначенні, самовдосконаленні, самореалізації, самопізнанні.

При цьому, головним механізмом як розвитку, так і саморозвитку є вирішення протиріч, розв'язання творчих завдань, що постійно ускладнюються. В результаті саморозвитку виникає новий якісний стан особистості та її діяльності, відповідно до процесу актуалізації потенціалу.

Творчий саморозвиток майбутнього вчителя – це інтегративна характеристика його процесів «самості», серед яких системоутворюючими

компонентами виступають самопізнання, творче самовизначення, самоврядування, самовдосконалення і творча самореалізація особистості педагога в його професійно-творчому становленні. Творчий саморозвиток – це цілеспрямований усвідомлюваний процес, який охоплює всі сфери особистості і щоразу піднімає на новий рівень функціонування вище означені процеси «самості». Творчий саморозвиток – це особливий вид творчості особистості, суб'єкт-суб'єктивної спрямованості та підвищення ефективності, насамперед, самопізнання, творчого самовизначення, творчої самореалізації.

Враховуючи розглянуті теоретичні положення, *творчий потенціал* особистості майбутнього вчителя початкової школи ми розглядаємо як систему особистісних здібностей, що дозволяють оптимально змінювати прийоми дій відповідно до нових умов, знань, умінь, спрямованості, що визначають результати освоєння педагогічних інновацій, у підсумку спонукають особистість до творчої самореалізації і саморозвитку.

Зрештою, роль самореалізації полягає в розкритті потенціалу особистості. Отже, *творчий потенціал* особистості майбутнього вчителя ми можемо розглядати як необхідну передумову діяльності творчого характеру.

Творча діяльність не є долею обраних [2]. Це дає нам право стверджувати, що творчий потенціал майбутнього вчителя можна і потрібно розвивати. Кожен педагог, який працює в системі освіти, має в тій чи іншій мірі володіти творчим потенціалом.

На нашу думку важливим є аналіз компонентів творчого потенціалу майбутнього вчителя. Так, М.Г. Мерзлякова в структурі творчого потенціалу виділяє: *базові компоненти*: професійну культуру, загальну гуманітарну культуру педагога; *ціннісно-мотиваційну і емоційну сферу особистості майбутнього вчителя, до якої належать*: спрямованість, почуття, емоції, моральний досвід і орієнтація особистості, багатство потреб та інтересів особистості, бажання вдосконалюватися, наявність пізнавальної мети; творча спрямованість особистості педагога, здатність до співпраці, взаємодії у творчому процесі; *здібності (задатки до творчої діяльності), до яких відносяться в першу*

чергу такі інтелектуальні здібності і якості, як: високий ступінь розвитку мислення, його гнучкість, нестереотипність, оригінальність, глибина, здатність до нових рішень традиційних завдань і вирішення нових завдань; здатність швидко знаходити варіанти рішень і змінювати прийоми дій відповідно до нових умов, здатність побачити нове і, відповідно до нього підпорядкувати роботу, самостійний і оригінальний підхід до вже відомого, здатність передбачати результати своєї творчої діяльності; *психофізіологічну сферу*: здатність до саморегуляції поведінки, висока загальна працездатність педагога, його фізичні сили, велика внутрішня енергія, високий рівень розвитку психофізіологічних можливостей [2].

Творчий потенціал майбутнього вчителя початкової школи виступає багатокомпонентним і багатofакторним явищем; сплав знань і вмінь, особистісних та професійних якостей і здібностей майбутнього вчителя, спрямованих на створення суб'єктивно і об'єктивно нового в педагогічній діяльності. У структурі творчого потенціалу існує внутрішня єдність усіх його компонентів, а збалансованість і повнота особистісних та професійних властивостей і якостей надасть майбутньому вчителю початкової школи додаткову силу, забезпечить здатність виступати в ролі суб'єкта професійної творчої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Браже Т. Г. Развитие творческого потенциала учителя / Т. Г. Браже // Советская педагогика. – 1989. – № 8.
2. Мерзлякова М. Г. Развитие творческого потенциала педагогов в процессе проектирования личностно-ориентированной системы *образования в средней школе* / М. Г. Мерзлякова. – СПб., 1995.
3. Моляко В. А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / В. А. Моляко // Вопросы психологи. – 1994. - № 5.
4. Рындак В. Г. Взаимодействие процессов непрерывного образования и развития творческого потенциала учителя : дисс. ... доктора пед. наук / В. Г. Рындак. - Челябинск, 1996.
5. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – М. : ПОЛИТИЗДАТ, 1991. – 559 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОХОРОНИ ПРАЦІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Андрій Литвин

к.п.н., доцент кафедри теорії та методики професійної підготовки

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

ORCID iD: orcid.org/0000-0003-1400-6510

e-mail: Andrey10716@i.ua

Інтеграція України в Європейський простір пов'язана з якістю національної системи освіти, її конкурентоспроможністю, відповідністю вимогам Болонської конвенції. Глобальний процес, який відбувається, створює безпрецедентні можливості для розвитку людини, більш ефективного вирішення багатьох фахових, економічних, соціальних та побутових проблем.

Система професійної підготовки фахівця охорони праці містить процес засвоєння знань і вмінь, якими йому необхідно оволодіти та застосовувати у подальшій практичній діяльності. Зростаючі вимоги до підготовки фахівців охорони праці вимагають постійного оновлення навчально-виховного процесу з метою формування професійної компетентності фахівців, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційних методик.

Важливість і необхідність впровадження ІКТ у підготовці фахівців переконливо обґрунтовують міжнародні експерти і вчені. ІКТ торкаються усіх сфер діяльності людини, але, мабуть, найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту [5].

Під інноваціями в широкому змісті розуміється використання нововведень у вигляді нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного,

адміністративного або іншого характеру. У сучасних умовах розвиток інноваційних технологій навчання відбувається в напрямі пошуку дидактичних і методичних механізмів поєднання базової (основної, опорної) технології з іншими, які в цьому контексті є допоміжними [3].

Дослідник В. Краєвський визначає професійну компетентність як сукупність певних ознак: наявність знань для успішної діяльності; усвідомлення значущості зазначених завдань для майбутньої професійної діяльності; набір операційних умінь; володіння алгоритмами вирішення професійних завдань [2].

І. Зязюн визначає компетентність як особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень, зокрема в екстремальних умовах [1].

Використовувати ці можливості зможуть лише ті, хто буде володіти необхідними знаннями та вміннями, орієнтуватися в новому інформаційному просторі, оскільки набуті професійні знання можуть втрачати актуальність та потребувати оновлення шляхом застосування нових підходів до вирішення професійних питань. Актуальність проблеми формування професійних знань та умінь майбутніх фахівців охорони праці зумовлена тим, що умови роботи вимагають значної кількості професійних якостей, які дозволяють їм приймати ефективні рішення.

Проблемам упровадження й ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті присвячено чимало теоретичних та експериментальних праць, вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів, дидактів, методистів, фахівців з комп'ютерної техніки, практичних працівників. Окремі питання цієї проблеми розкрито в працях В. Зінченка, В. Безпалька, В. Бикова, М. Варія, А. Верланя, А. Орлова, С. Гончаренка, Р. Гуревича, Ю. Дорошенка, О. Євсюкова, М. Жалдака, Є. Полат, І. Роберт, І. Рубан, С. Сисоєвої, С. Трапезникова, А. Шматко, Ю. Машбиця, В. Монахова, В. Рубцова, Н. Тализіної, О. Щербакова та ін.

Вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури, досвіду підготовки кваліфікованих фахівців охорони праці дозволили виявити таке. Перед вищими

навчальними закладами України постало важливе завдання – виховати і підготувати майбутніх фахівців охорони праці, які могли б активно включитися в якісно новий етап розвитку сучасного суспільства, котрий пов'язаний з інформатизацією. Розв'язання цього завдання значною мірою залежить як від технічного обладнання навчальних закладів сучасною комп'ютерною технікою, створенням та розвитком єдиного освітнього середовища навчального закладу, наявного навчального демонстраційного обладнання, методичного супроводу, так і від готовності студентів до сприйняття засобів нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Нині основна мета навчання у ЗВО зводиться не стільки до підготовки вузькопрофільних фахівців для конкретної сфери діяльності, скільки до розвитку особистості фахівця, підвищення його професійної компетентності. В Україні та інших країнах проведено низку серйозних досліджень, присвячених обґрунтуванню різноманітних аспектів процесу підготовки майбутніх фахівців у різних сферах професійної діяльності, у тому числі й сфері охорони праці.

Професійне навчання у ЗВО України має поєднувати традиційні та інноваційні професійно орієнтовані технології навчання, оскільки, самі ІКТ не придатні для комплексного розв'язання дидактичних питань побудови навчального процесу. Все це передбачає доцільність розробки, обґрунтування та експериментальної перевірки методики формування професійної компетентності майбутніх фахівців охорони праці засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, малодослідженими залишаються система науково обґрунтованого впровадження комп'ютерних навчальних програм у зміст підготовки; добір адекватних форм і методів навчання; ефективність організаційно-педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців охорони праці за рахунок упровадження в навчально-виховний процес сучасних ІКТ.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що професійна компетентність майбутнього фахівця пов'язана не стільки з обсягом знань, якими він володіє, а скільки з розумінням, як саме ці знання можна використати у практичній

діяльності, а також з мотивацією їх постійного розширення і оновлення. Обсяг знань є необхідною, проте не достатньою умовою для майбутньої успішної професійної діяльності.

Проблеми формування професійних компетентностей мають свою специфіку на різних етапах навчання в блоках загальнокультурної, професійної і спеціальної підготовки. Інтегральним критерієм ефективності підготовки є рівень сформованості професійної компетентності у майбутніх фахівців з охорони праці [4].

Отже, є потреба в розв'язанні суперечності між необхідністю формування професійної компетентності в майбутніх фахівців охорони праці у ЗВО у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін і обмеженими можливостями її формування шляхом використання традиційних дидактичних засобів і моделей навчання студентів.

Список використаних джерел:

1. Зязюн І.А. Сучасні дидактичні моделі і логіка учіння // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. праць // Ред. кол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2000. – 636 с.
2. Краевский В. В. Методология педагогики: Пособие для педагогов-исследователей. Чебоксары: Изд-во Чуваш, ун-та, 2001. 244 с.
3. Литвин А. Ф. «Впровадження в навчальний процес інноваційних технологій.» Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2019. 1079 p..
4. Литвин А. Ф. Проблеми формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців охорони праці у процесі фахової підготовки. Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019 р. – 150 с.
5. І. В. Ставицька, Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. [Електроний ресурс]. Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1103>.

THE ROLE OF COMPREHENSION AND EXPRESSION SKILLS IN LEANGUAGE LEARNING

Мох Юлія Андріївна

к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов Харківського національного технічного
університету “Харківський політехнічний інститут”

Сергіна Світлана Володимирівна

старший викладач кафедри іноземних мов Харківського національного
технічного університету “Харківський політехнічний інститут”

In order to be able to communicate face-to-face, whether in our mother tongue or in a foreign language, we obviously have to be able to understand what our interlocutor is saying and to express what we want to say ourselves in an intelligible manner. So, what we need to understand in the foreign language may well be different from the sort of things we need to say, according to the social role we are playing and this has implications for learning.

1. Mental mechanism involved in comprehension and expression are different. The brain does not function in the same way when we are interpreting a message as it does when we are expressing our intentions, ideas or feelings. Knowledge of these mechanisms is not necessary in order to learn a language, but it may be useful in choosing learning activities that take account of the difference just mentioned.

The process of comprehension involves recourse to hypothesis: when we are trying to understand what someone else is saying we construct hypotheses about what is being said on the basis of our knowledge of the situation or of the topic of conversation. This knowledge allows us to make predictions of varying degrees of precision about what is being said, what might have been said earlier or what might follow. Clues picked up along the way while our interlocutor is speaking help to prove

or disprove these hypotheses. These clues may be either linguistic or visual. In fact, to understand it is not necessary to grasp every single sound or every word [1].

Expressing oneself, on the other hand, involves putting into operation in a given situation all the communicative resources available to an individual who needs or wants to express an idea or feeling, or to obtain something from someone, or to get to know someone. The priority is making oneself understood by one's interlocutors because we need to keep in mind the simple fact that expression is not a unilateral but a two-way process: it involves taking into account what our interlocutors say, using their reactions to continually adjust what we say and how we say it. For example, if one of the interlocutors clearly disagrees with what another is saying, or cannot understand it, this will usually cause the speaker to change or give up what he is saying [1].

2. We often come up against difficulties in understanding or in expressing ourselves in a foreign language. However, if we stop think, we realize that even in our mother tongue there are things that we understand more easily than others, or that we have greater difficulty in expressing than others. It is generally the case that in our mother tongue we can usually understand more kinds of discourse that we can actually produce. For example, patients can follow the medical discourse of their family doctor without being doctors themselves, and students can understand a teacher's discourse even though they could not teach a class. We can understand children and foreigners, too, even though they do not talk like us. In all these cases, we understand without necessarily being able to speak in the same way. Our ability to understand, however, has its limits. It depends, for example, on how familiar we are with the field of knowledge in question [2]. Similarly, our ability to express ourselves in our mother tongue also has its limits.

3. Another difference between comprehension and expression concerns the way the two skills are used in everyday life. Whilst we rarely speak unless listeners are present, we frequently carry out some kind of comprehension activity when we are on our own. In an age where the media are everywhere, we probably find ourselves listening or reading – understanding – more often than in situations where we need to

express ourselves. When we get up in the morning, we listen to the weather forecast to know what kind of day it will be; on the way to work we might listen to the news in the car or read on the bus, train or underground; in the evening we watch television or read in bed. When we are occupied in doing any of these things, we are engaged in a comprehension activity which does not necessarily involve expression of any kind.

4. The points mentioned above have important implications for language learning. In the classroom, teachers and learners usually want to do a considerable amount of expression work, because they believe that learning to speak in both more important (one has things one wants to say) and more difficult (there are so many different things to deal with). So work on comprehension is often neglected at the expense of work on expression. But when learners actually come into contact with people whose language they are studying, they realize two things: firstly, that it is often easier to express oneself than they had thought because, as we have seen, one can often “middle through” or “make oneself understood” with very limited recourses indeed, but, secondly, that it is much more difficult than they thought to understand their interlocutors. They find that they speak “terribly fast”, that they have “strong accents” or that they “swallow their words”, and so on [2]. Not if learners have difficulty in understanding native speakers when they are in the country where the language is spoken, it is because they have not been adequately or appropriately prepared.

Work which focuses specifically on comprehension (for example, studying authentic recordings of native speakers) can also help to improve expression, because the more you are able to understand, the more easily you can grasp how the language works and how things are said. Improving one’s ability to express oneself in a foreign language depends to a great extent on ability to observe and assimilate the way native speakers talk.

To sum up, comprehension and expression are two separate activities which can be carried out at different times and which involve their own specific mental processes. There are language learning materials and exercises which train learners specifically in either of the skills. This training can be undertaken on one skill or the other,

according to the needs of the moment, but it is important to remember that if you only practice speaking, you are unlikely to improve your capacity to understand. Try not to neglect either skill, even if you have a preference for one or the other, and remember that it is important to choose materials and tasks relevant to the skill you want to improve.

Bibliography:

1. A Common European Framework of reference for Languages: Learning, teaching, assessment Council of Europe (2001) Cambridge University Press.
2. Hopkins A. and Potter J. 1994. Look Ahead 1, Classroom Course. Longman.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ЧИТАННЯ ІНШОМОВНИХ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕКСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Петрушова Наталія Вікторівна

к.філол.н., доцент кафедри загального і слов'янського мовознавства та іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Наразі питання організації роботи з вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах стоїть досить гостро, адже в умовах карантину викладачі змушені швидко реагувати та створювати навчальні матеріали, які можуть бути розміщені онлайн та надані студентам. Якщо говорити про непрофільні спеціальності, студенти яких вивчають іноземну мову не за фахом, то доступним та адекватним засобом навчання стають збірки професійно-орієнтованих текстів, з використанням дотекстових та післятекстових завдань у процесі перевірки розуміння прочитаного.

Професійно орієнтовані тексти є джерелом збагачення словникового запасу студентів, прикладом використання термінологічної лексики в контексті, який допомагає конкретизувати значення слів та словосполучень, пояснити випадки їх вживання відповідно до встановлених мовних норм і стандартів. Крім того, читання є дуже важливою навичкою для студента, яка «забезпечує йому доступ до подальшого вдосконалення мови та для продовження особистої освіти» [3, с. 200]. За Г. В. Барабановою, особливістю викладання іноземної мови за професійним спрямуванням є навчання у фаховому контексті обраної спеціальності, основним завданням якої є «оволодіння знаннями фахової терміносистеми і набуття умінь використовувати вузькоспеціалізовану лексику для виконання навчальних професійно орієнтованих завдань, спрямованих на подальше спілкування у виробничих ситуаціях» [1, с. 25].

Щодо самого процесу читання, то він є складним, багатокомпонентним, оскільки для розуміння та аналізу інформації в тексті студент повинен застосовувати знання з граматики іноземної мови, вміти визначити тематику, використовувати навички осмислення незрозумілих частин тексту через контекст, тощо. Читання як вид діяльності завжди має на меті розуміння тексту, а очікуваний результат визначає як кількість отриманої з тексту інформації, так і її характер. Слушним є твердження Н. Г. Мойсеєнко, Л. В. Сізової [2, с. 198], які зазначають, що «під читанням ми розуміємо процес рецесії графічно зафіксованого тексту, результатом якої є створення смислів, зумовлених лінгвістичною та екстралінгвістичною компетенціями особистості. Для того, щоб процес читання був результативним, читач повинен адекватно інтерпретувати смисли, закодовані в тексті автором, для цього повинні збігатися їх лінгвістична та екстралінгвістична компетенції, що виявляються в зазначеному відрізку мовлення. Завданням роботи з фаховим текстом є отримання інформації з тексту в об'ємі, необхідному для вирішення конкретного мовного або комунікативного завдання. Подібні навчальні тексти можна зустріти як у підручниках, посібниках, так і у вигляді науково-популярної літератури, що може бути використана у якості текстів для домашнього читання. Головним на етапі відбору даних навчальних матеріалів є їх відповідність комунікативним запитам студентів, професійна значущість, актуальність проблематики, інформаційна насиченість та новизна, автентичність і доступність, відповідність рівню володіння студентами іноземною мовою.

Багато дослідників та методистів надають читанню професійно-орієнтованих текстів виняткового значення. За умов відсутності аудиторного навчання, значущість читання фахових текстів підвищується, адже цей вид роботи є найдоступнішим методом вивчення мови, який також сприяє засвоєнню інших аспектів мови. Хоча наразі існує велика кількість освітніх платформ для онлайн вивчення дисциплін, викладання іноземної мови не може бути повністю втілене за допомогою відео з роз'ясненнями граматичного матеріалу та подальшої перевірки виконаних тренувальних вправ, адже самостійність

виконання даних завдань може викликати значні сумніви, адже варіативність їх результатів обмежена. На нашу думку, саме підбір викладачем текстів для самостійного читання, до яких також додано вправи, розміщені за системою дотекстові-впродовж читання-післятекстові, мають логіку та будуть різнитися у відповідях студентів. Особливо дану різницю має бути видно під час виконання творчих завдань, які зазвичай мають підсумовувати роботу з текстом, наприклад, написання твору, листа, анотації, складання діалогу, створення презентації або проекту за темою тексту. Дані завдання – не лише актуалізація знань студентів, але й розвиток їх розумових та творчих здібностей, навичок та вмінь аналізувати та синтезувати інформацію, тощо. До того ж даний вид роботи є найменш інтернет-залежним, адже потребує від студентів лише дворазового доступу до, наприклад, електронної пошти, під час отримання матеріалів, та під час їх надсилання на перевірку.

Отже, одним із найголовніших засобів організації дистанційного навчання з іноземної мови є читання професійно-орієнтованих текстів, як загальний процес роботи з ними, який містить і роботу викладача по їх відбору та створенню системи вправ до них, і діяльність самого студента, яка потребує значних зусиль та сприяє розвитку іншомовних знань, вмінь та навичок, і стимулює студентів до подальшої самоосвіти та саморозвитку.

Список використаних джерел:

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ: монографія / Г. В. Барабанова. – К. : Фірма «Інкос», 2005. – 315 с.
2. Мойсеєнко Н. Г. Засоби інтенсифікації вивчення російської мови студентами-іноземцями економічних спеціальностей за допомогою текстів професійного спрямування / Н. Г. Мойсеєнко, Л. В. Сізова // Слов'янський збірник. – 2015. – Вип. 19. – С. 198–206.
3. Strevens P. New Orientations in the Teaching of English. Great Britain / P. Strevens. – Oxford University Press, 1977. – 235 p.

GOOGLE ФОРМИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Рибенко Ірина Олександрівна

старший викладач кафедри проектування
технічних систем Сумського національного
аграрного університету

Високих якісних показників результату процесу навчання можна досягти при використанні ретельно спланованої системи контролю знань студентів [1].

Одним із методів здійснення контролю освітніх результатів учнів є тестування. Тестування вважається об'єктивним методом оцінювання, його об'єктивність досягається шляхом процедури проведення, перевірки показників якості завдань і тестів вцілому.

Тести можна створювати як на папері, так і в онлайн сервісах. Попри всю різноманітність онлайн-сервісів створення тестів на особливу увагу заслуговує сервіси Google [2].

Одним із найбільш простих освітніх ресурсів, який використовується для оперативного контролю результатів навчання, є застосування «Google Форми». «Google Форми» - онлайн-сервіс для створення форм зворотного зв'язку, онлайн-тестувань і опитувань.

Працювати з «Google Формами» не складніше, ніж з MS Word. Інтерфейс зручний і зрозумілий. Форми адаптовані під мобільні пристрої. Створювати, переглядати, редагувати і пересилати форми можна з телефону і планшета. Форми збирають і професійно оформлюють статистику по відповідям. Не доводиться додатково обробляти отримані дані, можна відразу приступати до аналізу результатів.

Використання тестів за допомогою «Google Форми» в навчальному процесі має ряд позитивних моментів:

- тестування економить багато часу. Отримані дані автоматично підраховуються, обробляються, оцінюються. В результаті комп'ютер видає готовий звіт, в супроводі діаграм, графіків та інших засобів наочності. На всю процедуру перевірки йде значно менше часу, ніж при звичайній перевірці;
- тестування практично виключає помилки при обробці результатів;
- з'являється можливість накопичення і збереження електронної бази даних;
- при тестуванні студент, залишаючись один на один з комп'ютером, може дозволити собі бути більш відвертим і природним.

Розроблені тести з дисципліни «Інженерна та комп'ютерна графіка» за допомогою «Google Форми» органічно включаються в освітній процес, забезпечуючи зворотний зв'язок. За їх допомогою можна організувати ефективну роботу з контролю навчальної діяльності учнів.

Список використаних джерел:

1. Лебедева И. А. Применение сервисов Google при проведении опросов / И.А. Лебедева // Царскосельские чтения. – 2016. – №12. – С. 168-171.
2. Балуев Д. Секреты приложений Google. - М.: Альпина-Паблицерз, 2010. - 287 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Рідель Тетяна Миколаївна

к.пед.н, старший викладач кафедри іноземних мов

Сумського національного аграрного університету

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6980-7975>

e-mail: tridel@ukr.net

тел.: +380 50 512 63 05

Проблема мотивації у вивченні іноземної мови, на думку М. Роста [1], є найважливішою, перед якою блякнуть проблеми методології викладання. Насправді, проблеми в мотивації виникають хоча б тому, що: 1) немає великої можливості включити студентів у середовище спілкування іноземною мовою; 2) немає достатньої кількості носіїв мови, з якими можна було б здійснювати комунікацію. Таким чином, студент повинен мати просто екстраординарну внутрішню і зовнішню мотивацію, щоб вивчати іноземну мову. Не дарма К. Еймс [2] наводить цитату Т. Белла: «Є три речі, про які ви повинні пам'ятати в освіті. Перша річ – мотивація. Друга річ – мотивація. Третя – мотивація». Дослідження по мотивації визначають її як орієнтацію на цілі. Ця орієнтація може бути позитивною, негативною або амбівалентною (двоїстою). К. Вільямс [3] виділяє п'ять основних компонентів для підвищення мотивації студентів: студент, вчитель, зміст, метод / процес, оточення.

Ця проблема досліджується в рамках діяльнісного підходу до навчання, розробленого С. Л. Рубінштейном. О. М. Леонтьєвим та ін. В області навчання іноземній мові психологічні питання мотивації вирішуються в роботах А. А. Алхазішвілі, І. О. Зимньої, О. О. Леонтьєва, Н. М. Симонової та ін.

Поширення англійської мови, зростаюча кількість тих, хто вивчає англійську мову привели до появи різних методів і технологій її викладання. Поява інформаційних технологій докорінно змінила характер викладання, зробивши процес навчання більш захоплюючим і продуктивним.

Найчастіше використовують такі елементи інформаційних технологій в навчальному процесі: електронні підручники та посібники, що демонструються за допомогою комп'ютера; мультимедійний проектор; інтерактивні дошки; електронні енциклопедії та довідники; програми тестування, освітні ресурси Інтернету; матеріали для дистанційного навчання; проекти і презентації.

Вивчення англійської мови з використанням інформаційних технологій у нашому закладі вищої освіти дає студентам можливість брати участь у заняттях з використанням мультимедіа, конференціях, олімпіадах, рубіжному і екзаменаційному тестуванні, навчатися дистанційно і т.і.

Класичні та інтегровані заняття в супроводі мультимедійних презентацій, on-line тестів і програмних продуктів дозволяють студентам отримувати знання в більш продуктивній формі.

Комп'ютерне заняття, розроблене засобами PowerPoint – це тематично і логічно пов'язана послідовність інформаційних об'єктів, що демонструється на екрані або моніторі. В ході заняття використовуються різні інформаційні об'єкти: зображення (слайди), звукові і відео-фрагменти. Ефективність роботи зі слайдами, зображеннями та іншими демонстраційними матеріалами буде набагато вище, якщо доповнювати їх показом схем, таблиць. Після таких занять вивчений матеріал залишається у студентів в пам'яті як яскравий образ і допомагає викладачеві стимулювати їх мотивацію.

Створення і використання мультимедійних презентацій в Microsoft PowerPoint є ефективним способом навчання, який допомагає студенту усвідомлювати себе активним суб'єктом пізнання. Використання комп'ютерної презентації на занятті дозволяє:

- 1) застосовувати велику кількість ілюстративного матеріалу, створюючи наочні ефектні зразки у вигляді схем, діаграм, графічних композицій і т. п.;
- 2) інтенсифікувати заняття, виключивши час для написання матеріалу на дошці;
- 3) залучити студентів в самостійний процес навчання, що особливо важливо для розвитку їх загальнонавчальних навичок;
- 4) акцентувати увагу студентів на значущих моментах викладеної інформації;
- 5) впливати відразу на кілька видів пам'яті: зорову, слухову, емоційну і в деяких випадках моторну.

Важливим аспектом використання інформаційних технологій на заняттях з англійської мови є проектна діяльність. Мультимедійні презентації активно увійшли в процес навчання. Студенти використовують Інтернет для збору матеріалу для своїх проектів. Вивчення теми або розділу завжди закінчується повторенням, закріпленням і узагальненням. Усі ці елементи можна об'єднати, запропонувавши студентам на завершальному етапі кожної теми створити мультимедійний проект. При створенні презентації їм надається чудова можливість систематизувати набуті знання і навички. Дуже важливо дати відчуття студентам інтерес до самостійної творчої роботи, відчуття значимість результатів своєї роботи, так як презентація – це готовий методичний матеріал для уроку. Необхідно відзначити, що з кожним роком студенти виконують презентації з великим інтересом, більш якісно, професійно, відчуваючи свою успішність і вдосконалюючись у своїх навичках і уміннях.

Проектна діяльність студентів з використанням презентації має кілька позитивних аспектів:

1. По-перше, самостійна творча робота студентів по створенню комп'ютерних презентацій якнайкраще розширює запас активної лексики іноземної мови;

2. По-друге, створення презентації підвищує рівень практичного володіння англійською мовою та комп'ютером;

3. І, головне, цей вид роботи формує у студента навички самостійної діяльності та ініціативність, так як він сам визначає, що конкретно буде містити презентація, в якій формі і як вона пройде.

Таким чином, можна зробити висновок, що презентація – це можливість студентів висловити власні ідеї в творчо продуманій і зручній для них формі.

У Сумському національному аграрному університеті також ведеться навчання з використанням дистанційних освітніх технологій за усіма освітніми напрямками. Дистанційне навчання має ряд переваг: це навчання на відстані, яке організовується з допомогою сучасних інформаційних технологій; це можливість самостійно працювати з навчальними комп'ютерними матеріалами; це перспектива отримати вищу освіту без відриву від виробництва та у зручний для студента час; це можливість складати іспити і заліки, брати участь в онлайн семінарах, тренінгах, отримувати індивідуальні консультації, не виходячи з дому. Для студентів, що навчаються дистанційно, розроблені електронні навчально-методичні комплекси Moodle, які включають в себе навчальні відео лекції, тексти, вправи, питання для самоконтролю, словник термінів з дисципліни, а також покажчик посилань на інтернет-ресурси, де можна отримати додаткові знання з усіх дисциплін навчального плану обраної студентом спеціальності. Усе, що необхідно студенту, який навчається дистанційно, це комп'ютер з операційною системою Windows і доступ в Інтернет. При навчанні із застосуванням дистанційних освітніх технологій не існує вікових, професійних, освітніх обмежень.

Перевагами електронних підручників є: по-перше, їх мобільність, по-друге, доступність зв'язку з розвитком комп'ютерних мереж, по-третє, адекватність рівню розвитку сучасних наукових знань. З іншого боку, створення електронних підручників сприяє також вирішенню і такої проблеми, як постійне

оновлення інформаційного матеріалу. Крім того, за допомогою електронних підручників здійснюється контроль знань – комп'ютерне тестування.

Можливості використання Інтернет ресурсів величезні. Глобальна мережа Інтернет створює умови для отримання будь-якої необхідної студентам і викладачам інформації, що знаходиться в будь-якій точці земної кулі: новини, краєзнавчий матеріал, зарубіжна література т.і. На заняттях з іноземної мови Інтернет допомагає вирішити цілий ряд дидактичних завдань: сформувати навички і вміння читання, використовуючи матеріали глобальної мережі; удосконалювати вміння писемного мовлення студентів; поповнювати їх словниковий запас; сформувати у студентів стійку мотивацію до вивчення англійської мови. Крім того, робота спрямована на вивчення можливостей Інтернет - технологій для розширення кругозору студентів, підтримання ділових зв'язків і контактів зі своїми однолітками в англомовних країнах.

Електронний словник поєднує в собі функції пошуку потрібної інформації, демонстрації мовних закономірностей і дає можливість освоїти навчальний матеріал за допомогою спеціальної системи вправ. Використання електронних on-line словників видається особливо зручним при необхідності перекладу не однієї словникової одиниці, а відразу деякої їх кількості, наприклад при роботі з «ключовими словами» тексту, діалогу і т.і., при виконанні вправ з навчання читання на передтекстовому етапі. І звичайно, можливість використання практично будь-якого словника через Інтернет економить час і сили.

Необхідно підкреслити, що впровадження в навчальний процес інформаційних технологій зовсім не виключає традиційні методи навчання, а гармонійно поєднується з ними на всіх етапах навчання. Використання нових технологій дозволяє не тільки підвищити ефективність навчання, але і стимулювати студентів до подальшого вивчення іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Michael Rost. Generating Student Motivation. Michael Rost Series Editor of World View [електронний ресурс] – Режим доступу: www.longman.com/worldview.
2. Carol A. Ames. What teachers need to know [електронний ресурс] Режим доступу: http://www.unco.edu/cebs/psychology/kevinpugh/motivation_project/resources/ames90.pdf.
3. Caroline C. Williams. Five key ingredients for improving student motivation. California State University, Stanislaus Caroline C. Williams University of Wisconsin, Madison [електронний ресурс] – Режим доступу: www.aabri.co.manuscripts/11834

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ЗА ТА ПРОТИ

Шокуров Олександр Володимирович

старший викладач кафедри української, російської мов і прикладної лінгвістики
НТУ «ХП»

e-mail: shock.alex501@gmail.com

тел.: +380 66 659 79 50

Освіта через інтернет сьогодні є однією з освітніх галузей, що розвиваються надзвичайно швидко й динамічно. Це дуже просто пояснити, оскільки бурхливий розвиток ІТ-технологій змушує й освіту дотримуватися різноманітних новацій. Ознайомившись з можливостями використання обчислювальної техніки в навчанні, значна частина педагогів дуже швидко зрозуміла всі переваги та зручності нової техніки.

Логічним кроком після цього було зрозуміле бажання налагодити мережеве чи електронне онлайн-навчання. І дуже швидко стало очевидним, що такий навчальний процес має ще декілька переваг перед традиційним аудиторним навчальним процесом. 1. Навчальні матеріали завжди під рукою, їх легко зберігати та систематизувати; 2. Інтерактивність навчального процесу передбачає індивідуальну швидкість кожного слухача під час вивчення матеріалу: більш розумні, освічені, талановиті студенти можуть рухатися з більшою швидкістю по курсу, не заважаючи іншим та не нудьгуючи на заняттях; 3. Контроль та оцінювання засвоєного матеріалу може проводитися цілком автоматично;

Всі ці переваги підняли ефективність навчального процесу на новий рівень. Але досить часто викладачі продовжували робити те, до чого звикли раніше, просто «електронізуючи» звичну для них аудиторну роботу. Тобто вони лише зберігали в комп'ютері свої лекції чи проводили вебінари як різновид лекції, давали завдання та збирали виконану роботу за допомогою комп'ютера, навіть

журнали заповнювали вручну, так само як раніше це робили з паперовими формами обліку та оцінювання студентів. Тим більше, що програми для вирішення спеціалізованих навчальних проблем досить важко було підібрати, а ті, що можна було використати, коштували недешево. Але все одно обчислювальна техніка полегшувала та прискорювала навчання. З часом, спираючись на досвід, педагогічна спільнота сформулювала певні вимоги до навчальної комп'ютерної системи, яку хотіла б мати для якісного навчального процесу. Потрібна була така система, яка

- вела б реєстрацію та облік користувачів, що проходять навчання,
- регулювала б просування по програмі в залежності від успіхів кожного користувача(студента),
- була б зручною для викладення різних видів контенту,
- аналізувала б та зберігала б оцінки та результати навчання,
- забезпечувала б різні способи комунікації між користувачами,
- забезпечувала б доступ та взаємодію для віддалених користувачів.

Для відповідності всім цим вимогам потрібні електронне середовище та платформа для здійснення навчальної діяльності. Всім цим вимогам на даний момент найкраще відповідає Moodle - Модульне Об'єктно-Орієнтоване Дистанційне Навчальне Середовище. За 16 років існування та функціонування Moodle довів, що навіть за наявності деяких недоліків є найкращою для навчання за допомогою комп'ютерів системою. Ця програма постійно розвивається та оновлюється і є некомерційною, тобто розповсюджується безкоштовно. Вона підтримує практично всі різновиди навчальної активності. Якщо врахувати її відкритість для інтеграції, функціональність, стабільність розвитку, гнучкість, то стане зрозумілим, чому Moodle постійно здобуває відданих прихильників в різних країнах світу та є беззаперечним лідером в світі серед систем, які використовуються вищими навчальними закладами для створення або вдосконалення дистанційного викладання власних навчальних дисциплін.

Масове використання Moodle витіснило аматорські невмілі спроби використання комп'ютерів в навчальному процесі, які зводилися або до

створення електронних підручників для самостійної немотивованої роботи студентів шляхом сканування архаїчних методичних розробок, або до проведення вебінарів, коли викладачі роблять те, до чого вже звикли, тобто до озвучення своїх лекцій в режимі онлайн, або до використання «самописних» спроб створення навчального середовища, які не можуть скласти конкуренцію Moodle, оскільки є надто вузькоспеціалізованими та непрофесійними.

В Харкові, наприклад, вже значна частина вищих навчальних закладів активно використовують Moodle для створення та дистанційного викладання своїх дисциплін. Ідеальною є, мабуть, ситуація, як в Массачусетському Технологічному інституті, де всі навчальні дисципліни виклали на своєму сайті для відкритого й загальнодоступного дистанційного навчання. Але дистанційне навчання в Україні робить перші кроки, маючи у своєму активі як успіхи, так і численні помилки. До успіхів можна віднести:

- використання в навчальному процесі всіх позитивних рис комп'ютерного дистанційного навчання, таких як: контроль доступу до курсу; інтеграція із зовнішніми базами даних; ведення реєстру користувачів зі збереженням оцінки та підбиванням підсумків навчання; забезпечення комунікації не тільки між студентами та викладачем, але й між студентами та ін.,
- широке використання Moodle дає можливість не тільки зробити доступними навчальні дисципліни для віддалених користувачів, але й використати в дистанційних курсах надзвичайно широкий функціонал засобів навчання та тренування необхідних для студентів вмінь та навичок,
- створюється система підготовки викладачів, спроможних самостійно готувати дистанційні курси на базі Moodle.

Разом з тим слід відзначити й слабкі на наш погляд місця:

- забезпечення дистанційних курсів якісним контентом (є певна проблема із дотриманням авторських прав; якісні матеріали для дистанційних курсів не пишуться в бібліотечні дні чи на голому ентузіазмі, до процесу розробки якісного контенту потрібно запрошувати колективи досвідчених авторів, коректорів,

професійних ілюстраторів, наукових редакторів тощо), бо саме від цього залежить успішність курсу,

- є проблеми з мотивацією студентів у порівнянні з класичною формою навчання,
- все ще спостерігається залежність від технічного оснащення,
- система оцінювання та підбивання підсумків Moodle виявилася вразливою для зламу,
- викладачі, які вже є фактично авторами або модераторами контенту, ще й змушені опанувати технічні компетенції в галузі веб-дизайну, в більшості випадків так і не стаючи професіоналами в цій сфері.

Електронне навчальне середовище скероване на різні рівні розвитку студентів. Воно дозволяє викладачу створити величезну кількість варіантів інформаційних блоків та завдань, він може будь-якої миті змінити, вдосконалити, покращити, доповнити свій курс. Викладачі вже не являють собою лише «джерело знань», що говорить, вони перетворюються в помічників студентів, модераторів курсу, скеровуючи пізнавальний процес в потрібне річище для досягнення найкращих результатів і в разі потреби працюючи з кожним студентом окремо, по індивідуальній навчальній траєкторії. Щодо Moodle, то простеживши за напрямком та результатами розвитку цієї системи, можна стверджувати, що надалі вона інтегруватиме в себе всі можливі педагогічні новації як навчального процесу як такого, так і його програмної підтримки.

Дистанційне навчання як складова частина введення комп'ютерних технологій в освіту є однією зі сфер, що найбільш динамічно та швидко розвиваються в наш час. Формування електронного навчання в освіті передбачає постійне оновлення та покращення сучасних освітніх технологій. Зараз існує потреба в постійному доступі до інформації в будь-якому місці та в будь-який час. Саме дистанційна електронна освіта найкраще відповідає цим вимогам.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

ЗВУКОВЕ НАПОВНЕННЯ РЕКЛАМИ ЯК ФАКТОР ЇЇ СПРИЙНЯТТЯ

Веретельникова А. С.

студентка,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Байєр О. О.

доцент, кандидат психологічних наук,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Реклама – мінливий і динамічний феномен, що залежить від ситуації на ринку збуту, вподобань суспільства, актуальності пропозиції [2]. Музика є однією з невід’ємних складових ефективної рекламної кампанії. Ще з часів Стародавньої Греції торговці почали використовувати елементи музичних композицій у своїх запрошеннях відвідати лавку. З появою перших ярмарок почали з’являтися люди, що активно закликали відвідувачів заглянути у свій куточок за допомогою тематичних пісень. Іноді люди навіть створювали маленькі сценки, де за допомогою запальних пісень та танців рекламували свій товар перехожим [3]. Починаючи з ХХ сторіччя, вчені всього світу розпочали активне дослідження феномену музики у рекламі. Був виявлений ряд особливостей музичного впливу на людину, завдяки якому маркетологи отримали змогу розробити ефективні механізми впливу реклами.

Англійські соціологи проводили ряд досліджень, намагаючись виявити причини запам’ятовування рекламних роликів. Завершивши свої спостереження, вони прийшли до висновку, що слуховий і візуальний фактори сприйняття рівні. За допомогою звукового впливу учасники експерименту запам’ятали та змогли

відтворити 70% інформації, візуального – 72%. При наявності обох факторів у рекламному ролику учасники змогли відтворити 82% інформації [4].

Саме музика надає можливість створювати певну атмосферу, доповнюючи картинку на фоні сутністю та змістом. За допомогою музичного супроводу людина може краще сприймати інформацію, що подається. Музичною композицією можна вдало підкреслити основні моменти повідомлення, розставити чіткі змістові аспекти, надати фразам емоційного забарвлення [1]. При вдалому виконанні ряду правил, у людини може сформуватися асоціація, що буде прив'язувати певну музичну частинку до товару або компанії, яку можна постійно підтримувати, на кшталт умовного рефлексу. Невдало підібрана музика ж, навпаки, створить відчуття, що товар не потрібен людині і не вартий її уваги. У такому випадку шанси придбання становляться мінімальними [4].

Для проведення емпіричного дослідження були обрані рекламні відеоролики декількох груп за різною тематикою (зворушливі, смішні, з тваринами, з відомими людьми). Головною особливістю відео-матеріалу, що пред'являвся, була наявність музичного супроводу у рекламі для учасників першої групи та відсутність музики – для другої. Для того, щоб перевірити висунуті гіпотези, була обрана методика САН, за допомогою якої можливо зафіксувати психофізіологічний стан респондентів перед переглядом реклами та після. Для оцінки загальних вражень досліджуваних від переглянутої реклами було створено анкету з 10 полярних тверджень. Респондентам необхідно було оцінити від 1 до 5 балів, наскільки їм сподобався переглянутий матеріал, чи вважають вони його доцільним, пригорнула увагу певна пропозиція чи ні, придбали би вони запропонований товар чи ні, а також оцінити, чи змогла реклама викликати певні асоціації.

Для перевірки точності отриманих результатів було необхідне порівняння початкових показників настрою учасників обох груп. Керуючись значеннями показника ($\phi^* = 0,73$) можна стверджувати, що усі респонденти знаходились у

приблизно однаковому початковому настрої, і будь-які зміни у ньому були спричинені саме дією пред'явленого відео-матеріалу.

За результатами емпіричного дослідження було виявлено, що реклама з музичним супроводом оцінюється людьми вище, ніж реклама без музики ($\phi^*=1,93$ за $p \leq 0,02$). Водночас результати за опитувальником САН показали, що настрої у обох групах залишилися на тому самому рівні ($\phi^*=0$; $\phi^*=0,36$ для обох груп відповідно). Отже, можна стверджувати, що наявність музики у рекламі ніяк не впливає на настрої людини, яка її переглядає, – можливо, через певну втому від великої кількості рекламного матеріалу, з яким людина стикається кожного дня.

У якості перспектив подальшого дослідження ми пропонуємо брати до уваги можливі артефакти нашого емпіричного дослідження, а саме тематичні групи рекламних повідомлень, а також залучити до участі в дослідженні стратифіковану вибірку з метою вивчення особливостей сприйняття реклами різними групами споживачів.

Список використаної літератури:

1. Ананьев Б. Опыт экспериментального изучения влияния музыки на поведение / Б. Ананьев // Вопросы науки о поведении ребёнка и взрослого. – Владикавказ, 1928. – 24 с.
2. Зарецкая Е.Н. Психология рекламы [Электронный ресурс] / Е.Н. Зарецкая // ПСИ-ФАКТОР – Центр практической психологии. – Режим доступа: psyfactor.org/lib/psyrecl.html. – Загл. с экрана.
3. Изард К. Психология эмоций / К. Изард. – СПб: Питер, 2000. – 464 с.
4. Траверсе Т. Психологические особенности влияния музыкальной информации на личность слушателя / Т. Траверсе // Соц. Психология. – 2005. – № 4. – С. 143-152.

ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПСИХОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ

Виходцева Ольга Анатоліївна

канд. психол. наук, доцент кафедри теоретичної та консультативної психології
факультету психології НПУ ім. М.П.Драгоманова.

Сучасні стандарти в галузі освіти орієнтовані на підготовку висококваліфікованих спеціалістів, які здатні інтегрувати теоретичні знання та практичні уміння і навички в цілісну систему; оволодіння новими технологіями стає обов'язковим елементом навчально-виховного процесу. Задля реалізації особистісного потенціалу в процесі навчання мають бути актуалізовані такі якості студентів, як здатність приймати рішення у ситуації невизначеності, креативність, відповідальність, уміння працювати в команді та ін. Тому все більш популярними стають імітаційні методи навчання [1]. Ми розглянемо особливості застосування ситуаційних задач при вивченні навчальної дисципліни «Індивідуальне та групове психоконсультування».

Ситуаційні задачі є одним з методів інтерактивного навчання. Як відомо, завдяки інтерактивному навчанню викладач має змогу створити максимально комфортні умови для студентської молоді, адже відбувається постійна активна взаємодія та співпраця студентської аудиторії та викладача. Завдяки взаємним зусиллям досягнення результату навчання відбувається більш ефективно, а студенти мають змогу брати на себе відповідальність за якість засвоєного матеріалу [2]. Викладач стимулює студентську молодь до дискусій, до розв'язання складних завдань на основі аналізу вихідних даних, до висловлення альтернативних думок; крім того, така активна взаємодія стимулює групову динаміку студентської групи.

Ми рекомендуємо використання ситуаційних задач, адже цей метод сприяє оволодінню професійними знаннями шляхом самостійного вирішення проблем: відбувається активізація мислительних процесів, стимулюється творчий підхід до розв'язання проблем, підвищується мотивація до навчання, є зворотній зв'язок між членами студентської групи та між студентами і викладачем.

Коли ми на практичних заняттях працюємо над проблематикою психологічного консультування немотивованих клієнтів та клієнтів із залежностями (хімічними та нехімічними), то студентам пропонується поміркувати над такою ситуаційною задачею: «Клієнтка, 25 років, проживає з батьком, який постійно вживає алкогольні напої. До психолога звернулася за консультацією з приводу складних взаєностосунків з батьком. Батькові 50 років, він декілька разів лікувався від алкогольної залежності, останні півроку-рік щодня вживає півлітрову пляшку горілки. Порад та прохань клієнтки покинути пити він не слухає, до родичів та сусідів ставиться з підозрою, останнім часом став тривожний, чувається розгубленим, його переслідує думка, що за ним стежать незнайомці та хочуть його вбити.

Клієнтка запитує: як можна вплинути на батька, аби він покинув пити? Як їй подолати ненависть до батька в моменти, коли він п'яний свариться з нею? Якщо вона приведе батька на консультацію, чи погодиться психолог допомогти батькові покинути пити?».

Студенти в процесі обговорення даної ситуаційної задачі висловлюють думки, що вплинути на батька клієнтки розмовами та проханнями практично неможливо; тільки якщо він САМ вирішить покинути пити, він це зробить. Також звертається увага на той факт, що якщо алкоголізм має хронічну форму, психолог покинути пити не допоможе. Психолог-консультант може надати батькові клієнтки підтримку у формуванні бажання покинути пити, але активність батько клієнтки має проявляти сам.

Також студенти висловлюють свої думки відносно роботи алкозалежних клієнтів в програмі «12 кроків», роботи в групі «АА», чим можуть допомогти

молитва (для віруючих та релігійних осіб із залежностями) та трудотерапія при монастирях (так само, це стосується віруючих та релігійних клієнтів). Обговоренню підлягають ті напрацювання спеціалістів різних галузей (психологів-консультантів, психотерапевтів, соціальних працівників, служителів культу та ін.), де групова та індивідуальна форма роботи спрямовані на зміну ціннісної сфери, мотиваційної сфери, подолання деструктивних форм поведінки клієнтів.

Студенти обговорюють переживання клієнтки, яка звернулася за порадою: коли дівчина переживає негативні почуття та емоції під час сварок з батьком, це означає, що її ситуація пиятики не влаштовує. Агресія означає, що клієнтка знаходиться на межі усвідомлення власних потреб: і швидше за все первинною є потреба не в тому, щоби батько кинув пити, а є наявна порушена потреба в безпеці (безпечного середовища немає, тому що є пияцтво близького родича, з яким вона мусить проживати на одній території). Студентам варто пояснити, чому клієнтка та її батько сваряться: конфлікт виникає тому, що вони по-різному бачать ситуацію «можна / не можна пити». Фрустраційна ситуація клієнтки (переживання з приводу «не можу почуватися в безпеці») спонукає її реагувати конфліктно. На позитивні стимули або нейтральні стимули батько не реагує, тому від безсилля клієнтка проявляє негативні почуття. Подолати їх можна, змінивши власне ставлення до себе, до батька, до ситуації в системі родинних взаємовідносин. Співзалежні відносини «заганяють» в знайомі форми поведінки: батько п'є, свариться, переживає почуття провини, знов п'є. Зі студентами ми обов'язково проводимо аналіз первинної, вторинної та третинної вигоди від симптому.

Обговорюється ситуація: що станеться, якщо залежного від алкоголю приведуть на консультацію поза його бажанням. Студентська аудиторія аналізує варіанти взаємодії немотивованого клієнта з психологом-консультантом: нічого не зміниться. Якщо ж алкозалежний прийде сам, значить у нього є прагнення змінюватись, є мотивація до зміни ситуації.

Крім зазначеного вище матеріалу, аналізуємо проблему зривів та рецидивів алкозалежних клієнтів та необхідність зміни звичного для них соціального середовища.

Використання ситуаційних задач спонукає викладача так організувати взаємодію студентської аудиторії, щоб досягнути інтенсивного обговорення питань, активізацію мисленевої діяльності. Особливу увагу ми приділяємо розвитку саногенного мислення студентів, підвищенню рівня їх стресостійкості та умінню враховувати психологічну ситуацію клієнта. Активна взаємодія під час обговорення професійних питань сприяє підвищенню пізнавального інтересу до змісту навчальної дисципліни та формує професійну мотивацію майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Торічний О. В. Методика використання неімітаційних методів активного навчання у формуванні військово-спеціальної компетентності курсантів-прикордонників // Вісник Національного університету оборони України. - № 2 (27).- 2012 . – С. 87-92.

2. Хилько Є.Є. Вплив активних методів навчання на формування позитивної мотивації студентів у процесі фахової підготовки майбутніх бакалаврів соціальної педагогіки / Є.Є.Хилько // Вісник Національного університету оборони України. - № 3 (22). - 2011. – С. 83-87.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЖИТТЄВОЇ СТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ

Дучимінська Тамара Іванівна

к.психол.н., доцент кафедри практичної та клінічної психології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Хлівна Олександра Миколаївна

к.психол.н., доцент кафедри практичної та клінічної психології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Клюйко Леся Федорівна

здобувач ступеня PhD
кафедри загальної і соціальної психології та соціології
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Постійні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, пред'являють до особистості високі соціальні вимоги, які спрямовані на подолання труднощів в усіх сферах життя та діяльності людини. Саме тому проблема життєстійкості особистості у сучасному світі є надзвичайно актуальною.

Життєстійкість можна розглядати як певний особистісний ресурс, що сприяє успішній адаптації до нового середовища (навчального, чи професійного). Напевно, найбільш сприятливим для формування життєстійкості є студентський вік. В цей період життєва стійкість, як складова регуляторної системи особистості, покликана забезпечувати достатній рівень фізичного і психічного здоров'я молоді при подоланні життєвих труднощів та особистісної реалізації у майбутньому. Окрім того, життєстійкість можна розглядати як особистісний потенціал ефективного саморозвитку в складних життєвих умовах.

На сьогодні у науковій літературі не існує єдиного розуміння сутності поняття «життєстійкість» та єдності науковців щодо його визначення.

Таким чином, недостатня наукова вивченість, актуальність та соціальна значущість проблеми обумовили вибір даної теми та мети дослідження.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічний зміст, особливості та прояви життєвої стійкості у студентів.

Поняття життєстійкості запропонували американські психологи С. Кобейса та С. Мадді і визначають її як інтегральну особистісну рису, відповідальну за успішність подолання особистістю життєвих труднощів [2].

У вітчизняній психології життєстійкість є недостатньо вивченою. Більше уваги приділяється дослідженню споріднених психологічних феноменів, зокрема: особистісний адаптаційний потенціал (А. Маклаков), суб'єктність (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, А. Брушлинский, Е. Климов, О. Конопкін, В. Моросанова та ін.), самореалізація особистості (Л. Коростильова, М. Єрмолаєва, Е. Галажінській, Д. Леонтьєв, І. Солоднікова та ін.), життєтворчість (Д. Леонтьєв), особистісний потенціал (Д. Леонтьєв). В даний час дослідження життєстійкості проводяться, в основному, під керівництвом Д. Леонтьєва (Є. Рассказової, Л. Александрової, Є. Мандрикової) в рамках вивчення особистісного потенціалу.

Концепція життєстійкості вивчається в тісному зв'язку з проблемами подолання стресу. Д. Леонтьєв та Є. Рассказова вказують, що життєстійкість розуміється як система переконань людини про себе, світі, відносини зі світом. Високий рівень життєстійкості сприяє оцінці подій як менш травмуючих і успішному подоланню стресу [3]. Психологи по-різному трактують життєстійкість: наприклад, Л. Александрова розглядає її як інтегральну здатність, що лежить в основі адаптації особистості [1].

Для досягнення мети дослідження нами було сформовано дослідницьку вибірку та підібрано низку стандартизованих психологічних методик. Вибіркову сукупність склали 84 студентів різних курсів Східноєвропейського

національного університету імені Лесі Українки та Житомирського державного університету імені Івана Франка.

В емпіричному дослідженні використано методики: «Тест життєстійкості» (С. Мадді, адаптація Д. Леонтєва), «Тест на оптимізм» Л. Рудіної, методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса.

За результатами методики «Тест життєстійкості» (С. Мадді, адаптація Д. Леонтєва) було здійснено діагностику порівняно автономних компонентів таких як: залученість, контроль, прийняття ризику, та проаналізовано рівень прояву життєстійкості у досліджуваних студентів.

Результати дослідження показали, що високий рівень вираженості життєстійкості у студентів перешкоджає виникненню внутрішньої напруги в стресових ситуаціях за рахунок стійкого подолання стресів і сприйняття їх як менш значущих, дає можливість активно вирішувати життєві завдання, незважаючи на присутність стресогенних факторів. Такі респонденти не схильні «опускати руки» при зіткненні з перешкодами; готові боротися задля досягнення бажаного.

Переконання в неможливості впливати на ситуацію, характерне для опитуваних з низьким рівнем вираженості життєстійкості. Такі люди «передбачають» відсутність успіху, відчувають невпевненість у майбутньому, сприймають оточуючу дійсність, як незрозумілу, небезпечну та позбавлену сенсу, роблять менше зусиль і відповідно домагаються менших результатів. У випробовуваних виявлено наявність почуття безпорадності, відмови від спроб контролювати події свого життя.

За методикою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса можемо відзначити, що в 15,9 % досліджуваних спостерігається низька мотивація, вони орієнтовані на формальний успіх, досягнення оцінного результату, мотив характеризується через усвідомлення поняття «потрібно». Середній та помірний рівні мотивації досягнення успіху виявлено у більшості респондентів (72,8 %). Такі студенти зазвичай активні, ініціативні. Вони свідомо

прагнуть опанувати знання й навички, уміють працювати організовано й докладають зусиль для досягнення бажаного результату. У 11,3 % – дуже високий рівень мотивації до успіху, що вказує на наявність сили волі, самовладання, самоконтролю й відповідальності за свої дії, що неодмінно підвищує їхню успішність під час вирішення пізнавальних і професійних завдань.

Результати за методикою «Тест на оптимізм» Л. Рудіної засвідчують, що 3,7 % респондентів є цілком песимістичними. Це може свідчити про негативне ставлення до життя. Такі студенти бачать труднощі в реалізації кожної можливості тому легко здаються, вважають, що життя надмірно складне і заплутане, недооцінюють роль власної активності, зусиль, наполегливості в досягненні успіху. Схильні занадто часто звинувачувати себе в усіх невдачах і недооцінювати свій власний внесок в успіх справи.

5,3 % респондентів, які мають помірний рівень песимізму. Вони тверезо оцінюють сувору реальність, обізнані про справжній стан речей і не надто переживають з приводу нездійснених планів. Помірний песимізм допомагає в ситуаціях, що потребують аналізу та обачності, але заважає в ситуаціях, що вимагають ризику і впевненості в собі.

11,3 % досліджуваних мають проміжний показник, що вказує на прояв оптимізму/песимізму в залежності від обставин і ситуації.

Респонденти із помірним оптимізмом складають 15,1 %. Оптимізм і життєстійкість допомагають їм легко знаходити позитивні сторони в негативних подіях, дивитися на життя гнучко та реалістично. Вони схильні проявляти відповідальність і планувати шляхи вирішення проблем.

Високий оптимізм притаманний 5,2 % відсоткам респондентів, таким студентам притаманна віра в те, що все буде добре за будь-яких обставин. Успіхи тільки підсилюють їхню енергію і ентузіазм, а невдачі засмучують зовсім ненадовго, оскільки вони вірять в те, що все можна виправити і змінити на краще.

Таким чином, на здійснивши теоретичних аналіз та емпіричне дослідження психологічних особливостей прояву життєвої стійкості студентів можна стверджувати, що: життєстійкість – це вміння зрілої особистості долати труднощі і перешкоди, конструктивно змінювати їх і самозмінюватися через рефлексію, саморегуляцію і самовизначення, розуміючи цінність життя; життєстійкість особистості можна формувати в процесі навчання, стимулюючи самостійність, відповідальність, навчаючи студентів керувати власними емоціями, поведінкою і вмінням мобілізуватися у важких життєвих ситуаціях; для того, щоб студент був стійкий і не розтрачував себе на негативні переживання, потрібно озброїти його навичками самоконтролю, смислової поведінкової регуляції, розвивати життєстійкість, здатність до рефлексії своїх переживань та узгоджувати зазначені процеси із власним часом, простором особистості, що розвивається.

Список використаних джерел:

1. Александрова Л. А. К концепции жизнестойкости в психологи / Л. А. Александрова // Сибирская психология сегодня: Сб. научн. трудов. Вып. 2 / под ред. М. М. Горбатовой, А.В. Серого, М. С. Яницкого. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2004. – С. 82-90.
2. Батурин Н. А. Ситуативная и личностная беспомощность / Н. А. Батурин // 52 научная конференция преподавателей: Материалы конференции преподавателей факультета психологии / Под ред. Н.А. Батурина. – Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2000. – С. 21-22.
3. Мадди С. Р. Смыслообразование в процессе принятия решений / С. Р. Мадди // Психологический журнал. – 2005. – Т. 26. – № 6. – С. 87-101.

ФАКТОРИ ДЕВІАЦІЇ ПОВЕДІНКИ СУДНОВОДІЯ В УМОВАХ ДОВГОТРИВАЛОГО РЕЙСУ

Сорока Олена Михайлівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри навігації і управління судном
Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1637-3437>

e-mail: elkazej@gmail.com

тел.: +380 97 575 70 39

Девіантна поведінка фахівця морського транспорту – будь-яка поведінка, яка суперечить панівним нормам суспільства. Відомо, що руйнівний вплив стрес-факторів, невміння долати перешкоди, низька життєстійкість можуть привести до неадекватних реакцій, до формування руйнівних установок особистості морського фахівця. А це надалі провокуватиме розвиток негативних психічних станів і виникнення загальної дезадаптації у представника професій екстремального профілю.

Існує багато різних теорій того, що змушує людину виконувати девіантну поведінку. Причини девіації поведінки судноводія в умовах довготривалого рейсу можна визначити декількома факторами.

1. Біологічні. Людина за своїм біологічним складом вже заздалегідь схильна поводити себе не так, як їй велить суспільство. Найчастіше таких людей можна визначити за їх зовнішністю.

2. Психологічні. Девіація складається за рахунок впливу на людину зовнішніх чинників і подразників, а також його особистісних психологічних якостей, які мають вроджений характер.

3. Соціологічні. Причини девіантної поведінки можна пояснити за допомогою теорії аномії, згідно з якою в суспільстві відбувається відторгнення

соціальних норм і цінностей, їх повний розпад, і утворюється певний стан вакууму в суспільстві.

Олена Змановська визначає, що особливої уваги у дослідженні девіантної поведінки заслуговує питання про детермінації, що відхиляються [1, с. 41]. Під детермінацією розуміється сукупність факторів, що провокують або підсилюють. Детермінуються чинники на різних рівнях соціальної організації, де особистість взаємодіє. Система «суспільство-особистість» функціонує одночасно на декількох рівнях: геофізичний, макросуспільний, соціально-груповий, мікросоціальний, індивідуально-особистісний, психофізіологічний.

Відповідно до виділених рівнів можна визначити наступні групи факторів, що детермінують поведінку, яка відхиляється:

- зовнішні умови фізичного середовища;
- зовнішні соціальні умови;
- внутрішні спадково-біологічні та конституціональні передумови;
- внутрішньоособистісні причини і механізми поведінки, що відхиляється.

Фактори, що послабляють нервову систему судноводіїв, з певним ступенем умовності можуть бути розділені на наступні групи: психічні травми сімейного та службового характеру, реакції на захворювання і інтоксикацію, реакції на кліматичні умови та ін. До психічних травм особистого і сімейного характеру можна віднести: переживання особистих невдач, часті й тривалі засмучення, очікування неприємностей; боязнь відповідальності і сором за скоєний проступок (при недисциплінованості, несумлінному ставленні до роботи, невимогливого ставленні до себе); недружнє ставлення оточуючих (грубість, знуцання); конфлікти через невірність дружини або нареченої, розрив з коханою, нерозділене кохання; переживання, пов'язані з побутовим неблагополуччям; хвороба або смерть кого-небудь з рідних.

До психічних травм, пов'язаних із службовою діяльністю, відносяться: тенденційні або формальні розгляду різних подій і службових конфліктів; помилки виховного характеру (грубість, черствість, несправедливість,

приниження особистої гідності); незадоволеність службовою ситуацією, відсутність перспективи зростання і ін.; складнощі у виконанні службових обов'язків; екстремальні умови, які сприймаються як загроза для життя (наприклад, аварійна ситуація).

Будь-який з цих факторів викликає психічну напругу, внаслідок чого може виникнути почуття неповноцінності і незадоволеності собою. До психічних переживань, пов'язаних зі здоров'ям, можна віднести: неадекватну реакцію на захворювання, фізичну травму; страх перед шкідливими чинниками населеності і страх перед змінами клімату; боязнь імпотенції внаслідок перебільшеного значення, надається стриманості або онанізму; душевний розлад в результаті невірної підходу медпрацівників до осіб з тривожно-недовірливими рисами характеру.

Фізичне ослаблення, викликане алкогольною інтоксикацією, перевтомою, простудних або інфекційним захворюванням, в поєднанні з іншими причинами нерідко сприяє нервово-психічному напруженню, яке може привести до розвитку неврозу або неврозоподібного стану.

Іншими причинами, які також ведуть до нервово-психічних відхилень, є перевтома, труднощі адаптації до кліматичних змін і до умов плавання.

Перевтома, викликана неправильним чергуванням роботи і відпочинку, розумової та фізичної праці, може виникнути ще на етапі підготовки до рейсу (турботи, тривоги як службового, так і особистого порядку, недосипання, підвищене почуття відповідальності перед плаванням і ін.).

Хвороблива акліматизація – важке звикання до метеорологічних чинників викликає у ряду моряків різні розлади, що отримали назву «метеотропні реакції». Погодна активність обумовлює підвищення навантаження на серцево-судинну і дихальну системи.

Ослабляюче діють на психіку, особливо моряків-початківців, фактори самого плавання: одноманітність і бідність зорового сприйняття в період

тривалих переходів, одноманітність і стереотипність праці та побуту, недостатність інформації про близьких і знайомих.

Нарешті, деякі психофізіологічні і характерологічні особливості ряду людей практично несумісні з професією моряка. До таких особливостей відносяться емоційна нестійкість, замкнутість, підозрілість, слабкість фізичного розвитку.

Умовність поділу перерахованих факторів, що викликають нервово-психічну дезадаптацію, пояснюється тим, що в більшості випадків можуть мати місце різні поєднання психотравмуючих навантажень. При наданні допомоги потрібно визначити найбільш тривалий час і гостро діючі фактори.

Список використаних джерел:

1. Змановская Е. В. Девиантология : Психология отклоняющегося поведения : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 2-е изд., испр. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 288 с.
2. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения. – М., 2001.
3. Никонорова М. А. Психологическое исследования склонности к девиантному поведению будущих моряков /М. А. Никонорова// Актуальные проблемы социально-гуманитарного и научно-технического знания (Научный электронный альманах), №1(9), 2017.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ КЛІЄНТІВ З НАДМІРНИМ НАРЦИСИЗМОМ

Чевельча Тетяна Романівна

студент Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

e-mail: chechelchaosvita@gmail.com

Молочко Ярослав Анатолійович

студент Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

molohco@gmail.com

Поняття «нарцисизм» активно розглядалося ще у 70-80-х роках ХХ століття у роботах психологів психоаналітичного напрямку (послідовниками З.Фрейда Х.Кохутом, О.Кернбергом, М.Кляйн, та іншими), але дана тема не була детально вивчена через низьку поширеність даного явища. У сучасному суспільстві інтерес дослідників до даної проблематики значно підвищується, оскільки людство активно провокує нарцисичні риси у пересічної особистості. Зокрема, на основі встановлення взаємозв'язків з іншими, побудові життєвих планів та життя в цілому, особлива увага наголошується на необхідності представлення індивідом власного образу «Я» у реальному та віртуальному світі таким чином, щоб сформувати загальне позивне уявлення соціуму. У деяких випадках нарцисичні риси особистості закладаються ще у дитинстві, в процесі постійного порівняння дитини з іншими. На думку О.Кенберга, у дорослому житті це мотивує людину до дотримання певних стандартів соціальної відповідності з метою бути прийнятим. Також, нарцисичні риси характеру притаманні індивідам, які працюють у сфері «людина-людина» [1]. Це обумовлюється тим, що такі професії часто пов'язані з високою нервово-психічною напругою і вимагають розвинених емоційно-вольових та

особистісних якостей, відповідно у процесі досягнення професійних успіхів, вони набувають егоїстичних рис, фокусуються на собі та не цікавляться інтересами інших. Саме тому, психолог-консультант повинен пам'ятати, що нарцисичні риси присутні в певній мірі у будь-якій категорії клієнтів і зважати на це, при формулюванні етапів роботи.

Вперше нарцисизм вивчався З.Фройдом, який розглядає його у своїх працях одночасно з точки зору особистісного та клінічного феномену. Поняття «нарцисизм» він визначає як специфічний стан людини, згідно з яким вона концентрує свій інтерес та увагу на собі [2]. Нарцисизм в цьому сенсі притаманній кожній особистості та є не перверсією, а лібідозним доповненням до егоїзму та інстинкту самозбереження. Сучасні вчені трактують його як мотиваційний стан людини, що спрямований на підтримання відносно позитивного самоуявлення у соціальному середовищі, через різноманітні способи поведінки [4, с. 117]. На основі теоретичного аналізу психологічних джерел, в межах нашого дослідження ми визначаємо нарцисизм, як сукупність проявів підвищеної зацікавленості особистості до самої себе в межах психічної норми.

У своїх працях більшість вчених розглядає нормальні (А.Міллер, С. Є. Пульвер, Е.Фромм та інші) та патологічні (О.Кернберг, Н.Д.Дмитрієва, Ц.П.Короленко та інші) форми вираження нарцисичних рис, які пов'язані з адаптативною та дезадаптативною організацією особистості, психологічними потребами та регуляторними механізмами, що породжує індивідуальні відмінності в поведінці людини. Більш сучасні американські дослідники (О.В.Змановська, С.Є.Соколов, К.Томпсон та інші) описують також надмірний нарцисизм, який проявляється у фіксованості на власній значущості. Останній є крайньою формою оптимального нарцисизму, і проявляється тоді, коли уявлення особистості про себе не є позитивно стабільним та відображає надмірну впевненість людини у собі. За Г.Дамманном ядро проблеми нарцисизму полягає у тому, що нарцис шукає іншого, значущого об'єкта, але знаходить себе і

залишається сам на сам. На думку дослідника, надмірна форма нарцисизму характеризується нестійкою самооцінкою, неможливістю порівняти себе з іншими, особливо з людьми одного віку, професії, тощо, а також відчуттям гордості людини в результаті функціонування Его [3. с. 112-113]. При цьому, нарцис може мати конфлікти з оточенням, через знижену здатність до розуміння інших, емпатії та любові.

На основі теоретичного аналізу джерел ми з'ясували, що клієнт з надмірним нарцисизмом звертається за допомогою до психолога з метою корекції проявів власної особистості, її гармонізації [2], [3]. Класичними запитами такого клієнта можуть бути: незадоволеність власним життям, іпохондрія, ангедонія, нездатність любити та, головним чином, складнощі у міжособистісній взаємодії та побудові близьких відносин.

Нарцисичний клієнт у психологічному консультуванні вважається «важким», зважаючи на нестабільність емоційного стану, часті перепади настрою, чергування ідеалізації та знецінювання психолога, що призводить до розриву професійної взаємодії, не дотримання договору про співпрацю, проявів ворожості, заздрості, підвищеної вимогливості щодо задоволення своїх потреб, що заважає встановленню професійних відносин. Ідеалізація консультанта пов'язана з незадоволеною інфантильною потребою нарцисичної особистості в ідеальному об'єкті. Така модель поведінки має нераціональний характер і закладається особистості ще у дитинстві близькими людьми.

У професійних відносинах між психологом-консультантом та клієнтом яскраво розгортається вся картина особливостей нарцисичного сприйняття світу і поведінкових патернів, які спеціалісту необхідно вчасно помічати, щоб планувати необхідну стратегію відносин з нарцисичною особистістю, аби обмежити можливість такого клієнта достроково розірвати терапевтичний зв'язок. На перший план виступає виражений прояв ідеалізації психолога, яка виражається у формі підкресленої вдячності, прагнення догодити, підлаштуватися під визначені умови роботи, дарувати подарунки, прагненні

бути точним у висловлюваннях, пунктуальним, передбачливим у випадках можливого запізнення або пропуску сесії. Наприклад, клієнт за 20-30 хвилин до початку сесії може регулярно повідомляти про те, що він може запізнитися, однак приходить вчасно і сам пропонує оплачувати пропущені сеанси, однак згодом не стримує свою обіцянку.

Досліджуючи анамнез клієнта, у досвіді нарциса психолог може почути історію про покинуте кохання, про самоствердження в частих змінах сексуальних партнерів, а також про невдалий досвід взаємодії з психологами, до яких він звертався раніше, але через їх професійну некомпетентність перервав з ними роботу. Цей стереотип розриву відносин бажано ретельно пропрацювати на сесії, обережно з'ясовуючи причини відходу від попереднього спеціаліста, тим самим вносячи корективи в умови контракту, щодо можливої ситуації передчасного припинення співпраці, обговорюючи можливі обставини невдоволення процесом консультування та обов'язкових умов обговорення реакцій опору і раптових імпульсів перервати професійні відносини. Коректна, м'яка наполегливість в обговоренні умов контракту буде налаштовувати клієнта на стабільність і обов'язковість дотримання договору, що дасть йому можливість відчувати турботу з боку терапевта і відчуття контролю над імпульсами зруйнувати зв'язок. У разі виникнення складних переживань і бажання припинити спільну роботу варто запропонувати клієнту повідомити про це психологу та обговорити почуття, що призвели до виникнення цього бажання ще як мінімум на 2-3 сесіях, за домовленості, перш ніж клієнт прийме остаточне рішення про припинення роботи. Важливо також звернути увагу клієнта на негативні переживання, які у нього виникають неусвідомлювано в результаті попередніх розривів відносин, і продемонструвати клієнту цей патерн в терапевтичних відносинах.

Психотерапевт Г.Дамманн зазначає, що психолог може мати також перебільшено позитивні переживання до клієнта на початковому етапі роботи: почуття захоплення його досягненнями, виражена емпатія, співчуття стражданням клієнта, бажання підтримати, похвалити, дати позитивну оцінку,

схвалити самостійні вчинки [3, с. 223-225]. Разом з тим, у консультанта можуть проявлятися й амбівалентні почуття: невпевненість в успіху терапії, роздратування від відчуття «гри», роздратованість від відчуття знецінення, втома від неадекватно підвищеної уваги клієнта до психолога [4, с. 91-92].

У процесі консультування клієнтів з надмірним нарцисизмом необхідно пам'ятати, що будь-які близькі стосунки викликають у нього страх потенційної небезпеки заподіяння шкоди його особистості та внутрішньому ідеалізованому об'єкту, який він намагається зберегти через відмову від відносин «консультант-клієнт». Саме тому від психолога вимагається висока здатність виносити чергування ідеалізації і знецінювання, що виражаються в частих змінах емоційного настрою і в компенсаторній, захисній поведінці у вигляді розторгнення зв'язків. Істотній зміні нарцисичних проявів у клієнта заважає особиста нездатність формувати відкриті відносини з психологом, що є вкрай важливим для роботи. Для такого клієнта визнання цінності кого-небудь є самоприниженням, що викликає роздратування та недовіру до психолога-консультанта і бажання його знищити. Адже клієнти з надмірним нарцисизмом схильні приписувати психологові ту ж грандіозність, що відчують самі. І вважають, що психолог чекає, як би скористатися можливістю принизити їх і затвердити свою перевагу. Відрізняються такі клієнти встановленням дистанції, спробами контролю психолога, знеціненням його роботи.

Список використаних джерел:

1. Дедюлина М. А., Датченко С. А. Нарциссизм в эпоху hi-tech. // Гуманитарные научные исследования. 2014. № 7. [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2014/07/7401>
2. Фрейд З. Введение в психоанализ (лекции) [Электронный ресурс] / З.Фрейд // Питер: Мастера психологи, 2007 – Режим доступа до ресурсу: https://bookap.info/psyanaliz/freyd_vvedenie_v_psihoanaliz/
3. Dammann G., Sammet I., Grimmer B. Narcissismus: Theorie, Diagnostic, Therapie // Psychotherapie in Psychosomatic. – Gestaltungskonzept Peter Horlacher – 448 p.
4. Pulver Sydney E. Narcissism: The Term and the Concept // Essential papers on narcissism. NY. 1986. P. 91-120 pg.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ СТАНУ «ПОТОКУ» ТА САМОЕФЕКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Черних Олена Анатоліївна

магістр, асистент викладача кафедри загальної психології та патопсихології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

E-mail: chernykhlena1@gmail.com

Питання реалізації власного потенціалу, самоактуалізації та досягнення життєвого успіху є надзвичайно актуальним у сучасному суспільстві, що характеризується високим рівнем вимог до особистості, її мобільності, життєстійкості, ініціативності та відданості своїй справі. Чим більш важливою людина вважає свою справу, чим більше цінує, тим з більшою вірогідністю вона відчуватиме стан «поток», що є найбільш оптимальним та продуктивним станом у діяльності. У міру того, як особистість успішно виконує поставлені завдання та долає труднощі, формується її самоефективність, тобто віра у власні сили, у власну здатність діяти таким чином, що сприятиме досягненню поставлених цілей. Із ростом рівня самоефективності особистості, людина менше боїться невдач, діє рішуче, готова піти на певний ризик аби досягнути мети, ставить для себе більш складні цілі та намагається розширити свої можливості [6].

Дослідженню стану «поток» присвятили свої роботи: М. Csikszentmihalyi, S. Jackson, J. Robinson, S. Perry, Young Ju Joo, Nari Kim, So-Na Kim, Ae-Kyung Chung, а також І. Аршава, М. Аткинсон, Ю. Дормашев, В. Кутєпова-Бредун, Е. Носенко, В. Романов, Д. Савельєва та ін. Проблематика самоефективності представлена роботами: А. Бандура, Д. Бокум, Т. Васильєва, М. Гайдар, І. Єрмакова, М. Єрусалем, І. Кондакова, Г. Крайг, Д. Майерс,

Е. Могильовкін, О. Молчанова, О. Селезньова, В. Толочек, Дж. Фейдимен, Р. Фрейджер, Р. Шварцер, Е. Шепелєва та ін.

Вивчення специфічного емоційного стану людини, а саме стану «поток» посідає особливе місце у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, оскільки суттєво впливає на регуляцію усього процесу діяльності та підвищення її продуктивності. За визначенням М. Csikszentmihalyi стан «поток» – це стан оптимального функціонування внутрішньої мотивації, який виникає, коли професійні навички, вміння особистості відповідають певному рівню складності, що забезпечує повне занурення у діяльність [9]. Досягнення стану «поток» залежить від наявності сфокусованості на предметі діяльності, абсолютної залученості та високого ступеню мотивованості до досягнення поставленої мети [8]. Це стає можливим за умови впевненості у власних діях та у здатності самостійно досягти мети. Підтвердженням зв'язку самоефективності та стану «поток» є результати дослідження Young Ju Joo, Nari Kim, So-Na Kim, Ae-Kyung Chung, які показують залежність стану «поток» від самоефективності та самооцінки студентів [10].

Під самоефективністю розуміємо віру у ефективність власних дій та очікування успіху від їх реалізації. Якщо минулий досвід у певній специфічній діяльності людини був негативним, її переконаність у власній компетентності у цій діяльності буде низька, а людина буде концентрувати увагу на негативних наслідках та інтерпретувати події таким чином, який буде знижувати її самоефективність у майбутньому [4]. Її низький рівень може перешкоджати активній поведінці людини, формуванню компетентності, а відтак знижувати її успішність [4].

Розвиток самоефективності особистості опосередковується формуванням когнітивних вмінь вибудовувати власну поведінку, накопичувати необхідний досвід, пластично входити у стан «поток», що обумовлює переживання фізичного та емоційного підйому, натхнення, яке забезпечує успіх у діяльності [5].

Самоефективність, як і стан «поток» впливають на саморегуляцію афективних станів. Переконавання у здатності змінити ситуацію власними діями знижує інтенсивність негативних переживань, зміщує увагу людини, опосередковує особливості представлення життєвих подій, завдяки контролю над думками. Під час кризових ситуацій сильне відчуття самоефективності допомагає людині заспокоїтись та знайти вірне рішення [7].

Подібним чином впливає на людину і стан «поток», що супроводжується відчуттям свободи, радості, власної компетентності у певній діяльності і переживанням задоволення від власної майстерності. Стан «поток» сприяє «зануренню» у власну діяльність і виконанню роботи «з душею» [4].

С.А. Водяха та Ю.Е. Водяха підкреслюють, що існують різні способи підвищення залученості та переживання стану «поток», з поміж яких виділяють формування відчуття самоефективності, самодетермінації та цілеспрямованості. Для переживання стану «поток» важливим є співвідношення низького рівня суб'єктивної значущості та наявності впевненості у своїй здатності вирішити проблеми, тобто самоефективності, в результаті чого знижується рівень тривожності та настає релаксація. Автори зазначають, що для оптимізації концентрації уваги особистості важливо дотримуватись балансу між завданням та навичками, тобто рівень уваги підвищується при реалістичних очікуваннях та самоефективності [3].

Результати дослідження І.Ф. Аршави, Е.Л. Носенко і В.Ю. Кутепової-Бредун свідчать про те, що музиканти-професіонали мають високі показники усвідомлення власного зростання та загального рівня відчуття власного благополуччя і його складників, вирізняються високою майстерністю у діяльності та емоційно-сприятливим переживанням стану «поток» [1]. Таким чином, усвідомлення власної ефективності може виступати чинником частішого переживання стану «поток» для музикантів-професіоналів.

Отже, висока значущість та цінність для людини виконуваної діяльності підвищує вірогідність відчуття стану «поток», що мотивує для продовження

діяльності та сприяє набуттю самоефективності. З іншого боку, досягнення стану «потoku» залежить від впевненості у власних діях та у здатності досягти мети, тобто від самоефективності. Вміння пластично входити у стан «потoku» розглядають як один із факторів, що опосередковує самоефективність [2]. За умови, якщо суб'єкт отримує зворотній зв'язок, тобто інформацію про успіхи, стає можливим досягнення стану «потoku» та відчуття особистої причетності, автономності, самоефективності, що, відповідно, підвищує внутрішню мотивацію і сприяє досягненню життєвого успіху.

Список використаних джерел

1. Аршава І.Ф. Особистісні характеристики музикантів-професіоналів та музикантів-аматорів / І.Ф. Аршава, Е.Л. Носенко, В.Ю. Кутєпова-Бредун // Актуальні проблеми психології. – 2015. – С. 20-30.
2. Булига І.В. Психологічна структура внутрішньої мотивації особистості як процес самодетермінації / І.В. Булига, О.П. Степаненко // Редакційна колегія. – 2017. – №1. – С.36-39.
3. Водяха С.А. Психологическое благополучие в образовательном пространстве / С.А. Водяха, Ю.Е. Водяха // Психологическое сопровождение безопасности образовательной среды школы в условиях внедрения новых образовательных и профессиональных стандартов. – 2015. – С. 47-52.
4. Назар Ю.О. Психологічні підходи до концептуалізації феномена професійна успішність / О.Ю. Назар // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер.: психологічна. – 2012. – 2.(1). – С. 461-469.
5. Чаплин А.В. Факторы, влияющие на самооффективность личности / А.В. Чаплин, С.С. Шацкая // Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – 11.(6). – С. 991-993.
6. Чиксентмихайи М. Бегущий в потоке. Как получают удовольствие от спорта и улучшают результаты / М. Чиксентмихайи, Ф. Латтер, К.

Вейнкауфф, Дурансо; пер. с англ. М. Попова. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2018. — 272 с.

7. Шапошник Д.О. Психологічні детермінанти самоефективності особистості / Д.О. Шапошник // Вісник Харківського національного університету: серія психологічна. — №985. 2011. — С. 37-40.

8. Csikszentmihalyi M. Flow: The Psychology of Optimal Experience / М. Csikszentmihalyi. — N. Y.: Harper and Row, 1990. — 303 p.

9. Csikszentmihalyi M. Beyond boredom and anxiety: experiencing flow in work and play / M. Csikszentmihalyi. — San-Francisco: Jossey-Bass, 2000. — 272 p.

10. Young J.J. Verification of internal variables affecting Korean community college students' academic achievement KEDI / J.J. Young, N. Kim, So-Na Kim, Ae-Kyung Chung // Journal of Educational Policy. — 2011. — Vol. 8. — Issue 2. — P. 259-278.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ДІЄВА ВІДПОВІДЬ СУЧАСНИМ ГЛОБАЛЬНИМ ВИКЛИКАМ

Ткачова Наталія Миколаївна

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри
інформаційних і комунікативних технологій бізнес освіти

Національного авіаційного університету (м. Київ)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6650-0126>

e-mail: tkachova@nau.edu.ua

тел.: +380 50 141 72 95

Казанська Олена Олександрівна

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри
інформаційних і комунікативних технологій бізнес освіти

Національного авіаційного університету (м. Київ)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8100-5350>

e-mail: kazanska@nau.edu.ua

тел.: +380 99 510 70 40

Подальший розвиток України безпосередньо залежить від якісної підготовки спеціалістів, рівня їхніх знань. Забезпеченню високого інтелектуального рівня громадян може сприяти дистанційна освіта, яка відкриває перед людиною широкі можливості для отримання освітніх послуг у необмеженому географічному просторі.

Ще донедавна навчання на відстані відводилося другорядне місце, проте сьогодні дистанційне навчання стало розглядатися як найефективніший засіб

забезпечення безперервної освіти, що знайшло своє відбиття у формуванні цілеспрямованої державної освітньої політики України, закріпленої в законах України «Про вищу освіту» та «Про Національну програму інформатизації», Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні, «Положенні про дистанційне навчання».

Освіта як основа соціального, політичного, економічного, духовного та культурного розвитку суспільства проголошена державним пріоритетом. Як державний і громадський інститут освіта передбачає відповідальність держави і суспільства за стан її функціонування. Саме освіта стає головним засобом соціальних змін без порушення структури економічного фундаменту. Інвестиції в освіту стають важливим чинником економічного і соціального прогресу (існує пряма залежність між рівнем освіти та продуктивністю праці людини).

Сьогодні, освіта як самоорганізована система, що пристосовується до постійних змін, реагуючи на виклики часу, вимагає переходу від традиційної освітньої моделі, що базується на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, до освітньої моделі як засобу всебічного розвитку та задоволення потреб особистості, коли освіта сприймається як товар, а не як державна або суспільна справа.

Нові відносини, зумовлені суспільними, політичними, економічними, культурними змінами, глобалізацією, інформаційною революцією, вимагають революційних змін в освіті, зокрема в управлінні цією сферою відповідно до розвитку демократії, ринкових відносин. Модернізація управлінських механізмів стає важливим засобом розвитку освіти в Україні [1].

Сучасний стан державного управління освітянською сферою еkleктично поєднує в собі як інститути, успадковані від радянської адміністративно-командної системи, так і нові, сформовані вже за роки незалежності, які не завжди відповідають стандартам демократичної правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою. Чинні механізми управління забезпечують лише запізнилу реакцію на ситуації, що складаються. Практично не працюють

механізми прогностичного або випереджального управління. Механізми управління розвитком освіти практично не розроблені. Як наслідок, для вирішення завдань управління інноваційними процесами використовуються схеми управління процесами функціонування, які поширюють існуючі недоліки.

Багато з цих проблем в силах вирішити широке впровадження в Україні дистанційної освіти. Із другої половини ХХ ст. заочні вищі навчальні заклади, вечірні університетські курси й дистанційні університети, віртуальні та відкриті університети відкрили доступ до вищої освіти широкому загалу студентської молоді, зокрема тим, хто з різних причин не міг регулярно відвідувати заняття.

У працях багатьох дослідників наводиться ґрунтовний аналіз поняття «дистанційна освіта», так В. І. Овсянніков зазначає, що в сучасній теорії і практиці поряд з цим поняттям як синонім використовується також поняття «дистанційне навчання» [2]. Прикладом цього може бути таке визначення: «Дистанційна освіта - це навчання на відстані. Навчання реалізується завдяки поєднанню поштового, радіо-, телевізійного, електронного зв'язків, телефону і газет за обмеженого безпосереднього контакту того, хто навчається, з викладачем або за повної його відсутності».

Дистанційна освіта - комплекс освітніх програм, що призначені полегшити стратегію навчання, не залежну від щоденного контакту з викладачем, а засновану на кращому використанні самостійного навчання студентів.

Отже, дистанційна освіта є формою навчання, за якої переважає самостійне навчання з використанням сучасних технічних засобів трансляції інформації. Ще в одному визначенні дистанційну освіту охарактеризовано як освіту на відстані, у якій «очні і синхронні заняття з викладачем зведено до мінімуму або їх взагалі немає. Це переважно самостійна освіта (самоосвіта), що включає в тій чи іншій формі зворотний зв'язок з викладачем або освітнім закладом.

Таким чином, дистанційне навчання - засноване на сучасних інформаційних і комунікаційних технологіях навчання й підвищення кваліфікації.

Дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної аудиторії. Саме так, у праці О. О. Андрєєва і В. І. Солдаткіна, дистанційне навчання розглядається як нова організація освітнього процесу, що базується на принципі самостійного навчання студента [3]. Середовище навчання в цьому випадку характеризується тим, що студенти здебільшого віддалені від викладача в просторі та/або у часі. Водночас вони мають можливість у будь-який момент встановлювати і підтримувати діалог за допомогою засобів телекомунікації.

Інформатизація освіти в Україні - один з найважливіших механізмів, що зачіпає основні напрямки модернізації освітньої системи. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Змінюється сама парадигма освіти. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам.

Ефективність дистанційного навчання заснована на тому, що ті, кого навчають, самі відчувають необхідність подальшого навчання, а не піддаються тиску з боку. Вони мають можливість роботи з навчальними матеріалами в такому режимі й обсязі, який підходить безпосередньо їм. Ефект у значній мірі залежить від того, наскільки регулярно займається той, хто навчається. Послідовне виконання контрольних-діагностичних завдань і випускної роботи, а також підтримка у всіх питаннях з боку викладача-координатора забезпечує планомірне засвоєння знань.

Ефективність дистанційного навчання для випускників і студентів полягає і в тому, що можливість навчатися дистанційно не обмежує можливості навчатися й удосконалюватися в професійній діяльності під час роботи на підприємстві. Цей рівень освіти студенти вважають цілком достатнім і можливим для здійснення своїх життєвих планів. Багато хто з них вважає, що отримані знання відповідають успішній роботі.

Аналіз впровадження дистанційного навчання показує, що до реального контингенту потенційних студентів можна віднести тих, хто часто перебуває у відрядженнях, військовослужбовців, територіально віддалених слухачів, жінок, що перебувають у декретній відпустці, людей з фізичними вадами, тих, хто поєднує навчання й роботу, співробітників, що підвищують свою кваліфікацію тощо.

Виклики сьогодення, глобальні карантинні заходи, нагально надали можливість виявити низку суперечностей між: швидким розвитком інформаційного суспільства та недостатнім рівнем розробленості науково-теоретичного забезпечення організації дистанційного навчання у вищих навчальних закладах; потребою суспільства у викладачах, які володіють вміннями та навичками використовувати потенціал дистанційних технологій, і реальним станом і характером підготовки фахівців щодо реалізації дистанційної освіти; потребою в упровадженні нових інформаційно-комунікаційних технологій в освітній простір і рівнем готовності викладачів до здійснення дистанційної освіти; потребами розвитку освіти шляхом запровадження дистанційних програм і недостатністю організаційно-методичного та технологічного забезпечення освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Особливості організації дистанційного навчання студентської молоді в Канаді : ретроспективний аналіз : монографія / Л. А. Штефан, О. П. Борзенко. – Х.: ХНАДУ, 2015. – 219 с.
2. Овсяников В. И. Вопросы организации обучения без отрыва от основной деятельности (дистанционного образования). – М.: Изд-во МГОПУ, 1999.–138 с.
3. Андреев А. А. Дистанционное образование: сущность, технология, организация / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМАМИ БІОВІДНОВЛЕННЯ РОДЮЧОСТІ ГРУНТУ ЯК ОСНОВА ВИРОБНИЦТВА ЯКІСНОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

Ласло Оксана Олександрівна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент,

доц. кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля

Полтавська державна аграрна академія

ORCID ID: [0000-0002-0101-4442](https://orcid.org/0000-0002-0101-4442)

Значні економічні витрати агровиробництва, що пов'язані із захистом ґрунтів від ерозії, відновленням деградованих в процесі господарської діяльності територій зумовлюють пошук стратегій, які включатимуть системи біовідновлення ґрунтового покриву. Адже відновлення еродованих і деградованих ґрунтів можливо лише за допомогою комплексу заходів.

Земельні масиви Полтавської області, як і України у цілому, потерпають від антропогенного впливу, що сприяє інтенсивним процесам деградації геосередовища.

Динаміка зниження родючості ґрунтів Полтавщини спостерігається починаючи з 80-х років ХХ століття. Наразі парадоксом землеробської діяльності є те, що процеси деградації поширюються на тих землях, яким людина приділяє найбільше уваги і вносить вагомі капіталовкладення. Саме катастрофічний стан ґрунтів, їх розораність і значне зниження родючості зумовлює пошук оптимальних, дієвих, а головне безпечних для навколишнього середовища методів рекультивації і відновлення.

Дослідження науковців свідчать, що незбалансоване ведення сільського господарства в минулому призвело до погіршення фізичних, фізико-хімічних і хімічних властивостей ґрунту, масово порушило природний біоценоз ґрунтової мікрофлори. Проведення досліджень в умовах полігонного і агроландшафтного моніторингу вказують, що в залежності від антропогенного впливу, в орному шарі ґрунтів повільно зникають вільноживучі фіксатори атмосферного азоту, порушуються процеси синтезу і деструкції органічної речовини в результаті знижується діяльність амоніфікаторів, нітрифікаторів, денітрифікаторів і фосформобілізуючих бактерій [2, 3, 5].

Концептуальна модель організації системи землеробства (за Дегодюк О. Г.) передбачає комплекс управління організаційними і агротехнічними заходами, а також екологічно збалансоване ведення агрогосподарювання з максимальним залученням і оптимальним використанням природних місцевих органічних і мінеральних ресурсів у вигляді відходів тваринництва, вторинної продукції рослинництва, агроруд і виготовлення на їх основі нового покоління органіко-мінеральних біоактивних добрив, впровадження в галузь рослинництва біопрепаратів симбіотичного асоціативного і захисної дії, природних стимуляторів росту [2, 5].

Найбільшої шкоди діяльності ґрунтових мікроорганізмів наносять пестициди і продукти їх розпаду, що призводить до накопичення їх у навколишньому середовищі, перевищується рівень персистентності і токсичності вихідних речовин.

Як приклад, для продуктів деструкції характерні незначні гербіцидні впливу, які є високотоксичними для мікроорганізмів і можуть перервати процеси самоочищення ґрунту від ксенобіотиків [1, 6].

Мікроорганізми ґрунту чітко реагують на присутність в середовищі існування ксенобіотиків, тому колективом науковців [1, 6] вивчалися зміни в мікробних асоціаціях ґрунту при використанні біоремедіації. Як основа біоремедіації була використана селекціоновані мікробна асоціація Мікрос.

У модельних дослідах на зразках ґрунту, відібраних із забруднених територій, прилеглих до місць зберігання некондиційних пестицидів, було досліджено здатність мікробних асоціацій відновлювати свою структуру і функції за присутності асоціації Мікрос.

Результати досліджень показали, що адаптована мікробна асоціація Мікрос виявилася ефективною для підвищення біологічної активності ґрунтів, забруднених пестицидами, що вказує на інтенсифікацію процесів їх оздоровлення [1, 6].

Відмітна риса відновлюваної системи землеробства полягає в тому, що до розширеного оздоровлення ґрунту залучається більша кількість природних чинників, якими здатна забезпечити лише жива природа [7, 8].

Комплексна методика біоремедіації деградованих земель сільськогосподарського призначення, передбачає: дослідження ґрунтів на рівень забруднення пестицидами, важкими металами, радіонуклідами та іншими речовинами-забруднювачами, які сприяють деградації; дослідження агрохімічних показників і оцінку біоценозу; визначення наявності вертикальної і горизонтальної міграції рівнів забруднення горизонтів; підбір адаптивних технологій, які враховують специфіку місцевості, сегетальні і рудеральні види; проведення агротехнологічних заходів (біоремедіація), термін яких повинен бути не менше п'яти років; контроль ступеня очищення агроугідь; моніторинг вмісту речовин-забруднювачів ґрунту і стан біоценозу.

Біоремедіація передбачає не тільки використання асоціацій мікроорганізмів для відновлення порушених земель. Є способи очищення на основі використання вищих рослин, серед яких: різofільтрація, фітоекстракція, фітоволатілізація, фітостабілізація, фітодеградація, фітостимуляція.

Аналіз досліджень наукових робіт з питання відновлення забруднених і деградованих ґрунтів методами біоремедіації зумовили постановку наступних завдань: визначити оптимальний підхід до біоремедіації порушених земель сільськогосподарського призначення на території Полтавської області;

визначити доцільність зонального використання методів *in situ* і *ex situ* на територіях з різним рівнем забруднення; охарактеризувати метод очищення ґрунту на гідроізолюваному рекультиваційному майданчику.

Дослідження стану агроугідь Полтавської області дають можливість виділити території, де необхідно впроваджувати методи біоремедіації. Вирішено було провести класифікацію об'єктів дослідження по 3-бальною шкалою:

1. Території зі слабким типом деградації, які потребують фітостимуляції.
2. Території із середнім типом деградації, які потребують біостимуляції.
3. Території з високим типом деградації, які потребують біодоповнення.

Для територій (Глобинський, Диканський, Кобеляцький, Козельщинський, Котелевський, Миргородський, Полтавський, Решетилівський, Семенівський, Хорольський, Чорнухинський, Чутівський, Шишацький райони), що мають слабкий тип деградації рекомендується використовувати фітостимуляцію, які передбачає використання рослин для стимуляції розвитку ризосферних мікроорганізмів.

Територіям (Великобагачанський, Гребінківський, Зіньківський, Карлівський, Кременчуцький, Оржицький райони), що відносяться до середнього типу деградації рекомендується біостимуляція, яка передбачає стимулювання розвитку місцевої (аборигенної) мікрофлори.

Третя категорія земель (Гадяцький, Лохвицький, Машівський, Лубенський, Новосанжарський та Пирятинський райони), що має високий тип деградації, потребує біодоповнення, тобто внесення в ґрунт біопрепаратів на основі мікроорганізмів, таких як Мікрос.

Проведене зонування дозволило визначити, на яких територіях області доцільно використовувати метод *in situ*, та можливе вирощування екологічно безпечної продукції рослинництва, а які потребують відновлення за методом *ex situ* [4] шляхом очищення ґрунту на гідроізолюваних рекультиваційних майданчиках з поступовим введенням у використання для потреб галузі рослинництва.

На основі проведених досліджень було визначено оптимальний підхід до біоремедіації деградованих земель сільськогосподарського призначення на території Полтавської області шляхом їх групування відповідно до ступеня деградації і можливості використання їх у галузі рослинництва.

Список використаних джерел:

1. Біоремедіація ґрунтів, забруднених пестицидами / Іутинська Г.О., Лоханська В.Й., Піндрус А.А., Ямборко Н.А. // I-й Всеукраїнський з'їзд екологів: міжнар. наук.-техн. конф., 4–7 жовтня 2006 р.: тези допов. – Вінниця, 2006. – С. 134.
2. Ідентифікація нового виду небезпеки хімічних речовин: інгібування процесів екологічної ремедіації // ДАН. 2002. т. 385. № 4. С. 571–573.
3. Плешакова Є.В. Порівняння ефективності інтродукції нафтоокислюючих штаму *Dietzia maris* і стимуляції природних мікробних спільнот для ремедіації забрудненого ґрунту / Плешакова Є.В., Дубровська Є.В., Турківська О.В. // Прикладна біохімія та мікробіологія, 44 (2008), 4 (липень), С. 430–437.
4. Obed Schacht, Kenneth Ajibo. Soil Bioremediation: In-Situ vs. Ex-situ. (Costs, Benefits, and Effects). – WSP and Gteborg Energi, 2002. – P. 77.
5. Мельничук С. Д. Антропогенне забруднення агроєкосистем та методи їх ремедіації. – Планета без стійких органічних забруднювачів (СОЗ) / Мельничук С. Д. , Лоханська В. Й. , Самкова О. П. // Збірник наукових матеріалів науково-практичного семінару в рамках Всесвітнього дня дій проти СОЗ (22 квітня 2005 р., Київ) – К., ВГЛ Обрії, 2005. – 188 с.
6. Іутинська Г.О. Визначення еколого-токсикологічного впливу деяких пестицидів на мікробний ценоз та біологічну активність ґрунту / Іутинська Г.О., Лоханська В.Й., Дульгеров О.М., Нудьга А.Ю. // Науковий вісник Національного Аграрного університету. – К., 2005 – Вип. 87. – 300 с.

7. Wagner F. Strategies for biosurfactant production. – Fat. Sci. Technol., 1987, P.586–591.

8. Kolwzan B. Bioremediacja gleb skazonych produktami naftowymi wraz z ocean ekotoksykologiczna – OWPW, Wroclaw, 2005, p.212.

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Малюк Тетяна Валеріївна

к.с.-г.н., заступник директора з наукової та інноваційної роботи

Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9727-4531>

e-mail: agrochim.ios@ukr.net

тел.: +380 97 994 01 61

Козлова Лілія Валентинівна

к.с.-г.н., старший науковий співробітник лабораторії агрохімії

Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7139-3233>

e-mail: kozlova.lilia@ukr.net

тел.: +380 96 106 58 42

Садівництво на півдні України є традиційною галуззю сільського господарства, а регіон – основним у виробництві плодової продукції, особливо кісточкових культур [1]. Слід зазначити, що впродовж тривалого періоду розвиток промислового садівництва здійснювався на екстенсивній основі, і ріст виробництва плодів і ягід проходив за рахунок збільшення площ плодоносних насаджень [2]. На жаль, середньорічне виробництво плодів і ягід у сільськогосподарських підприємствах порівняно до 80-90-х років минулого століття знизилося у 2000-х роках – до 20 разів залежно від області південного регіону. І цей процес не зменшує обертів і у наші часи [3].

Починаючи з 70-х років минулого століття починається скорочення площ під садами. Так, у порівнянні з 1970 роком у 2002 році вони зменшилися по

Україні на 484,2 тис. га (68,8 %), у південному регіоні – на 155,5 тис. га (82,2 %). Станом на 2018 р. (дані Державної служби статистики України) площа під плодовими і ягідними насадженнями у господарствах всіх категорій (підприємства і господарства населення) у Запорізькій області склала лише 8,7 тис. га, Миколаївській – 5,7 тис. га, Одеській – 9,9 тис. га, Херсонській – 9,1 тис. га, Дніпропетровській – 16,6 тис. га [4].

Для порівняння наведемо дані щодо зменшення площ промислових плодово-ягідних насаджень у сільськогосподарських підприємствах (без урахування господарств населення) [5]. Особливо швидкими темпами цей процес відбувався після 1990 р. (табл. 1).

Рік	Область				
	Запорізька	Дніпропетровська	Миколаївська	Одеська	Херсонська
1945	23,1	21,9	6,3	10,4	9,2
1952	23,7	26,2	8,9	13,1	11,8
1970	49,9	47,9	20,8	36,7	22,8
1984	37,6	27,8	14,1	25,7	14,6
1998	16,5	14,8	10,1	19,2	9,6
2000	14,9	13,4	10,4	17,1	7,0
2018	4,5	4,1	3,2	4,0	3,5

Табл. 1. Динаміка площ промислових плодово-ягідних насаджень у сільськогосподарських підприємствах, тис. га

Оцінюючи реальний стан галузі в регіоні з точки зору його відповідності ринковим умовам господарювання, можна стверджувати, що промислове садівництво в південних областях України за більшістю виробничо-економічних показників не може конкурувати з розвиненими країнами Європи. З великої

низки об'єктивних та суб'єктивних причин (диспаритет цін на плодове продукцію, порушення технології виробництва плодів через відсутність власних обігових коштів і недоступність кредитів, згорання галузі в багатогалузевих господарствах, недостатнє використання наукових досягнень, втрата кваліфікованих спеціалістів) садівництво в регіоні занепадає, втрачає своє промислове значення, і наслідки можуть стати непоправними [6].

Водночас, у відповідності з нормами харчування людині необхідно споживати в середньому не менше 68 кг плодово-ягідної продукції на рік (раціональна норма - 90 кг на рік) [6]. Фактичне ж споживання цієї продукції в Україні в розрахунку на одну особу не перевищує 52 кг, що на 24 % нижче від мінімальної та майже вдвічі нижче оптимальної норми споживання. Для порівняння у більшості європейських країн і США споживання плодів і ягід за останні 5 років в розрахунку на одну особу коливається від 108 до 169 кг. Наслідки - більшість населення України страждає на авітаміноз, що є однією з причин розвитку хронічних захворювань, скорочення тривалості життя населення.

У цих умовах підвищується значення вирішення комплексу технологічних та економічних факторів, направлених на розвиток промислового садівництва у південних областях України.

Головним резервом збільшення виробництва плодів є підвищення продуктивності насаджень, що можливо за рахунок інтенсифікації садівництва. Але наукові дослідження свідчать, що навіть у кращих садівничих господарствах збільшення рівня інтенсивності галузі без суттєвої зміни технології виробництва не забезпечує відповідний ріст ефективності. Це спонукає вчених – садівників та виробничників постійно вдосконалювати та впроваджувати нові системи ведення садівництва.

В системі виробництва плодової продукції, як і будь-якої сільськогосподарської, найбільш вагомим чинником, без всякого сумніву, є не

окремі технологічні прийоми, а саме технологія, яка повинна концентрувати в собі найбільшу частину сукупних досягнень науково-технічного прогресу.

З огляду на це та з метою підвищення ефективності садівничої галузі вченими Мелітопольської дослідної станції садівництва імені М.Ф. Сидоренка ІС НААН виведено понад 250 сортів плодових культур та введено у комерційний обіг 98 сортів, які є конкурентоспроможними за показниками скороплідності, посухо- та зимостійкості, високотоварності плодів, відмінних смакових якостей, створено технологію мікрозрошення кісточкових культур з використанням комплексу ресурсозберігаючих елементів та розроблено науково-практичні рекомендації щодо раціонального їх зрошення; розроблено якісно нові елементи створення інтенсивних насаджень кісточкових культур; екологічно безпечні системи захисту плодових насаджень від шкідливих організмів. Крім того розроблено метод точного прогнозування дат виходу з періоду біологічного спокою і початку цвітіння дерев на основі фенокліматологічних моделей та управління параметрами фізіологічного стану дерев і системою мікрозрошення; методи статистичного вибіркового входного контролю проміжної і кінцевої продукції розсадника; спосіб групування сортів колекції генофонду за ієрархічною класифікацією, яка має семантичну структуру, формалізовану для уніфікації, визначальності і порівняльності результатів.

Отже, подальший розвиток садівництва у сучасних умовах невід'ємно пов'язаний з розробкою наукових основ сучасних елементів технології вирощування плодових культур в умовах глобальних змін клімату у бік посушливості, зокрема виведення посухостійких сортів, розробка ресурсо- та енергозберігаючих режимів зрошення садів в умовах гострої нестачі водних ресурсів, підбір нових сортопідщепних комбінувань з підвищеною стійкістю до негативних умов довкілля, нових конструкцій насаджень, сучасних біологічних систем їх захисту, що відповідають міжнародним вимогам.

У зв'язку з наведеним вище особливої актуальності набуває збільшення Державної підтримки галузі аграрної науки як від'ємної частини інноваційного

розвитку України та збереження, примноження та підвищення якості науково-технічного потенціалу агропромислового виробництва, зокрема в галузі садівництва, що згідно «Концепції науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України» [7] віднесено до пріоритетних національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Рудьєв В.А. Конкурентоспроможність плодів і ягід. Мелітополь: «Видавничий будинок ММД», 2007. 315 с.
2. Сенін В.І., Ключко П.В., Барабаш М.А. Промислове садівництво. Київ: Урожай, 1987. 258 с.
3. Рудьєв В.А. Экономические проблемы развития садоводства Украины. Київ: ННЦ ИАЭ, 2004. 360 с.
4. Рослинництво України. Статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2019 р. 220 с.
5. Концепція розвитку мікрозрошення в Україні до 2020 р. Київ: Інститут водних проблем і меліорації НААН, 2012. 20 с.
6. Садівництво півдня України / за ред. В.А. Рудьєва. Запоріжжя: Дике поле, 2003. 231 с.
7. Концепція науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України до 2015 року/ www.ua-info.biz.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ОНТОЛОГІЯ ФЕНОМЕНУ

Болотіна Євгенія Валеріївна

к. філос. н., доцент, кафедри менеджменту

Донбаської державної машинобудівної Академії (м. Краматорськ)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6939-3840>

e-mail: 26taxiigle@email.com

тел.: +380 50 597 42 57

Комплексне соціально-економічне дослідження соціальної відповідальності в Україні нині є вимогою часу. В останні роки сформувався суспільний запит щодо активізації державотворчих і внутрішньо-інтеграційних процесів. Це відбувається в умовах безпрецедентних загроз не тільки добробуту, а й загалом повноцінному існуванню національної держави. Усвідомленою необхідністю стала суспільна згода щодо здійснюваних соціально-економічних трансформацій та їх послідовності. Зросла загальна впевненість щодо безперспективності ігнорування проблем бідності та низького рівня і якості життя в країні, поширена корупція, олігархізація економіки, дегуманізація господарської взаємодії. Для подальшого практичного поступу суспільство потребує розвитку економічних і соціально-економічних знань про соціальну відповідальність.

Як суспільний феномен соціальної відповідальності досить довго залишалася об'єктом переважно соціально-філософського академічного дискурсу. Традиція її економічного аналізу в Україні та у світі наразі лише формується. У цьому зв'язку виокремилися дві взаємопов'язані науково-практичні проблеми.

Перша з них полягає у тому, що до сьогодні економізація тематики соціальної відповідальності найбільше проявилась у сфері підприємництва та менеджменту організацій, де глобального поширення набула концепція корпоративної соціальної відповідальності та низка суміжних ідей: ділової досконалості, корпоративного громадянства тощо. Указаний напрям економічного освоєння тематики соціальної відповідальності не дає змогу виявити і дослідити її соціально-економічну комплексність, допускаючи звуження або навіть фрагментацію її економічного сприйняття. Як цілісне і багатогранне економічне явище, не обмежене суто управлінськими аспектами та колом здебільшого корпоративних суб'єктів, соціальна відповідальність все ще перебуває на стадії пошуку наукового підґрунтя, що є вкрай необхідним для її реалізації у максимально широкому спектрі економічних потреб соціального розвитку.

Треба вітати появу нечисленних конструктивних ідей щодо економічного осмислення соціальної відповідальності поза вузьким контекстом бізнес-діяльності. Їх творці та прибічники креативної успішно формують методологічні та практичні підстави для розгляду консолідованої соціальної відповідальності в економіці.

Поряд із соціальною відповідальністю бізнесу, вони справедливо порушують питання про соціальну відповідальність державних інститутів, громадянина, персоналу. Проте, визнаючи необхідність широкого економічного погляду на соціальну відповідальність, її нерідко позиціонують як комплекс окремих інструментально-управлінських проблем. У такий спосіб соціальну відповідальність певною мірою все ж повертають у вузький мікроекономічний та організаційний контекст, де економічні питання соціального розвитку загалом не є основними.

Друга проблема економічного освоєння тематики соціальної відповідальності зводиться до того, що сучасний економічний дискурс все ще залишає цій феномен у межах первинної соціально-філософської методології:

дається взнаки тривала монополія філософської дослідницької традиції. Соціальна відповідальність тут розглядається з культурно-етичної, світоглядної, моральної позицій, а не з позиції власне економічних мотивів та господарської дійсності.

Фрагментарність і слабкість обґрунтування суто економічного бачення соціальної відповідальності не сприяє повноцінному розвитку її соціально-економічного розуміння. Кризові соціально-економічні явища, які продовжує переживати Україна, спровоковані саме браком такого розуміння.

Формулюючи наукові методи для досягнення цієї мети, слід поєднати критичне переосмислення економічної класики та доцільне використання досягнень соціальної економіки та неоінституціоналізму.

Класичний інституціоналізм виник значно раніше і проголосив абсолютний вплив на суб'єкта з боку соціального середовища, організованого як сукупність інститутів [1]. Це зближувало інституціональну теорію з традиційною соціологією, тому тривалий час інституціоналізм перебував поза економічним мейнстрімом. Натомість неоінституціоналісти кінця ХХ - початку ХХІ ст., обстоюючи значущість соціального середовища, вказали на взаємний вплив суб'єкта й інститутів: останні накладають певні обмеження на діяльність суб'єкта, який, водночас, здатен модифікувати інститути на свій лад [2].

Первинність філософської феноменології соціальної відповідальності зумовлює взаємопов'язаність філософських та економічних аспектів наукової проблеми соціальної відповідальності. Тому послідовність відображення й аргументації економіко-теоретичної специфіки соціальної відповідальності вимагає спочатку її глибокого теоретичного аналізу як базової соціально-філософської категорії.

Протягом кілька тисячолітнього розвитку категорії соціальної відповідальності напрацьовано різноманіття варіантів трактування змісту.

Соціальної відповідальності часто вживали в контексті таких категорій, як моральний обов'язок (совість) [3], юридичний обов'язок (право) [4], суспільний

осуд, примус, покарання [5], ставлення особи до влади [6], до суспільних норм (у їх теж неоднозначному тлумаченні), екологічно свідома поведінка [7] тощо.

Онтологія феномену соціальної відповідальності, умовно кажучи, розмивається, його сутність часто губиться у внутрішніх суперечностях чи алогізмах. Так, юридична соціальної відповідальності нерідко контрастує з моральною. Ретроспективна соціальної відповідальності, деонтологія якої майже завжди звужує свободу, перечить перспективній соціальної відповідальності, яка повністю залежить від вольових настанов.

Християнська традиція соціальної відповідальності може протиставлятися мусульманській тощо. Ця проблема інколи вирішується шляхом підпорядкування одному виду, формі, цивілізаційній традиції тлумачення феномену інших її видів, форм і т.д. Тоді природно виникає питання про доцільність конструювання складного багаторівневого комплексу, значення більшості елементів якого кінець кінцем нівелюється.

Для впорядкування змісту соціальної відповідальності, особливе значення має диференціація антропологічної [8] і суспільної [9] концепцій соціальної відповідальності. Вони пропонують два методологічно самостійні та дещо відмежовані один від одного погляди на соціальну відповідальність, перший з яких обґрунтовує її особливостями людської природи, другий - особливостями організації суспільства.

В контексті систематизації наукових знань про соціальну відповідальність автор вважає важливими також спроби пояснення різного тлумачення її змісту різницею в конкретно-історичних обставинах розвитку людського суспільства. Ці спроби лежать в основі суспільно-історичної концепції соціальної відповідальності, яка розглядає еволюцію змісту соціальної відповідальності за періодами становлення суспільства (Середньовіччя, Відродження, Нової та Новітньої історії тощо).

Синергетичний підхід пропонує розглядати онтологічні рамки й онтологічне ядро соціальної відповідальності, об'єднуючи антропологічну й суспільну концепцію соціальної відповідальності.

Запропонований термін «онтологічні рамки соціальної відповідальності» означає об'єктивні та сталі концептуальні границі, всередині яких визначається сутність соціальної відповідальності. Термін «онтологічне ядро соціальної відповідальності» відображає її зміст, який змінювався у ході суспільно-історичного розвитку. Суспільна еволюція впливала на онтологічне ядро феномену, але її онтологічні рамки залишалися інтактними, відмежовуючи феномен соціальної відповідальності від інших феноменів, які виникали та зникали в процесі розвитку суспільства [10].

Онтологічні рамки соціальної відповідальності визначаються двома згаданими вище філософськими концепціями антропологічною і суспільною. Згідно з трактуванням першої, феномен соціальної відповідальності це певна характеристика соціального суб'єкта (індивіда чи групи), пов'язана з його ставленням до суспільної дійсності та до інших суб'єктів [11]. У ході історичного розвитку зміст цієї характеристики був різним - від абсолютного підпорядкування суб'єкта суспільній дійсності (або вищим за ієрархією суб'єктам) до його цілеспрямованого наміру конструювати цю дійсність самостійно чи разом з іншими такими суб'єктами.

Узагальнюючи теоретичний матеріал, слід підкреслити, що соціальну відповідальність як характеристику соціального суб'єкта виявляють за такими атрибутами: практичний (діяльнісний); рефлексивний; партисипативний; креативний.

Список використаних джерел:

1. Veblen T. The Theory of Leisure Class. Economy of the Institutions. - N.-Y., 1899. - 400 p.
2. Вільямсон О. Економічні інституції капіталізму: фірми, маркетинг, укладання контрактів / пер. з англ. А. Олійник. – К.: АртЕк, 2001. - 472 с.
3. Кант И. Основы метафизики нравственности. Критика практического разума. Метафизика нравов. – СПб.: Наука, 1995. - 528 с.
4. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. Трактаты. – М: КАНОН-пресс, 1998. - С. 207-212.
5. Блаженный Августин. Сповідь. – К., 1994. - 224 с.
6. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. – М.: Мысль, 1964. - С. 324-326.
7. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики технологічної цивілізації. – К.: Лібра, 2001. - 400 с.
8. Подшивалов В.Н. Социальная ответственность личности: философско-антропологический аспект: дис. ... канд. филос. наук: спец. 09.00.13. – М., 2009. – 196 с.
9. Карпухин С. В. Социальная ответственность как философская проблема: автореф. дис. ... док. филос. наук: спец. 09.00.11. – СПб., 2001. - 39 с.
10. Звонар В.П. Логіка дослідження соціальної відповідальності як соціоекономічного феномену // Економіка України. - 2015. - №5. - С. 4–16.
11. Осокіна Ю.С. Відповідальність соціального суб'єкта: філософський аналіз: автореф. дис. ... канд. філос. наук: спец. 09.00.03. – К., 2007. - 17 с.

ПРОТИДІЯ ВИКОРИСТАННЯ ФЕЙКІВ В МЕДІА - КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ (НА ДОСВІДІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕДАКЦІЇ РАДІО "СВОБОДА")

Візниця Юрій Васильович

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету.

E.mail: yuriy.viznytsia@gmail.com

тел: +380678588574

Все більше людей почали розуміти, що як зауважує М. Кастельс у своїй відомій роботі "Влада комунікації" "вплив на думки, формування свідомості - більш глибока і стійка форма домінування, ніж влада над тілом через залякування або насилля".

Необхідно відзначити, що українські науковці, незважаючи на кількарічну військово-інформаційну агресію Росії щодо України, лише фрагментарно звертали свою увагу на цю гостру проблему. Велику увагу технології створення фейків і їхнього впливу на населення приділяє професор Г. Почепцов, який підготував низку статей, присвячених цій проблематиці. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія» опублікував нову цікаву роботу Г. Почепцова «Фейк. Технології спотворення реальності», у якій досліджується, як створюються фейки, чому вони так легко поширюються і якими є ефективні методи боротьби з ними. Вартим уваги є також статті М. Кіци та І. Мудрої, присвячені впливу фейкової інформації в українських соціальних медіа на аудиторію та видам фейків у ЗМІ. Основні зусилля у роз'ясненні як журналістам, так і громадськості, що ж таке фейки, яку вони несуть загрозу і як їх розпізнавати, взяли на себе спеціалізовані інтернет-портали: StratComUA, InformNapalm, OSINT Academy та ін., найавторитетнішим із яких у цьому напрямку є StopFake

(<https://www.stopfake.org/uk/golovna/>). Низка українських ЗМІ та закордонних, які представлені в Україні, також веде послідовну роботу з виявлення та викриття російських фейків. Одним із них є українська редакція радіо «Свобода».

Мета нашого дослідження – проаналізувати, як українська редакція радіо «Свобода» сприяє виявленню російських інформаційних фейків, повідомляє про них громадськість, запобігає їхньому поширенню. Лише 2018 року російські ЗМІ поширили в інформаційному просторі одну тисячу фейків, у яких значно частіше за інші країни (461 раз) ішлося про Україну. Це зафіксовано в підсумковому звіті організації «ЄС проти дезінформації» («EU vs Disinformation») [1]. Ці дані підтверджують, що Україна продовжує бути основним об'єктом інформаційної війни (разом з військовою агресією) з боку Росії. Масове поширення фейків є одним із дешевих та ефективних способів спотворення фактів і введення в оману населення країни, на яку спрямована інформаційна атака. Що ж таке фейк? Основне значення терміна «фейк» (англ. fake) – ‘підробка’. Фахівці Інституту масової інформації (ІМІ) роз'яснюють, як у зв'язку з інтенсивним розвитком медіа-сфери та активного ведення інформаційних війн цей термін набув нового значення: «Це слово спершу застосовували як назву для підробок під відомі бренди. Пізніше, з поширенням соціальних мереж, його почали застосовувати як означення несправжніх акаунтів, а з початком активної фази інформаційної війни це поняття все ширше почали використовувати для назви неправдивої інформації або неправдивих фото/відео до такої інформації. Інформаційна агресія призвела до появи тисячі людей, для яких стало вигідно поширювати фейкову інформацію, а для деяких це стало роботою. Тому це поняття стало реальним викликом для українських журналістів» [2]. Варто також наголосити, що фейк не є синонімом вислову «неправдива інформація». Неправдива інформація подекуди є наслідком байдужості журналістів, які не перевіряють отриманих відомостей. Натомість «фейк» – це цілком свідоме, умисне перекручення та спотворення фактів з метою

дезінформування аудиторії. Тому погоджуємось із твердженням, що «фейк» є «видом неправдивої інформації, а не її ототожненням» [Зс. 283].

Згідно з дослідженнями американської мережі Twitter, фейкові повідомлення поширюються мережею у шість разів швидше, ніж правдиві».[4]

Українська редакція радіо «Свобода» проводить системну роботу щодо інформування аудиторії про викриття чергових фейків російських пропагандистських ЗМІ та поширення фейків російськими тролями в соціальних мережах. Журналісти редакції поруч із колегами з інших українських медіа, активістами з громадських ініціатив послідовно займаються виявленням чергових російських інформаційних фейків.]. Послідовна робота української редакції радіо «Свобода» щодо виявлення фейків, запобігання їхньому поширенню та ведення просвітницької діяльності в цій сфері була високо оцінена в дослідженні, яке спільно провели ІМІ та видання «Тексти» 2019 року. Згідно з його результатами сайт української редакції радіо «Свобода» увійшов до четвірки з 50 найбільш популярних в Україні сайтів, у новинах яких немає ознак недостовірності. Для оцінки було застосовано такі критерії: ненадійне джерело інформації, недостовірна новина, маніпулятивний заголовок, фейк, маніпуляції з емоціями та мова ворожнечі.

Прогнозовано на першому місці антирейтингу опинилася російська «Комсомольская правда», яка входить у топ-50 видань, які найбільше читають в Україні. Російський політолог С. Медведев, що аналізує російські блоги, у коментарі для радіо «Свобода» заявив, що Росія закидає світ інформаційним сміттям та брехливими повідомленнями, а її пропаганда є частиною державної політики [5] Українська редакція радіо «Свобода» якраз належить до тих ЗМІ, що послідовно дотримуються зваженої редакційної політики, з одного боку, розвінчуючи російські фейки, а з іншого – не занадто акцентуючи увагу на кожному з них, таким чином уникаючи мимовільної популяризації та поширення інформації про маніпулятивні повідомлення. Дослідження протидії української редакції радіо «Свобода» російським інформаційним фейкам дає нам підстави

зробити такі висновки. Редакція володіє досвідом протидії тоталітарній пропаганді, яка активно використовувала спотворені інформаційні повідомлення, ще з часу «холодної війни». Вона постійно інформує аудиторію про викриття чергових російських інформаційних фальшивок. Журналісти редакції активно займаються виявленням фейків, постійно готують матеріали та інтерв'ю, у яких роз'яснюється, що таке фейки, як їх розпізнавати та викривати; лаконічністю, зваженим аналізом, точністю викладу запобігають їхній популяризації. Українська редакція радіо «Свобода» дотримується у власній роботі високих професійних стандартів, що дозволило її сайту увійти до п'ятірки вітчизняних ресурсів, у новинах яких немає ознак недостовірності. У час, коли триває російська військова агресія щодо України, протидія інформаційним атакам, які її супроводжують, є особливо важливою.

Масове поширення фейків російськими ЗМІ та інтернет-тролями належить до арсеналу боротьби з колишніми радянськими республіками, а зараз незалежними державами, з метою їх повернення у статус російських колоній. Українська редакція радіо «Свобода», протидіючи російським фейкам, допомагає Українській державі вистояти в умовах інформаційної війни. Вивчення багатолітнього досвіду протидії української редакції радіо «Свобода» радянській пропаганді, а згодом російській інформаційній агресії є перспективною темою для дослідження, враховуючи його актуальність для нинішніх складних реалій, у яких перебуває Українська держава.

Список використаних джерел:

1. Смирнов А. Москва метає фейки [Електронний ресурс] / А. Смирнов. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/moskva-metaje-fejki-2516576.html> (дата звернення: 22.03.20).

2. Голуб О. Фейки, журстандарти та спрощення картини світу [Електронний ресурс] / О. Голуб. – Режим доступу:

<https://imi.org.ua/articles/feyki-jurstandarti-tasproschennya-kartini-svitu/> (дата звернення: 22.03.20).

3. Кіца М. О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію / М. О. Кіца // Наукові записки [Української академії друкарства]. 2016. № 1. С. 281–287. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-52/36.pdf> (дата звернення: 22.01.19).

4. Кречко Я., Овіннікова Т. «Руїни, злидні, фашизм і терор» – як росіяни в прямому ефірі воюють з Україною [Електронний ресурс] / Я. Кречко, Т. Овіннікова. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-realii-yak-rosiyany-vpryamomu-efiri-voyuut-z-ukrainoyu/29659173.html>

5. Писанська Н. Гібридне сміття і як його прибрати [Електронний ресурс] / Н. Писанська. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/germany-discussionfake-news/29490201.html>.

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ

Довбиш Наталія Євгенівна

фахівець наукового відділу Кременчуцького льотного коледжу Харківського
національного університету внутрішніх справ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0072-3295>

e-mail: moshynska8@gmail.com

тел.: +380666444655

Важливе значення для розвитку гуртової національної свідомості будь-якої держави має формування якісно нової особистості із урахуванням тих серйозних цілей, які ставить перед собою сучасна суверенна Україна відповідно до нових запитів та потреб суспільства. Нинішній етап соціального розвитку в Україні характеризується непротими суспільно-економічними та морально-духовними процесами. Варто зауважити, що сьогодні поряд із здобутками у сфері розбудови нашої держави громадяни України володіють поширеними рисами - байдужість, егоїзм, неповажне ставлення до держави і соціальних інститутів. Відповідно цьому дослідження проблеми формування цілісної гармонійної особистості з належним рівнем патріотичної і національної свідомості є дуже актуальним і перспективним.

У сучасній вітчизняній соціології проблема дослідження феномену патріотичної свідомості громадян є досить популярною. Цю проблему досліджують такі науковці як: Т. Андрущенко, С. Денисюк, Л. Кримець, І. Бех, О. Білоус, О. Букія, П. Віндюк, О. Вознесенська, Н. Волошина, І. Гапеева, Р. Гула, Г. Залізник, Ю. Івченко та ін. Всебічний аналіз змісту поняття «патріотизм» дав А. Леоненко зазначивши, що його можна розглядати у вузькому значенні як національну гордість і любов до Вітчизни, готовність

захищати її, та у широкому – як духовно-моральну якість, світоглядну характеристику особистості, духовно-моральний принцип її життєдіяльності [1]. Оперуючи даним поняття необхідно відмітити, що патріотична свідомість – це розумове сприйняття патріотизму і наслідування його принципів.

Ми поділяємо думку науковців, які стверджують, що патріотизм – одна із найбільш значущих, незмінних цінностей, що властива усім сферам життя суспільства й держави, виражає ставлення особистості до своєї Батьківщини й характеризує вищий рівень її розвитку в процесі діяльності на благо Батьківщини.

Формування патріотичної свідомості сучасного громадянина України відбувається під впливом багатьох чинників. Зокрема, усвідомлення власної національної приналежності відбувається завдяки педагогічно-виховним процесам у різні періоди соціалізації. Так же і патріотична свідомість формується завдяки процесу виховання в різні періоди навчання. Сімейні цінності та погляди відіграють не менш важливу роль патріотичного усвідомлення. Також важливим чинником є правильне соціальне оточення, яке поділяє погляди учасників соціальних груп. Одним із найважливіших чинників, що впливають на формування патріотичної свідомості у сучасному інформаційному просторі є комунікативні технології, які є серйозним інструментом впливу на будь-які стратегічні рішення.

На думку О. Вознесенської та Н. Череповської, патріотизм суб'єкта є могутнім психологічним ресурсом не лише його ідентичності з нацією, країною, світоглядними позиціями, переконаннями, а й здатністю протистояти ворожим інформаційним впливам. Він виступає засобом «несприймання», відторгнення агресивної, брехливої інформації, спрямованої проти Батьківщини патріота [2].

Важливість дослідження впливу сучасних комунікативних технологій на формування патріотичної свідомості громадян, уявлень різних категорій населення щодо соціально-політичної ситуації в країні, особливостей вияву патріотизму під впливом агресивного новинного медіа середовища в умовах

збройного конфлікту та інформаційної війни є очевидною. Ці умови визначають процес становлення в нашій державі єдиної політичної нації на тлі загострення соціальних, економічних, політичних суперечностей розвитку країни. Соціально-психологічний аспект окресленої проблеми полягає в тому, що досі не створено дієвого інструментарію, за допомогою якого людина могла б чинити ефективний психологічний опір шкідливій інформації, наразі – масштабній, професійно підготовленій, цілеспрямованій, що є справжньою атакою на ідентичність українців. Ця інформаційна агресія має на меті вразити свідомість громадян, встановити контроль над їх свідомістю і керувати потім громадською думкою нашого суспільства згідно зі своїми цілями [3].

ЗМІ формують певні ціннісно-сміслові моделі поведінки для суспільного поглинання, і таким чином змінюють аксіологічну картину соціуму. Сучасні мас-медіа мають неабияку здатність швидкого охоплення найбільш широких аудиторій людей, що створює можливості для трансформування системи духовного виробництва в певному напрямі, з приводу чого в розвинутих політико-суспільних системах розповсюджена думка, що володар засобів масової інформації – володар громадської думки.

Сьогодні ж інтернет, телебачення, радіо, друкована преса, охоплює громадськість в потужне інформаційне поле. Особиста точка зору та модель поведінки формується на основі обробки інформації, яку отримуємо з різних каналів. ЗМІ утворюють своєрідний інфосвіт, де в людини формується певний тип світогляду щодо способу життя, стилю життя, стилів поведінки тощо, це стосується молоді зокрема. Для розповсюдження інформаційних повідомлень, що містять певні ідеї для подальшого формування (або впливу на формування) настанов, оцінок, думок та поведінки людей, використовуються спеціальні технічні засоби. Часто в такій ситуації ЗМІ виконують не стільки інформаційні та культурологічні, скільки ідеологічні функції, до яких також віднесемо усвідомлення державної приналежності та громадянської позиції.

Перебуваючи під постійним впливом інформаційного медіапростору, особистість щодня отримує інформацію, яка в сучасному медіасередовищі часто застосовується як засіб психологічного впливу на свідомість. Інформаційно-психологічні технології впливу здатні посіяти паніку у населення, викликати недовіру навіть до об'єктивної інформації. Не маючи розвинутої здатності до критичного осмислення інформації, яка становить якісну патріотичну складову особистості, людина, черпаючи інформацію з ворожих інформаційних каналів, легко стає «інформаційною жертвою» [4].

Масштабний вплив на формування патріотизму відіграють соціальні мережі. Інтернет-простір суттєво впливає на формування світогляду і поведінкових орієнтирів, а також завдяки соціальним мережам можна реалізувати необхідну педагогічно-виховну стратегію.

Серед найбільш поширених форм користувацького контенту є блоги (Livejournal, Twitter), сайти соціальних мереж (Facebook, Вконтакте), відеохостинги (YouTube) тощо. Так, наприклад, провідні українські інтернет-видання і портали новин («Кореспондент.net», «Українська правда», «Тиждень.ua» та ін.) містять розділ блогів (як відомих людей, так і простих користувачів). Окрім того, все частішими стають звернення інтернет-видань до соціальних мереж, відеохостингів, блогів, мікроблогів як до джерел інформації (публікації на персональних сторінках відомих людей у Facebook, відео на YouTube, публікації в Twitter тощо) [5].

На сучасному етапі для українського суспільства характерна криза інформаційної культури, яка характеризується перевагою у сучасних ЗМІ деструктивних публікацій (програм, передач) над конструктивними і нейтральними. Саме у зв'язку з такою тенденцією держава взяла курс на пропагування української культури в інформаційному просторі через Стратегію популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова - успішна держава», Довгострокову стратегію розвитку української культури - стратегію реформ, Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Отже, зазначимо, що сьогодні українці постійно знаходяться під впливом інформаційного медійного простору та отримує різноманітну інформацію, яка все частіше застосовується як засіб психологічного впливу на їх свідомість. І вважаємо, що саме патріотизм як любов до Батьківщини, народу, культури, мови та активно-діяльній самореалізації на її благо є первинним імунітетом проти деструктивних медіа-впливів.

Список використаної літератури

1. Кушерець В. І. Україна понад усе: Патріотизм – вагомий чинник національної сили / Василь Кушерець. – Київ: Знання України, 2016. – 55 с.
2. Вознесенська О. Л. Медіаосвітні засоби як ресурс розвитку патріотичних почуттів особистості / О. Л. Вознесенська, Н. І. Череповська // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2016. – Вип. 35(38). – С. 231-244.
3. Вознесенська О. Л. Медіаконтекст вияву патріотичних почуттів представниками Сходу і Заходу України / О. Л. Вознесенська, Н. І. Череповська // Проблеми політичної психології: зб. наук. праць / Асоціація політичних психологів України, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. – К. : Міленіум, 2015. – Вип. 2 (16). – С. 74-88.
4. Коваль Р. В. Критичне осмислення медіа впливів: якісна складова патріотизму молоді / Р. В. Коваль // Патріотизм у системі сучасних суспільних цінностей: матеріали XV науково-практичної конференції. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2016. – С. 109-110.
5. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки. Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Беляєва І. І., Митрофанський С.В. та ін.]. – К., 2015. – 200 с.

МАСОВІ КОМУНІКАЦІЇ В ПЕРІОДИ ПАНДЕМІЙ: ВИКЛИКИ І ПРОБЛЕМИ

Лобанова Алла Степанівна

професор, доктор соціологічних наук,
професор кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету

Тарасова Ольга Андріївна

доцент, кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету

Петрухін Сергій Вікторович

аспірант кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету

Масові комунікації та їх засоби, інструменти і методи є базовим фундаментом, на якому вибудовується система суспільних і соціальних відносин. Стан і характер масових комунікацій є індикатором соціально-психологічного здоров'я нації, показником суспільного розвитку. Невипадково у періоди форс–мажорних обставин на засоби масової комунікації покладається дуже важлива місія – адекватно відобразити ситуацію, аби не порушити чи дестабілізувати соціальну тканину суспільства і не спричинити хаос у суспільній свідомості. Тому *гостро актуальною* є потреба з'ясувати виклики і проблеми, які постали перед масовими комунікаціями та їх засобами у період світової пандемії COVID-19 (березень – квітень 2020 р.).

Як зазначає В. Ф. Іванов, процес визначення змісту поняття «масові комунікації» ще остаточно не закінчено, оскільки існує чимало його тлумачень. З одного боку масова комунікація розглядається як «спілкування, соціально-психологічний зв'язок людини з іншими людьми (К. Ясперс), з іншого – як зміст соціальної інформації, охоплення процесів обміну цим змістом, семіотичні й технічні засоби, які використовуються при цих обмінах, а також технічні канали цих обмінів» [1].

Отже цілком доцільно розглядати масову комунікацію як спосіб чи форму передачі інформації від комунікатора до аудиторії (реципієнта) та розповсюдження її за допомогою різноманітних мас-медіа (преси, радіо, телебачення, відеосистем, кіно, Інтернет) у суспільстві.

Безсумнівно, саме масові комунікації суттєво впливають на суспільну свідомість, формуючи громадську думку стосовно суспільних подій, стереотипи поведінки, затверджуючи чи спростовуючи ті чи інші цінності та соціальні норми.

Швидкість розвитку масових комунікацій, зокрема міжнародних, завдяки Інтернету та соціальним мережам, вносить як позитивні, так і негативні зміни у життя людства, усіх суспільств і кожної конкретної людини зокрема. Унікальним прикладом цього є пандемія коронавірусу, яка розпочалася з м. Юхань (Китай) наприкінці 2019 р.-поч. 2020 р. і за два місяці охопила 209 країн і територій, де виявили вірус — серед них і Україна. За даними Університету Джонса Гопкінса станом на 14 квітня 2020 р., коронавірусом у світі захворіло понад 1,9 мільйона людей, більше ніж 119 тисяч – померли [2]. Неважко поррахувати, що пандемією коронавірусу охоплено 83% країн і територій, оскільки у світі нараховується 252 країни (з них 195 держав) [3].

Швидкість розповсюдження коронавірусної інфекції у світі безпрецедентна. Однак ще швидше у світі поширюється інформація про джерела і шляхи розповсюдження епідемії, боротьбу з нею та її наслідками у Китаї, пізніше в Італії, Іспанії, Франції та інших європейських країнах. Невипадково

провідні науково-медичні центри світу активно долучилися до пошуку вакцини і ліків проти COVID-19, а найвпливовіші та найбагатші люди світу виділи достатньо великі кошти для цього.

Пандемія коронавірусу поставила перед людством і кожним суспільством нові виклики та безліч проблем як соціально-економічного, так і морального характеру. Не є винятком і Україна, яка, адекватно до дій європейських країн, долучилася до жорстких карантинних заходів щодо упередження, профілактики та подолання пандемії. В Україні перед владними структурами та суспільством ще більш загострилися такі проблеми, як: низький рівень медицини, відсутність достатньої кількості робочих місць, величезні борги перед МВФ, неготовність населення дотримуватися карантинних заходів, нестача елементарних протівірусних препаратів та захисних засобів. Ці проблеми ускладнюються політичними протиріччями і війною на сході України. Все це призводить до масової десоціалізації людей, тобто втрати ними набутого соціального досвіду, що негативно впливає на їх життєдіяльність, зменшуючи шанси на самореалізацію.

У цій непередбачуваній раніше ситуації унікальну роль виконують *масові комунікації*, архітектоніка і характер яких теж порушилися унаслідок пандемії, а відтак перед їх суб'єктами теж постали певні виклики і проблеми. У форс-мажорних обставинах, а саме так і необхідно розглядати і пандемію коронавірусу, масові комунікації стали основним і базовим засобом розповсюдження інформації, а відтак джерелом правди, напівправди і постправди стосовно характеру та наслідків розповсюдження інфекції. Лавина різноманітної та суперечливої інформації, яка з'являється в мас-медіа або передається при спілкуванні між людьми спричинила хаос у суспільній свідомості, сприяла появі фейків та вигадок стосовно походження COVID-19 (від риб чи кажанів до штучно-модифікованого вірусу як біологічної зброї) і розповсюдження (від повітряно-крапельного шляху до контакту із тілом померлої людини від коронавірусу).

Неперевірена та фейкова інформація стала викликом для більшості людей, породивши у них стани неясності, підозри, невизначеності, страху, які, звісно, негативно позначилися на їх морально-психологічному стані та викликали занепокоєння у них своїм майбутнім, яке вони пов'язують з економічним розвитком країни. Це підтверджується соціологічними дослідженнями. Так, наприклад, Київський Міжнародний Інститут соціології з 27 по 30 березня 2020 року проводив опитування українців та з'ясував, що 43% українців найбільше непокояться економічними наслідками від введення карантинних обмежень; 34% більше побоюються епідемії коронавірусу в Україні; тільки 14% не бояться ні першого, ні другого, вважаючи, що ситуація нормалізується протягом 12 місяців [4].

Іншою проблемою стало порушення усталених комунікацій між друзями, членами родини, колегами. Карантинні вимоги «залишатися вдома» для того, щоб розірвати ланцюг заражень при реальному спілкуванні, сприяли їх відчуженню і практично повністю відірвали людей один від одного в реальному просторі. Натомість віртуальність спілкування та дистанційна праця набули масового поширення і розповсюдження. Залишаючись вдома, одні швидко адаптувалися до нового способу життя, винайшовши нові шляхи заробітку чи дистанційної роботи, інші – ще намагаються при звичаїтися, а решта людей так і не змогла знайти прийняттого варіанту своєї зайнятості вдома і витрачає весь час на відпочинок, перегляд телепередач, розважальні ігри на комп'ютері.

Відчутно виявилася у період пандемії і соціальна нерівність між представниками різних професійних груп, що знайшло своє відображення і у засобах масової інформації. Основне навантаження взяли на себе правоохоронці, працівники аптек і крамниць, яким необхідно було постійно спілкуватися з великою кількістю людей. У вкрай складній ситуації опинилися працівники медичних закладів, оскільки вони щодня наражалися на небезпеку у процесі надання допомоги хворим на коронавірусну інфекцію. Спостереження свідчать про те, що поширилися факти неприйняття певними групами людей тих, у кого

була підозра на коронавірус. Яскравим прикладом стала ситуація, коли з м. Юхань були евакуйовані українці і направлені у містечко Нові Санжари на обсервацію. Обурення місцевих мешканців вилилося у зіткнення з правоохоронцями. Нетерпимість, обурення через паніку і страх, які виникали у людей через недостатню або неправдиву інформацію у засобах масової інформації про шляхи розповсюдження вірусу, штовхали людей на протиправні дії.

У ході пандемії постали виклики і перед суб'єктами засобів масових комунікацій, а саме перед їх власниками та журналістами. По-перше, журналісти мусили бути завжди у епіцентрі подій, а відтак і пандемії, що вимагало від них певного ризику і відваги, по-друге, вони повинні були так відображати події, як того вимагали їх роботодавці або офіційні органи влади, нерідко всупереч об'єктивності. Тобто заангажованість представників засобів масової інформації подекуди не тільки не сприяла об'єктивному висвітленню подій, а навпаки – загострювала ситуацію, що вводило в оману великі групи людей.

Таким чином, інформація про пандемію коронавірусу, завдяки масовій комунікації та її засобам, неспізнанно змінила світ, стиль і образ життя мільярдів людей. Як зазначив в інтерв'ю порталу СВС всесвітньо відомий ізраїльський професор-історик, «під час цієї пандемії буде зроблено важливий вибір, який вплине на людство в цілому і на окремі країни зокрема: куди хочемо прийти: до тоталітарного суспільства або нової взаємодії, де права людей будуть розширені» [5]. Звісно, що провідну роль у цьому виборі зіграють і засоби масової комунікації, які є джерелом інформаційних меседжів.

Література.

1. Іванов В.Ф. Визначення масової комунікації. Електронна бібліотека Інституту журналістики. URL: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2408> Дата звернення 07.04. 2020.

2. МВФ затвердив звільнення від боргів для 25 країн URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/news-mvf-zvlnnnya-vid-borhiv/30552135.html> Дата звернення
14.04. 2020.

3. Количество стран в мире <https://www.aneews.com/p/106644749-skolko-stran-v-mire/> Дата звернення 10.04. 2020.

4. Чого українці бояться більше: коронавірусу чи економічних наслідків карантину опитування, URL:
https://24tv.ua/chogo_ukrayintsi_boyatsya_bilshe_koronavirusu_chi_ekonomichnih_naslidkiv_karantynu_opituvannya_n1309435 . Дата звернення 10.04.2020.

5. Юваль Ной Харари: “Идет эксперимент над миллиардами людей” URL:
https://5sfer.com/yuval-noj-harari-idet-eksperiment-nad-milliardami-lyudej/?fbclid=IwAR2L07o5b7C1yFuqvYalqYqzK_11LZ6EZYxLzViYsUUMaWKOt6I1Qe8398Q Дата звернення 08.04. 2020.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Кирпичова Ірина Валентинівна

к.б.н., доцент, проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи
Луганського національного аграрного університету

Березенко Катерина Сергіївна

ст. викладач, в.о. директора ННІ біологічних і харчових технологій
Луганського національного аграрного університету

Могутова Валентина Федорівна

к.с.-г. н., в.о. завідувача кафедри тваринництва та харчових технологій
Луганського національного аграрного університету

Афукова Наталія Олександрівна

к.т.н., доцент кафедри тваринництва та харчових технологій
Луганського національного аграрного університету

У тексті Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року однією з цілей задекларовано створення належного зв'язку між ринком праці та системою вищої освіти. Ринок праці, сформований у наш час, диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі професійної освіти. При прийомі на роботу представників бізнесу цікавить не стільки формат «знань» випускників навчальних закладів, скільки їх готовність до здійснення професійної діяльності.

Тобто в умовах глобалізації інновативність і розвиток конкурентоспроможності економіки можливо підтримувати лише за наявності якісної системи освіти та високої якості людського капіталу. Тому виникає необхідність запровадження нових підходів в організації підготовки фахівців на основі соціального партнерства підприємств і навчальних закладів, одним з яких є впровадження дуальної системи освіти.

Дуальна форма професійної освіти – це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному освітньому закладі. Дуальність означає «двоєдність, подвійність», «єдине організаційне ціле». Подібна форма професійної освіти представляє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці [1].

Модернізація вищої освіти передбачає побудову оптимальної моделі співпраці університетів та бізнесу. ВНЗ повинні бути чільними ініціаторами плідної співпраці з бізнесом. Щоб залишатися на ринку освітніх послуг, необхідно постійно підтримувати діалог, контактувати з представниками бізнесу, реагувати на їхні потреби і забезпечувати запитаними фахівцями. Бізнес повинен інтенсивно просувати свої ідеї до підготовки кадрів.

Світовий досвід показує, що сучасна економіка, зорієнтована на стрімкий розвиток і широке використання інноваційних технологій, висуває підвищені вимоги до освітнього, професійного і культурного рівня працівників, їх моральних і психологічних характеристик. Перевага віддається особам, які виділяються достатнім рівнем отриманих знань, компетентністю, ерудицією, високою стресостійкістю, професіоналізмом і майстерністю. Компанії прагнуть залучати до роботи молодих працівників, які можуть генерувати нові ідеї і швидко адаптуватись до змін і нововведень.

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2019 року №1296 «Щодо запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої

та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» Луганський національний аграрний університет є учасником пілотного проекту щодо запровадження дуальної форми здобуття освіти.

Університет готує фахівців для аграрної галузі за 15 спеціальностями. Впровадження нової форми освіти здійснюється на підставі основних підходів, що знайшли своє відображення в «Положенні про дуальну форму здобуття вищої освіти в Луганському національному аграрному університеті» [2]. Це Положення розроблено відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про зайнятість населення», до Кодексу законів про працю, до «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та інших нормативно-правових актів».

В «Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти та інших нормативно-правових актів» відзначається, що у період ринкової трансформації економіки відбулось знецінення традицій практичної підготовки здобувачів освіти, поширились імітація та фальсифікація практики, чимало організацій взагалі відмовились працювати зі студентами, посиляючись на збереження комерційної таємниці або складні конкурентні обставини. Внаслідок корпоратизації та приватизації держава втратила більшість важелів адміністративного впливу на підприємства, які дозволяли розглядати практичну підготовку студентів в позаекономічній площині. Проблемою, яка потребує розв'язання, є недостатній рівень готовності багатьох випускників закладів вищої та професійної освіти до самостійної професійної діяльності на відповідних здобутих освіті первинних посадах [3].

Для усунення цих недоліків ЛНАУ пропонує нову форму освіти – дуальне навчання. Дуальна форма здобуття освіти передбачає здобуття освіти шляхом поєднання навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації на основі договору.

Для підприємства – це можливість підготовки робочих кадрів, безпосередньо, під власне виробництво, виробничі технології та обладнання, максимальна відповідність корпоративним інтересам, економія часу та коштів на пошук та підбір робітників, їх перенавчання та адаптація до умов конкретного підприємства. Базами можуть бути такі підприємства Луганської та Донецької областей: ПРАТ "АГРОТОН", МПП"АГРО", ФГ "ПОЛЕ", ТОВ "АГРОПРОДСЕРВІС", ТОВ "БАХМУТ-АГРО", ТОВ АГРОФІРМА "НИВА", ТОВ "СЛОВ'ЯНСЬКА ХОХЛУШКА" і т. ін.

Навчальний процес організується таким чином, що у ВНЗ здобувач вищої освіти спочатку отримує базові теоретичні знання, а потім він практикується на підприємстві, яке заздалегідь уклало з університетом угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. У процесі роботи здобувач по-новому осмислює майбутню спеціальність і приймає обґрунтоване рішення про правильність вибору професії. До того ж сумлінна праця може забезпечити майбутньому фахівцю як додаткові доходи, так і стаж роботи, що є важливим при подальшому працевлаштуванні.

Для кожного здобувача розробляється індивідуальна програма, він має право вибрати отримання відповідного ступеня з конкретної спеціальності. Для реалізації дуальної програми призначається куратор. Його основна функція полягає у розробці, уточненні та корекції індивідуальної гнучкої програми навчання для кожного здобувача, з урахуванням його особистих можливостей і потреб у рамках умов, визначених специфікою навчального закладу. Індивідуальний підхід до організації процесу навчання дає кожному здобувачу можливість вибрати ту чи іншу дуальну програму і не залежати в своєму виборі від всіх інших [4].

Згідно з «Положенням про дуальну форму здобуття вищої освіти в Луганському національному аграрному університеті» основними завданнями навчання є:

- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу із збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки;
- забезпечення взаємозв'язку, взаємопроникнення та взаємовпливу різних систем (наука і освіта, наука і виробництво чи громадський сектор) для впровадження важливих змін, спрямованих на підвищення якості освіти;
- підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці та забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями;
- посилення ролі роботодавців та фахових об'єднань у системі підготовки кваліфікованих кадрів від формування змісту освітніх програм до оцінювання результатів навчання;
- модернізація змісту освіти з метою приведення їх до відповідності сучасному змісту професійної діяльності;
- підвищення рівня конкурентоздатності випускників закладу освіти в умовах глобалізації та сприяння росту рівня зайнятості молоді;
- скорочення періоду адаптації випускників до професійної діяльності;
- підвищення мотивації здобувачів освіти до навчання [2].

Таким чином, впровадження дуальної системи навчання вказує на те, що для молодих людей дуальне навчання – оптимальний шанс придбати самостійність і легше адаптуватися до дорослого життя. Така організація підготовки фахівців необхідна в нашому суспільстві для підвищення рівня практичної підготовки, формуванню та розвитку ключових компетентностей та сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти / В. Г. Вем'ян, В. Г. Тер-Ованес'ян // Психологія: реальність і перспективи. – 2015. – Вип. 5. – С. 29-34.

2. Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти в Луганському національному аграрному університеті, 2020. – 20 с.

3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні [Електронний ресурс] : схвалено колегією М-ва освіти і науки України від 26 січ. 2018 р. // Friedrich-Ebert-Stiftung : [офіц. сайт Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні]. – Текст. дані. – Київ, 2018.

4. Коркуна О. І. Сучасні процеси розвитку дуальної освіти: запорука стабільності кадрового потенціалу / О.І. Коркуна, І.І. Коркуна, О.Я. Цільник // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2018. – Вип. 4(132). – С. 90-94.

РЕМОНТ ГУСЕНИЦЬ ТРАКТОРІВ

Павлов Олександр Григорович

старший викладач кафедри проектування технічних систем

Сумського національного аграрного університету

e-mail: pvaalex@ukr.net

Ланки гусениць є наймасовішою деталлю сучасних тракторів. Зносу в основному піддаються три елементи ланки - вушко, бігова доріжка і цівка (знос від ведучої зірочки). Граничний знос отворів вушок настає в більшості випадків раніше, ніж повний знос інших елементів ланки. Як показують статистичні дані, для повторного використання придатні 27% ланок, вимагають ремонту 67% ланок, в тому числі отвори вушок 56%, цівки і отвори вушок 11%; бракованих ланок 6%. Ланки гусениць більшості трельовальних тракторів для підвищення міцності і зносостійкості відливають з аустенітної сталі Г13Л (Ст. Гатфільда), яка містить приблизно 1,3% вуглецю і 13% марганцю [1]. В даний час відомо кілька способів ремонту зношених ланок гусениць. При заміні зношеної частини ланки зношені вушка в гарячому стані обрубують, а замість них з ресорної сталі виготовляють і приклепують до ланки чотирма заклепками нові вушка. Після прикльопування всіх вушок їх отвори розгортають під палець. Цей спосіб відрізняється складністю, низькою продуктивністю і високою вартістю. Крім того, ланки, виготовлені з ст. Г13Л, погано піддаються механічній обробці. На деяких ремонтних заводах застосовують осадку вушок в гарячому стані на оправці (температура нагріву 850-900 °С). Після осадки із зовнішньої сторони до проушин приварюють накладки з листового заліза. Недоліки цього способу: вушка з тонкою стінкою швидко протираються, а накладки відриваються по швах або швидко зношуються. Вартість ремонту більш ніж в 2 рази перевищувала вартість нової ланки [2].

Спосіб ремонту ланок за типовою технології полягає в тому, що зношені вушка в гарячому стані розрубують, їх края обжимають по пальцю, після чого заварюють електродом (Ø 5 мм) до товщини стінки вушка 9 мм. Недоліки цього способу - високі трудомісткість і вартість ремонту. Потрібне застосування спеціальних електродів, придатних для зварювання ст. Г13Л. Крім цих способів, рекомендувалося, зокрема, ремонтувати вушка за допомогою струмів високої частоти - розплавленням вушка і присадочного матеріалу. Наплавлення отворів вушок звичайними способами електродуговим наплавленням вручну, автоматичної наплавленням під флюсом або в середовищі захисних газів не вдається через невелику їх діаметра і порівняно великої довжини.

Пропонується наступний спосіб ремонту вушок ланок гусениць заливанням рідким металом. У стінці вушка ланки з боку найбільшого зносу повітряно-дуговим способом пропалюють технологічні отвори, через які заливають рідкий метал в порожнину вушка. Надалі застиглий в них метал утворює своєрідні заклепки, які надійно утримують залиті вкладиші в вушках. Для формування отворів вушка перед заливкою в них вставляють сталевий палець (стрижень), а з торців закривають спеціальними сталевими скобами. Рідкий метал, заповнюючи в усі зношені місця вушка ланки, копіює їх і, застигаючи, утворює міцно утримуваний шар. Сплавлення залитого і основного металу вушка не відбувається. Заливка відбувається в холодну ланка, що сприяє утворенню загартованих структур в залитому шарі, отже, підвищуються твердість і зносостійкість поверхонь тертя.

Список використаних джерел:

1. Сідашенко О.І Ремонт машин та обладнання – К.: Агроосвіта, 2014. – 665 с.
2. Черноиванов В.И, Голубев И. Г. Восстановление деталей машин (Состояние и перспективы). – М.: ФГНУ «Росинформагротех», 2010. - 376 с.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Гладуш Ірина Анатоліївна

викладач кафедри іноземних мов

Київського національного університету технологій та дизайну

Сучасний етап розвитку суспільства дозволяє отримати комплекс освітніх послуг, що надається за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій без потреби відвідувати лекційні та практичні заняття в університеті. Зростання популярності дистанційної освіти пов'язане зі змінами в законодавстві щодо інклюзивної освіти, епідеміологічними заходами, проблемою енергозбереження тощо. Саме тому, буде актуальним проаналізувати переваги різних форм дистанційного навчання та визначити пріоритетні саме для іншомовної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей в закладі вищої освіти. Аналіз джерел показав, що більшість праць вітчизняних та зарубіжних вчених присвячена технічним засобам та інформаційно-комунікативним технологіям, розробленим для функціонування дистанційної освіти. Наша задача – виокремити форми дистанційного навчання, застосування яких сприятиме оптимізації навчального процесу. Аналіз наукових джерел та інтерв'ю – це методи дослідження, що використані в роботі.

Серед дослідників немає єдиної думки з приводу дати започаткування дистанційного навчання. Проте його переваги очевидні: відсутність великих витрат; наявність великої кількості різноманітних матеріалів, які можуть задовольнити кожного студента; хороша взаємодія зі студентами, зокрема студентами-інтровертами, які більш активно працюють через індивідуалізовані

засоби. Виділяють дві форми дистанційного навчання – асинхронне та синхронне навчання.

Синхронне навчання передбачає взаємодію викладача з аудиторією в режимі реального часу, де група людей займається навчанням одночасно. [2]

Синхронне навчання дає можливість студентам ставити питання та отримувати відповіді відразу. Студенти можуть також вільно співпрацювати з іншими студентами. Поширеними прикладами синхронного навчання є вебінари, обмін миттєвими повідомленнями, відеоконференції та віртуальні аудиторії. Сучасним засобом для синхронного навчання є заняття з використанням конференц-платформи Zoom. Сервіс може забезпечувати відеозв'язок з п'ятдесятьма учасниками. Він придатний як для проведення сеансів віддаленого навчання, так і для створення коротких відео.

Асинхронне навчання – це навчання, в якому контакт між викладачем та слухачем здійснюється з певною затримкою в часі.

Асинхронне навчання вимагає від викладача спрямованості на особистісно-орієнтований підхід. Конструктивістська теорія пропонує викладачеві бути не лише дозатором знань, а стати навчальним дизайнером, посередником та експертом методів та форм навчання. [3]

Проведено 60 інтерв'ю зі студентами Київського національного університету технологій та дизайну. Для асинхронного навчання студенти використовували модульне середовище освітнього процесу (МСОП), розроблене на основі платформи moodle. Moodle – це акронім від Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment, який перекладається як модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище. МСОП призначене для об'єднання педагогів, адміністраторів та учнів (студентів) в одну надійну, безпечну та інтегровану систему для створення персоналізованого навчального середовища. Однак це не єдиний засіб взаємодії викладача і студента. В якості додаткового ресурсу студентам був наданий доступ до навчальної платформи MyEnglishLab. MyEnglishLab – це система комплексного навчання. Платформа

поєднує традиційну форму навчання з викладачем та навчання он-лайн. Ресурс дає змогу вести моніторинг успішності груп, контролювати самостійну роботу студентів та налаштовувати програму під певні потреби [1]. Синхронна організація освітнього процесу передбачала участь у вебінарах.

Результати інтерв'ю показали, що студенти університету надають перевагу асинхронному навчанню, оскільки воно дає змогу більш ретельно підготуватися до занять. Респонденти зазначають, що для досягнення успіху у виконанні завдань потрібна самодисципліна та зосередженість. Єдиним недоліком асинхронного навчання є певне відчуття ізольованості, що призводить до зменшення мотивації до самостійної роботи. Проте це явище може компенсувати змістовний курс та часткове застосування синхронного навчання.

Таким чином, ми розглянули використання синхронного та асинхронного навчання у ВЗО та проаналізували переваги обох організацій освітнього процесу. Ми дійшли висновку, що пріоритетним для вищого закладу освіти є асинхронне навчання, оскільки в його основі лежить конструктивістська теорія навчання, що надає студенту більшої свободи для освіти, а також більшу відповідальність за власне навчання, ніж за синхронної організації освітнього процесу. Однак для оптимізації навчального процесу слід додавати елементи синхронного навчання.

Список використаних джерел

1. Нові можливості вивчення англійської мови у форматі Blended Learning! [Електронний ресурс] // Dinternal. - Режим доступу: <http://www.dinternal.com.ua>
2. Синхронне навчання. [Електронний ресурс] // Фізмат Вікіпедія - Режим доступу: wiki.fizmat.tnpu.edu.ua
3. McQuiggan C.A. The role of faculty development in on-line teaching's potential to question teaching beliefs and assumptions [Electronic recourse] // Online Journal of Distance Learning Administration. – 2008. Available at: <http://www.westga.edu/~distance/ojdla/fall103/mc>

Самостійне електронне текстове наукове видання
комбінованого використання

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ І АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ, ОСВІТИ ТА ВИРОБНИЦТВА: МІЖГАЛУЗЕВІ ДИСПУТИ

Матеріали

**III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(Київ, 15 квітня 2020 р.)**

III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва»

Адреса оргкомітету та редакційної колегії:

м. Київ, Україна

E-mail: conference@openscilab.org

www.openscilab.org

ISSN 2708-1257

